

[címlap]

Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola

A KOREAI FÉLSZIGET POLITIKAI VISZONYAI ÉS AZOK BIZTONSÁGPOLITIKAI ASPEKTUSAI

Ph.D. disszertáció

„Mi azt a tanulságot vonhatjuk le Németország újraegyesítéséből, hogy az egyesítést hosszú távon kell végrehajtani. Előre számíthatunk arra, hogy többször csalódhatunk, s különböző nehézségek is felmerülhetnek. A párbeszéd, melyet Észak-Koreával folytatunk nem közvetlenül az újraegyesítésért zajlik. A mi célunk az, hogy az egymás mellett élést biztosítsuk. Utána, ha a két oldal már elegendően érzi egymást, akkor beszélhetünk az egyesítésről. De ez tíz vagy húsz évig is eltarthat.”

/Kim De Dzsung, dél-koreai államfő, 2001/

Írta: Csoma Mózes

Témavezető: Dr. Láng Péter Ph.D.
2006.

Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola

**A KOREAI FÉLSZIGET POLITIKAI VISZONYAI ÉS
AZOK BIZTONSÁGPOLITIKAI ASPEKTUSAI**

Ph.D. disszertáció

Írta: Csoma Mózes

Témavezető: Dr. Láng Péter Ph.D.
2006.

A témavezető aláírása:

.....

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS (6)

- 1, A „koreai kérdés” a nemzetközi politikában (6)
- 2, A tudományos probléma megfogalmazása és a hipotézis elemei (10)
- 3, A tudományos kutatás módja (13)

I. PÁRHUZAMOS FEJLŐDÉS A KOREAI FÉLSZIGETEN (14)

SIKER ÉS KUDARC

- I.1 Észak-Korea és az államkudarc fogalma (14)
- I.2 Az északi és a déli rész eltérő fejlettsége a megosztottság kezdetén (15)
- I.3 Dél-Korea gyors modernizációja (16)
- I.4 Észak-Korea gazdasági-politikai válsága (17)
- I.5 Észak-Korea élelmiszer-ellátásának nehézségei (19)
- I.6 A siker és a kudarc közös gyökere (20)
 - I.6.1 A közös modell hatása Észak-Koreára (21)
 - I.6.2 A közös modell hatása Dél-Koreára (22)
- I.7 Közös modell és eltérő eredmény (24)

II. A KOREAI FÉLSZIGET BELSŐ VISZONYAI – KEZDETI SZAKASZ (25)

A nyílt konfrontáció és a terrorista módszerek alkalmazása (1950-1988)

- II.1 Északi támadás a szöuli elnöki rezidencia ellen (26)
- II.2 Dél-koreai kísérlet Kim Ir Szen eltávolítására (27)
- II.3 Észak-koreai merényletkísérletek Cson Du Hvan déli államfő ellen (28)
- II.4 Észak-koreai merénylet a dél-koreai légitársaság repülőgépe ellen (30)
- II.5 Korszakváltás a koreai félszigeten (31)

III. A KOREAI FÉLSZIGET BELSŐ VISZONYAI – ÁTMENETI SZAKASZ (33)

A lassú enyhülés és a félsziget első csúcstalálkozója (1990-2000)

- III.1 A dél-koreai belpolitika törésvonalai (34)
- III.2 Az észak-koreai nómenklatúra belső viszonyai (36)
- III.3 Észak-Korea hirtelen összeomlásának lehetősége (37)
- III.4 Dél-Korea álláspontjának megváltozása (39)
- III.5 Észak-Korea legfelsőbb vezetésének kiütkeresése (41)
- III.6 A gazdasági együttműködés megindulása (42)

III.7 A megosztott félsziget történetének első csúcstalálkozója (44)

III.8 A csúcstalálkozó jelentősége (48)

IV. A KOREAI-FÉLSZIGET ÉS A NAGYHATALMAK (50)

IV.1 A koreai félsziget és Kína (50)

IV.2 A koreai félsziget és Japán (54)

IV.3 A koreai félsziget és Oroszország (58)

IV.4 A koreai félsziget és Amerika (61)

V. A BIZTONSÁGPOLITIKAI TÉNYEZŐK (64)

V.1 Titkos alagutak a demilitarizált övezet alatt (65)

V.2 Dél-Korea atomhatalmi ambíciói (66)

V.3 Észak-Korea katonai célú nukleáris kutatásai (69)

V.4 A ballisztikus rakétagyártás és annak regionális hatásai (70)

V.5 Az atomprogram felújítása és annak következményei (73)

V.6 A hatoldalú tárgyalások sorozata (75)

V.7 Az amerikai gazdasági szankciók és azok várható következményei (78)

V.8 A nukleáris csapás lehetősége és annak következményei (79)

VI. A KOREAI FÉLSZIGET BELSŐ VISZONYAI – FEJLŐDŐ SZAKASZ (82)

A történelmi csúcstalálkozótól napjainkig (2001-)

VI.1 Dél-Korea belpolitikai viszonyai a csúcstalálkozó után (83)

VI.2 Észak-Korea belső viszonyai napjainkban (86)

VI.3 A vezéri folytonosság kérdésköre (88)

VI.4 Folyamatos menekültáradat Észak-Koreából (92)

VI.5 Dél-Korea belpolitikai viszonyainak változása napjainkban (95)

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS EREDMÉNYEK (97)

1, A német egyesítés tapasztalatai és a koreai félsziget (97)

2, A tudományos kutatás eredményei (99)

I. MELLÉKLET

A szembenálló felek gazdasági mutatóinak összehasonlítása (101)

II. MELLÉKLET

A szembenálló felek katonai erejének összehasonlítása (102)

III. MELLÉKLET

A nagyhatalmak katonai jelenléte Kelet-Ázsiában (103)

IV. MELLÉKLET

Az észak-koreai titkosszolgálat által elrabolt japán állampolgárok (104)

V. MELLÉKLET

A dél-koreai légitársaság utasszállító gépének felrobbantásával kapcsolatos bizonytalanság (106)

VI. MELLÉKLET

A felek javaslatai a félsziget egységének helyreállítására (108)

FELHASZNÁLT IRODALOM (110)

PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK (114)

ÖNÉLETRAJZ (116)

A címlapon lévő idézet Kim De Dzsung (Kim Dae-jung) dél-koreai államfőtől származik. Forrás: Koschyk, Harmut: *Kim Dae-jung tethongryong'kwaii mannam*. (Találkozások Kim De Dzsung elnökkel – koreaiul) Hanrimchulphansa. Seoul, 2003. p. 75.

BEVEZETÉS

1. A „koreai kérdés” a nemzetközi politikában

A koreai félsziget megosztottságának történelmi gyökerei ismertek. **1945-ben a szövetséges hatalmak potsdami csúcsértekezletén úgy döntöttek, hogy a japán gyarmati uralom alatt lévő félszigeten a 38. szélességi foktól északra a szovjet, attól délre pedig az amerikai csapatok fogadják a császári hadsereg kapitulációját.** A két megszállási övezet létrejöttével azonban az északi és a déli országrészben egymástól független hatalmi központok jöttek létre, s a megkezdődő hidegháborús konfrontáció árnyékában sor került a szöuli központú Koreai Köztársaság (Tehan Minguk) és a phenjani székhelyű Koreai Népi Demokratikus Köztársaság (Chosun Minjuju’ui Inmin Konghwaguk) kikiáltására.

Li Szin Man (Rhee Syng-man) dél-koreai elnök többször is hangoztatta, hogy az északi országrészt fegyveres erővel kéne lerohanni. Ez a terv az Egyesült Államokat is aggasztotta, ezért a washingtoni döntéshozók a dél-koreai hadsereg felszereltségét igyekeztek olyan alacsonyan tartani, ami a rendfenntartó feladatok ellátásához elengedhetetlenül kellett. **Kim Ir Szen** (Kim Il-sung) észak-koreai vezér ugyanakkor sikeresen győzte meg Sztálint arról, hogy az északi csapatok támadása elsöprő győzelmet fog hozni. A phenjani vezetés túlaradó optimizmusát és diadalittasságát a távol-keleti térséggel kapcsolatos amerikai magatartás félreértelmezése okozta. **1949 márciusában ugyanis Douglas MacArthur tábornok, az Egyesült Államok csendes-óceáni erőinek főparancsnoka egy interjúbán Koreát az amerikai védelmi övezeten kívülre helyezte:** „...védelmi vonalunk az ázsiai partvonalat szegélyező szigetlánc mentén helyezkedik el. A Fülöp-szigetektől indul, Ryukyu-szigetcsoporttal folytatódik, melynek fő védőbástyája Okinava. Ezután visszakanyarodik Japánon és az Aelut-szigeteken keresztül Alaszka irányába.”¹

A phenjani vezetés tehát meg volt győződve arról, hogy a félsziget déli részének fegyveres erővel történő elfoglalása az Egyesült Államok részéről semmi egyéb következménnyel nem fog járni, mint a diplomáciai szintű tiltakozás. Úgy vélték ugyanis,

¹ G. Ward Price interjúja Douglas MacArthur tábornokkal. New York Times. 1949. március 2. Idézi: Kissinger, Henry: *Diplomácia*. Panem- McGraw-Hill-Grafo. Budapest, 1996. p. 462.

hogy a koreai félsziget belső helyzetének megváltozása marginális kérdés ahhoz a hatalmas változáshoz képest, ami egy esztendővel korábban a kínai polgárháború eredményeként az Ázsiai kontinensen létrejött.

1950. június 25-én hajnalban az észak-koreai csapatok meglepetésszerű támadást indítottak a félsziget déli része ellen, s ezzel kezdetét vette a fegyveres erővel történő országegyesítés három évig tartó kísérlete. A szovjet fegyverzettel és tankokkal felszerelt Koreai Néphadsereg (Chosun Inmingun) napok alatt bevette Szöult, s folytatta a déli területek lerohanását. Úgy tűnt, megvalósul Korea fegyveres újraegyesítése. **Harry S. Truman** amerikai elnök döntésének, hogy ellenállást fog tanúsítani több oka is volt. *„A terjeszkedő kommunizmus a háború utáni időszakban évről évre egyre növekvő kihívást jelentett. [...] 1949-ben Kínában polgárháború vitte a kommunizmust győzelemre. Ha a kommunista csapatok most büntetlenül vonulhatnak át a nemzetközileg elismert határokon, akkor ez azt jelentené, hogy a világ visszakanyarodott a háború előtti időszakhoz. A müncheni eseményeket átélő nemzedéknek azonban cselekednie kellett. Korea kommunista megszállása katasztrofális következményekkel járt volna Japánra. [...] Ha a kommunista uralom itt nem ütközik ellenállásba, előrevetődik az ázsiai monolitikus kommunista uralom víziója, s ez aláásta volna Japán Nyugat-orientáltságát.”* – írta Henry Kissinger.²

Az Egyesült Államok és szövetségesei gyorsan reagáltak az észak-koreai támadásra. **Washington kérésére még aznap összeült az ENSZ Biztonsági Tanácsa, amely – a szovjet képviselő távollétében – agresszornak minősítette Észak-Koreát.** Június 27-én Truman elnök utasította az amerikai légierőt és a haditengerészetet, hogy támogassa a déli csapatokat az agresszió visszaverésében. A Biztonsági Tanács pedig felszólította a tagállamokat, hogy vegyenek részt a szabad világ védelmében, s a hadműveleteket az ENSZ parancsnoksága alá helyezte. A felhívásnak 16 ország tett eleget.³ **Az ENSZ erők főparancsnokává Douglas MacArthur tábornokot, az Egyesült Államok csendes-óceáni erőinek főparancsnokát nevezték ki.** Ezzel a koreai félsziget belső konfliktusa nemzetközi válság lett, s az a hidegháború legforróbb pontjává vált.

² Forrás: Kissinger, Henry: *Diplomácia*. Panem- McGraw-Hill-Grafo. Budapest, 1996. p. 463.

³ Az ENSZ BT felhívására a következő országok küldtek csapatokat: Anglia, Ausztrália, Belgium, Dél-Afrika, Etiópia, Franciaország, Fülöp-szigetek, Görögország, Hollandia, Kanada, Kolumbia, Luxemburg, Thaiföld, Törökország, Új-Zéland, USA.

1950 szeptemberében az ENSZ csapatok nagyarányú partraszállást hajtottak végre Incson (Inchon) térségében, majd később a félsziget keleti partján Vonszan (Vonsan) alatt. A Koreai Néphadsereg egységeit így a bekerítés fenyegette, visszavonulásra kényszerült. Az ellentámadás során az ENSZ csapatok szeptember 28-án visszafoglalták Szöült, majd átlépték a 38. szélességi fokot. Pár héttel később pedig elérték az észak-koreai-kínai határvonalon húzódó Jalu (koreaiul Amnok) folyót. **1950 októberének végén – a szovjet és kínai legfelsőbb szintű konzultációk eredményeképp – kínai „népi önkéntesek” siettek az összeomlás szélére került KNDK segítségére.** A Kínai Népköztársaság a háború első hónapjaiban várakozó magatartást tanúsított, s csak akkor döntött a beavatkozás mellett, amikor a harcok már a mandzsúriai iparvidéket fenyegették. **Douglas MacArthur tábornok bombázni akarta Észak-Kínát is,** sőt az atomfegyver bevetését is szorgalmazta, de Truman elnök ehhez nem járult hozzá. (Minden valószínűség szerint ez a Szovjetunió hadbalépéséhez vezetett volna.)

A kínai „népi önkéntesek” támadása visszavetette az ENSZ csapatokat, s 1951 januárjában sikerült Szöült másodszor is elfoglalni. Márciusban az amerikaiak ugyan visszaszerezték a fővárost, de hamarosan patthelyzet alakult ki, lényegében a 38. szélességi fok mentén. Áprilisban **Truman elnök leváltotta Douglas MacArthur tábornokot,** majd júniusban Nehru indiai miniszterelnök javaslatára Panmindzson (Phan'mun'chom) faluban tűzszüneti tárgyalások kezdődtek a szembenálló felek között.⁴ A két évig tartó tárgyalások eredményeképp **1953. július 27-én az észak-koreai - kínai erők és az ENSZ csapatok aláírták a fegyverszüneti megállapodást.**⁵ Azóta már több mint 50 év telt el. A fél évszázados fegyvernyugvás egyetlen pozitív momentuma az, hogy a két országrész közti demilitarizált övezetben az emberi behatásoktól mentes élővilág alakult ki. A félszigetet négy kilométeres sávban kettészelő terület erdőségeiben már régóta kihaltak vélt állatfajok jelentek meg.

A pusztító testvérharcot lezáró fegyverszünetet követően először a hatvanas évek legelején tűnt úgy, hogy a félszigeten komoly változások körvonalazódnak. 1960 áprilisában a

⁴ Douglas MacArthur tábornok utódja Matthew Ridgway lett.

⁵ A 38. szélességi fok mentén haladó demarkációs vonaltól északra és délre két-két kilométeres sávban demilitarizált övezetet (DMZ) hoztak létre. A harcoló felek képviselőiből katonai fegyverszüneti bizottság létesült, továbbá a fegyverszüneti megállapodás ellenőrzésére Svédország, Svájc, Csehszlovákia és Lengyelország képviselőiből semleges megfigyelő bizottságot állítottak fel. A fegyverszüneti megállapodás szabályozta a hadifogolycserét is.

dél-koreai lakosság spontán felkelése megdöntötte Li Szin Man elnök ókonzervatív rendszerét. A demokratikus választásokat követően hivatalba lépő kormányzat azonban képtelen volt úrrá lenni az általános válságon, így a lakosság elégedetlensége fokozódott. A radikalizálódó diáktüntetések új jelszavak születtek: - Menjünk északra! Gyertek délre! Panmindzsomban találkozzunk! A nemzetbiztonsági szempontból egyre veszélyesebb folyamatnak végülis a hadsereg beavatkozása vetett véget. **1961 májusában Pak Csong Hi (Park Chung-hee) tábornok csapatai megdöntötték a kormányt és kemény tekintélyuralmi rendszert vezettek be.**

A hatvanas évek közepétől az észak-koreai vezetés egyre inkább a déli országrész belső destabilizálására törekedett. 1968 októberében a félsziget keleti részén lévő Ulsin és Szamcsok települések térségében szabályos partraszállási kísérletre került sor: az északi diverzánsokat több napig tartó tűzharcban sikerült csak visszaszorítani. **A vietnami események koreai adaptációja azonban eleve kudarcra volt ítélve: a koreai félsziget domborzatilag ugyan megfelel a gerillaháború követelményeinek, a növényzet és az időjárás viszont korántsem kedvez az efféle hadviselésnek.** A vietnami dzsungellel ellentétben ugyanis a koreai erdőségek nagy része lombhullató, ráadásul telente tartósan mínusz fokok vannak.

A hetvenes évek elején ismét úgy tűnt, hogy a két országrész viszonyában előrelépés történik. 1972 februárjában Richard Nixon amerikai elnök váratlanul Kínába látogatott. A nemzetközi erőviszonyokat alaposan átrendező esemény a megosztott félszigeten is éreztette hatását: északon és délen egyaránt csaldódtak saját nagyhatalmi patrónusukban. A megdöbbenés és a teljes bizonytalanság légkörében titkos tárgyalások kezdődtek, melynek eredményeként **a két országrész képviselői közös nyilatkozatot adtak ki a majdani egyesítés három alapelvéről. (A megosztott félsziget egységét békés úton, külföldi közreműködés nélkül, az ideológiai korlátokon felülemelkedve kell végrehajtani.)** A szétszakított családtagok újraegyesítését célzó vöröskeresztes tárgyalások azonban megszakadtak és rövidesen minden visszatért a megszokott kerékvágásba.

A két ország(rész) párhuzamos fejlődésének eltérő iránya a hetvenes évek végétől vált egyre nyilvánvalóbbá. A szocialista Észak-Korea diktatórikus rendszere eladósodott és fizetésképtelenné vált, miközben a szocialista országok viszonylatában is példátlan személyi kultuszt építettek ki. A kapitalista Dél-Korea katonai kormányzata ugyanakkor az alapvető

emberi szabadságjogok eltiprása mellett nagyon komoly erőforrásokat fordított az exportorientált gazdaságfejlesztési program beindítására, melynek eredményeképpen az ország jelentősen növelte részarányát a világexportban.⁶

A katonai diktatúrával szembeni dél-koreai elégedetlenség és a tömeges diáktüntetések miatt a phenjani vezetés tovább folytatta a destabilizáló akciókat. 1983-ban merényletet kíséreltek meg **Cson Du Hvan** (Chun Doo-hwan) déli államfő ellen, majd 1987 novemberében felrobbantották a Korean Air egyik utasszállító járatát. (A KNDK az utóbbi eset miatt szerepel a nemzetközi terrorizmust támogató országok listáján.) A szöuli olimpia sikeres megrendezésével azonban egy új korszak vette kezdetét. **A nemzetközi erőviszonyok megváltozásával az észak-koreai vezetés feladta a katonai erővel történő egyesítés (vietnami modell) végrehajtását.** A kilencvenes évek elejétől így a két ország(rész) között kialakult egy hullámszerű intenzitású együttműködési folyamat, mely kiszámíthatóbbá tette a félsziget jövőjét. 1998 februárjában beiktatták hivatalába **Kim De Dzung** (Kim Dae-jung) megválasztott dél-koreai államfőt, aki mindig is a békés párbeszéd híveként viszonyult az északi országrészhez. **2000 júniusában a történelmi jelentőségű csúcstalálkozó létrejöttével mindenki úgy gondolta, hogy a félszigeten valódi változások kezdődnek meg.**

A koreai félsziget megosztottsága azonban ma is a nemzetközi politika súlyos, megoldatlan kérdése. A kétségtelenül meglévő pozitív fejlemények ellenére az integráció útján létrejövő egyesítés (német modell) egyenlőre kivitelezhetetlennek látszik, ráadásul a feszültségekkel továbbra is terhelt régióban a fegyveres konfliktus lehetőségét sem lehet teljesen kizárni.

2. A tudományos probléma megfogalmazása és a hipotézis elemei

Sajnos a „koreai kérdés” történelmi háttere, elhúzódó feszültséggócá válása, a két ország(rész) párhuzamos fejlődése, illetve az elmúlt években tapasztalható változások kevésbé ismertek Magyarországon. A tudományos kutatás célja, hogy először is **bemutassa a koreai**

⁶ A szöuli kormányzat a gigantikus növekedési tervek meghatározó részét külföldi – USA, NSZK, Japán – hitelekkel fedezte. A külső adóságok különösen a nyolcvanas évek elején aggasztóan nagy méretet öltöttek. Forrás: Kim Dae-jung: *Mass-Participatory Economy*. Harvard University and University Press of America. USA, 1985. p. 30.

félszigeten megfigyelhető párhuzamos fejlődés sajátos folyamatát: az alig hatvan évvel ezelőtt még csupán a mezőgazdaságból tengődő déli országrész gyors iparosodását és modernizációját, míg északon a jóval kedvezőbb kiinduló feltételek ellenére a teljes gazdasági-politikai válság kialakulását. Továbbá a kutatás célja, hogy a két ország(rész) belső viszonyainak elemzésével bemutassa **a helyi döntéshozó körök megosztottságát: az északi nomenklátúra frakcióharcait és generációs ellentéteit, míg délen a pártpolitikai küzdelmeket.** A két országrészben ugyanis egyaránt elkülöníthetők a vezetés konzervatív (dogmatikus) és liberális (nevezzük úgy: realista) áramlatai, melyek pillanatnyi helyzete nagy mértékben befolyásolja a félsziget viszonyait. A kilencvenes évek végén például a balközép jellegű szöuli kormányzat kompromisszum-készségének és a phenjani nomenklátúra üzleti-jellegű érdekeinek egymásra találása korábban elképzelhetetlen mértékű enyhüléshez vezetett. 2000 júniusában megvalósulhatott a megosztott félsziget első csúcstalálkozója, amit kétségkívül történelmi eseményként tarthatunk számon. **2001-ben viszont a Bush-adminisztráció beiktatásával – az ún. „gonosz tengelye” terminus megjelenésével - a phenjani nomenklátúrában is a konzervatív (dogmatikus) körök befolyása növekedett.** Kétségtelen, hogy ez vezetett a jongbjoni atomreaktor demonstratív újraindításához, tehát a második észak-koreai atomválság kirobbanásához.

A tudományos kutatás célja tehát az, hogy elsősorban „belülről nézve” tárja fel a megosztott félsziget politikai viszonyainak alakulását, amelyeket az egész konfliktus mozgatórugóinak tekinthetünk. Továbbá részletesen bemutatásra kerülnek az érintett nagyhatalmak (Kína, Japán, Oroszország, Egyesült Államok) múltbeli kötődései a félszigethez, illetve a napjainkban is élénk konfliktus megoldásáról alkotott különböző vélemények. Mindezek alapján a következő állításaimat szeretném a tudományos kutatás során bizonyítani:

a, A koreai félsziget két államának sajátos fejlődése közös gyökerekre vezethető vissza: a siker és a kudarc hátterében ugyanaz a modell és ugyanazok a célkitűzések fedezhetők fel.

b, A koreai félsziget két államának belső viszonyai alapvetően határozzák meg a két ország(rész) közti enyhülés folyamatát: a nyílt konfrontáció, majd a terrorista módszerek alkalmazása után kialakult egy hullámzó intenzitású együttműködési folyamat. Ennek háttérében a két ország(rész) közös érdekeltsége húzódik.

- Az észak-koreai nomenklatura céljai a kilencvenes évek második felétől: saját hatalmuk fenntartása és folyamatos biztosítása, az éhínséggel küszködő lakosság legalább minimális szintű ellátása, valamint a nemzetközi elszigeteltség fokozatos csökkentése, de emellett szembeszállás a Bush-adminisztráció nyíltan ellenséges magatartásával.

- A dél-koreai politikai-gazdasági elit céljai a kilencvenes évek második felétől: kiszámítható, békés viszonyok fenntartása a megosztott félszigeten, a zökkenőmentes átmenet – a soft landing – feltételeinek biztosítása az északi ország részben. Továbbá a későbbi integráció megkönnyítése érdekében előmozdítani a gazdasági, kulturális, sport, stb. együttműködést.

c, A koreai félsziget politikai viszonyainak alakulása napjainkban már jóval kevésbé függ a nagyhatalmak jóváhagyásától-hozzáállásától, de a nemzetközi viszonyok még mindig jelentékenyen befolyásolják az enyhülés hullámzó intenzitású folyamatát.

d, A sűrűn lakott régióban a keményvonalas (értsd: katonai) megoldásoknak nincs jövője, ezek csak egy újabb hatalmas nemzeti tragédiához vezetnének. A külvilág így elsősorban a mérsékelt politikai erők megtalálásával és támogatásával tudja elősegíteni a koreai félsziget egységének helyreállítását.

3. A tudományos kutatás módja

A kutatás főként a szerző kétéves szövegi tanulmányútján összegyűjtött **koreai nyelvű kézikönyvekre és elemzésekre** épül, amit a nemzetközi szakirodalom vonatkozó publikációi egészítenek ki. A téma szempontjából kiemelt fontosságú kézikönyvek esetében a hivatkozások az EU-s szisztéma szerint - szerző neve, publikáció éve és oldalszám - zárójelbe téve a szövegben találhatóak. A szintén elsődleges forrásként használt folyóirat és napilap cikkeknel a hivatkozás lábjegyzetekben történik „Forrás” megjelöléssel. A másodlagos forrásként használt – a téma megértéséhez inkább háttér-információkat szolgáltató - írásoknál a „Témáról bővebben” megjelölés szerepel.

A szerző mind az adatfeltárás, mind a vizsgálni kívánt jelenségek leírása, majd elemzése során módszertani rendező elvként a tradicionális tudománymodellt követte. A tudományos kutatásban ennek mindhárom elengedhetetlen részét – az elméletet, az operacionálást, valamint a megfigyelést – alkalmazom.

A szövegben szereplő koreai tulajdonnevek átírása a Magyar Tudományos Akadémia kelet-ázsiai nyelvekre vonatkozó fonetikus irányelvei szerint történt. Az angolszász szakirodalommal való összehasonlíthatóság kedvéért zárójelben szerepel a világszerte elfogadott **McCune-Reischauer-féle átírási mód** is. A kínai tulajdonnevek esetében szintén elsőként a fonetikus irányelveket követjük, majd zárójelben szerepel a **Pinyin átírás**. A japán nevek esetében is elsőként a magyar sajtóban elterjedt átírást közöljük, s zárójelbe téve olvasható a **Hepburn-féle átírási mód**.

I. PÁRHUZAMOS FEJLŐDÉS A KOREAI FÉLSZIGETEN - SIKER ÉS KUDARC

„Észak-Koreában, ahogy az egykori Szovjetunióban, a legfelsőbb réteg lubickolt a privilégiumokban. Kim elnök extravagáns ünnepélye valószínűleg annyi villamos energiát használt fel, ami Phenjannak egyheti világításra elég. És személyesen ő volt a felelős a felső katonatiszti réteg növekvő gazdagságáért és előjogaiért. [...] De azt gondolom, nem engedhetjük meg magunknak azt a luxust, hogy semmibe vegyük őt. Nem úgy nézett ki, hogy Kim távozik, és országa – bár gyenge volt – nem állt az összeomlás küszöbén.”

/Madeleine Albright, 2003/⁷

I.1 Észak-Korea és az államkudarc fogalma

A távol-keleti kommunista ország permanens gazdasági-politikai válsága az elmúlt tíz év során ismét a figyelem központjába állította a „koreai kérdés” megoldatlanságát. A phenjani rezsim teljes nemzetközi elszigetelődéséről, illetve a közelmúltban megfigyelhető kitörési próbálkozásairól a világsajtó és a tudományos fórumok egy része is torzítva, gyakran elfogultan számol be.

Ha feltesszük azt a kérdést, hogy bukott állam-e Észak-Korea, nehéz egyértelmű választ adnunk. **A KNDK ugyanis számos tekintetben abszolút megfelel a működő államok kritériumainak: a nemzetközileg elismert vezetés a világelsőkhöz tartozik a területellenőrzés, az állampolgárok létszférainak totális kontrollálása, valamint az információáramlás korlátozásának tekintetében.** Továbbá az ország számos olyan rendkívül bonyolult technikai folyamat – plutóniumgyártás, ballisztikus rakétafejlesztés - lebonyolítására is képes, melyek nagyon komoly tudományos szakértelmet és ipari háttérrel igényelnek, s minden bizonnyal a jóléti államok egy része képtelen lenne az ehhez szükséges feltételeket biztosítani. Észak-Korea abból a szempontból is működő állammaként számít, hogy

⁷ Az idézet Madeleine Albright korábbi amerikai külügyminiszter emlékirataiból származik. Forrás: Madeleine Albright: *Egy bevándorló külügyminiszter emlékiratai*. Geopen Könyvkiadó. Budapest, 2004. p. 642.

az ország külpolitikai-diplomáciai manőverei – ideológiai hovatartozástól függetlenül – sok dél-koreai emberben keltenek elismerést. Ennek oka abban rejlik, hogy a sorozatos történelmi sérelmek miatt kialakult össznemzeti ideálok – teljes függetlenség, a külfölddel szembeni határozott magatartás – a megosztott félsziget északi részén sokkal markánsabban jelennek meg.

Ugyanakkor ha Észak-Korea belső viszonyaira tekintünk, egyértelmű, hogy a gazdaság katasztrofális állapota, a krónikus élelmiszerhiány, illetve a folyamatosan növekvő menekültáradat az országot a bukott államok kategóriájába sorolja. Ugyanezt támasztja alá a példátlan szintű állami erőszak is: a nyilvános kivégzések, a kényszermunkatáborok, s az alapvető emberi jogok teljes hiánya.⁸ E fejezet arra vállalkozik, hogy felvázolja az ország válságának kialakulását, továbbá bemutassa, hogy a félsziget északi és déli részének fejlődése során melyek voltak azok a közös gyökerek és modellek, amelyek egyaránt magukban hordozták a siker és a kudarc lehetőségét.

I.2 Az északi és a déli rész eltérő fejlettsége a megosztottság kezdetén

A koreai félszigetet megosztó hidegháborús konfrontáció kezdetén még senki sem gondolta volna, hogy a nyolcvanas-kilencvenes évekre **Észak-Koreában egyre súlyosbodó gazdasági válság alakul ki, míg Dél-Koreában egy modern „kistigris”** jön létre. Sőt, a megosztottság kezdetén a két ország(rész) eltérő fejlettsége pontosan az ellenkező eredményt prognosztizálhatta volna. A kegyetlen japán gyarmati uralom (1910-1945) során ugyanis a megszállók szinte valamennyi kitermelőipari, kohászati, vegyipari és elektromossági létesítményt **a félsziget északi részére telepítettek**: ekkor jött létre a Hamhüng melletti vegyipari központ a német IG Farben (Interessen-Gemeinschaft Farbenindustrie AG) közreműködésével, valamint az Amnok folyón a szuphuni vízierőmű. A rizsföldekben gazdag déli területek pedig hagyományosan az „éléskamra” szerepét töltötték be. (Park, 1999: 132-

⁸ A világtól elzárt országban jelenleg is rendszeresen zajlanak nyilvános kivégzések, elsősorban köztörvényes bűncselekmények megtorlásaként. A dél-koreai sajtó a közelmúltban is mutatott be rejtett-kamerás felvételeket nyilvános kivégzésekről. Forrás: Shin Joo-hyun: *Exclusive: a Scene of Public Execution*. In: DailyNK. 2006. szeptember 20. www.dailynk.com

137) Érdekes megemlíteni, hogy a felszabadulás után – tehát a félsziget megosztását követően – még három évig az északi vízierőművek biztosították a déli városok áramellátását.

A pusztító koreai háború (1950-1953) után ráadásul a félsziget déli részén sokkal lassabban kezdődött meg a helyreállítás. A középkori önkényuralkodóra emlékeztető **Li Szin Man** (Rhee Syng-man) elnök rendkívül népszerűtlen kormányzata képtelen volt úrrá lenni a gazdaság általános válságán: a korábbi „éléskamra” nemhogy élelmiszerbehozatalra kényszerült, de **a lakosság gyakorlatilag az amerikai élelmiszersegélyekből tengődött**. A városokban élők elsősorban az amerikai laktanyák környékén összegyűjtött ételmaradékokból készítettek ennyit maguknak.⁹ **Ezzel szemben Észak-Korea az ötvenes évek végére a Szovjetunió és a szocialista országok – köztük a Magyar Népköztársaság – segélyeinek és térítés nélküli hiteleinek révén befejezte a háború utáni helyreállítást, s viszonylag stabil életszínvonalat biztosított a lakosságnak.** Kétséggkívül ez is szerepet játszott abban, hogy 1960 áprilisában a teljesen hiteltelenné vált Li Szin Man elnök kormányzatát hirtelen kirobbanó népfelkelés söpörte el, majd a hivatalba lépő kormányzat erélytelensége és tehetetlensége miatt tovább folytatódó diáktüntetések egyre gyakrabban hangzottak el Észak-Korea-barát jelszavak.¹⁰

I.3 Dél-Korea gyors modernizációja

1961 első hónapjaiban már az a lehetőség is felvetődött, hogy a folyamatos tüntetések és demonstrációk radikalizálódása újfent megdöntheti a szöuli kormányzatot, s ez hozzájárulhat a félsziget északi zászló alatti egyesítéséhez. A nemzetbiztonsági szempontból tarthatatlan állapotnak a katonaság beavatkozása vetett véget. **1961 májusában Pak Csong Hi** (Park Chung-hee) tábornok csapatai megdöntötték a kormányt és átvették a hatalmat. A tábornok az államhatalom erősítése érdekében **felszámolta a parlamenten belüli és kívüli ellenzékét, rendkívüli állapotot hirdetett, valamint szükségrendeletekkel kormányzott.**

⁹ Az ötvenes évek közepétől az amerikai ételmaradékokon tengődő emberek tízezrei kezdtek halászattal foglalkozni. Erre az időszakra tehető a Kelet-Ázsia-szerte híres pusznai halpiac felfutása is.

¹⁰ A témáról bővebben: Faludi Péter: *Korea története II. Külkereskedelmi Főiskola*. Budapest, 1996. pp. 22-23.

A megkezdődő tekintélyuralmi rendszer ugyanakkor számos pozitívummal járt: **a belső stabilitás megfelelő hátteret biztosított az exportorientált gazdaságpolitika sikeréhez.**¹¹ A modernizáció pilléreit a családi tulajdonú nagyvállalatok - a csebolok - alkották. A kormányzat által kijelölt stratégiai ágazatok fejlesztésében részt vevő vállalatok jelentős állami támogatásokat kaptak: így emelkedett fel a SsangYong és a Daewoo is. Az export fejlesztésének szempontjából nagyon szerencsés körülmény volt **az indokínai térségben kiszélesedő konfliktus** is, ugyanis **a háborús konjunktúra állandó megrendeléseket biztosított** az izmosodó dél-koreai gazdaságnak. A Hyundai első külföldi beruházásai is a dél-vietnami hátországhoz kötődnek. Ezen kívül a szöuli kormányzat folyamatos befektetések végrehajtására utasította a vállalatcsoportokat a világgazdaság válságágazatainak számító kohászat, gépipar, hajóépítés, illetve a petrolkémia területén. Azt feltételezték ugyanis, hogy a fejlett tőkés országok előbb-utóbb le fogják építeni ezeket a kapacitásaikat, s ez egyre bővülő piacok megszerzését teszi majd lehetővé. A gigantikus növekedést prognosztizáló terveket főként amerikai, japán és nyugat-német kölcsönökből finanszírozták.¹² A számítások nagy része végülis bevált: **a hetvenes évek végére a Koreai Köztársaság jelentősen növelte részarányát a világexportban.** (Jong, 1992: 207-209) A katonai diktatúra időszaka így a legtöbb dél-koreai szemében egyet jelent az ország felemelkedésével. Pak Csong Hi tábornok technokrata vezetőként vonult be a koreai történelembe: emlékének megőrzésére a közelmúltban külön múzeumot nyitottak.

I.4 Észak-Korea gazdasági-politikai válsága

Észak-Korea a kilencvenes évek közepére jutott teljes gazdasági-politikai válságba, a hanyatlás folyamata azonban már jóval hamarabb megkezdődött. A hatvanas évek végén ugyanis az ország vezetése az exportnyersanyagok árának emelkedésére számítva **2,14 milliárd USD értékben rövid lejáratú hiteleket vett fel a tőkés országoktól**, az exportált anyagok világpiaci ára azonban csökkent, míg a legfontosabb importcikk, a kőolaj ára

¹¹ A katonai puccsot követően Li Bjong Csol (Lee Byung-chol) a Samsung vállalatcsoport alapító-elnöke a dél-koreai üzleti szövetség elnöke lett. Forrás: Lee Byung-chol: *Kyong'jong dae'chun*. (A vezetés nagy törvényei – koreaiul) Padachulpansa. Seoul, 2004. p. 181.

¹² A témáról bővebben: Kim Dae-jung: *Mass-Participatory Economy*. Harvard University and University Press of America. USA, 1985.

növekedett.¹³ Így az ország **a hetvenes évek végére fizetésképtelenné vált.** Mindezek ellenére a vezetés továbbra is a teljes költségvetés 32-35 %-át fordította **katonai célokra,** illetve folytatták a **nem termelő jellegű presztizsberuházásokat.** (Faludi, 1996: 47)

A szovjet-kínai konfrontáció időszakától ráadásul **Kim Ir Szen** (Kim Il-sung) **a csucshe-eszmerendszer, az önerőre támaszkodás ideológiájának** jegyében fokozatosan bezárta az országot a világ előtt. A marxizmus-leninizmus alkotó továbbfejlesztéseként meghatározott elmélet szerint a politikában a függetlenségre, a gazdaságban az önellátásra, míg a honvédelemben az önvédelemre kell törekedni. A legfőbb nemzeti érdek tehát a létszférák mindegyikében érvényesülő önállóság, mely a gyakorlatban a külfölddel szembeni távolságtartást jelenti. Az effajta elzárkózásnak persze komoly hagyománya van a koreai történelemben: a szöuli királyi udvar a XVII. században pontosan így reagált az addig megingathatatlanak vélt kínai Ming-birodalom összeomlására.¹⁴ A két évszázadra teljesen bezárkózó országot ekkor nevezték el a nyugati irodalomban remetekirályságnak.

A kilencvenes évek elején **a szovjet tömb országainak összeomlása** rendkívül érzékenyen érintette az észak-koreai gazdaságot. A KGST-országok térítésmentes hiteleinek, illetve a kölcsönösen előnyös barterüzletek megszűnése miatt **a valutaszegény országnak valamennyi külkereskedelmi tranzakciónál át kellett térni a konvertibilis valutában történő elszámolásra.** A gazdaság katasztrofális állapota 1993-ban vált nyilvánvalóvá, mivel a vezetés – korábban példa nélkül álló módon – beismerte, hogy az aktuális hétéves népgazdasági terv céljait nem sikerült megvalósítani. Ezzel párhuzamosan a KNNDK nemzetközileg is teljesen elszigetelődött: még a korábban feltétlen szövetségesnek számító Kínai Népköztársaság is gyors ütemben fejlődő gazdasági-politikai kapcsolatok építésébe kezdett Dél-Koreával.

¹³ Észak-Korea egyáltalán nem rendelkezik szénhidrogén készletekkel, így a szükségletet teljes egészében külföldről kell beszerezni. A kilencvenes évek eleje óta az olajimport egyetlen forrása Kína: ez persze nagyfokú függést és kiszolgáltatottságot eredményez. A lehetséges új partnerek – pl. egyes arab országok – felkutatásán túl megoldást jelenthetne az ország tengeri kőolajkészleteinek feltárása is. (Az olajban gazdag területek létezését műholdas-felvételek tanúsítják, a dél-koreai Hyundai vállalatcsoport pár éve folytatott is vizsgálatokat az esetleges feltárásról.) A katasztrofális kőolajhiányt nem enyhíti, hogy Észak-Koreában ismeretlen fogalom a magántulajdonú gépkocsi, s az áruszállító teherautók nagy részét – a második világháborús tokiói buszokhoz hasonlóan – átépítették fatüzelésűre. Az észak-koreai nagyvárosok tömegközlekedése egyébként az elektromos energiára épül. A témáról bővebben: *Kim Jong Il side'ui pukhan.* (Észak-Korea Kim Dzsong Il idejében - koreaiul) Samsung-kjongjeyonguso. Seoul, 1998.

¹⁴ A témáról bővebben: Faludi Péter: *Korea története I. Külkereskedelmi Főiskola.* Budapest, 1993. pp. 24-25.

A kilencvenes évek közepétől ráadásul – a legfelsőbb vezetés vélt-valós fenyegetettség érzetéből adódóan – a hadiipari beruházások szinte kizárólagossá váltak. A phenjani agitáció mindezt egy új korszak kezdetének minősítette: az úgynevezett **szongun-időszak értelmében a gazdasági, a társadalmi, és a kulturális létszférák mindegyikében a hadsereg érdekeit kell szolgálni.** (Kim, Ki, Lee, 2004: 267-269) A katonai kiadások egyes vélemények szerint már meghaladták a teljes költségvetés 57 %-át.¹⁵ Mindez persze lehetetlenné tette az ellátási nehézségek csökkentését és az életszínvonal emelését. Több elemző egybehangzó véleménye szerint az atomprogram újraindítása részben ennek a problémának a megoldását szolgálhatja. A nukleáris fegyverek birtoklása ugyanis lehetővé tenné a hadsereg létszámának csökkentését és a hagyományos támadóeszközök fokozatos leszerelését. A felszabaduló erőforrások így kétségkívül az életkörülmények javulását eredményeznék.

I.5 Észak-Korea élelmiszer-ellátásának nehézségei

Szintén a kilencvenes évek közepére tehető az **élelmiszer-ellátási problémák** súlyosbodása is. A viszonylag kevés művelhető területtel rendelkező ország fejletlen mezőgazdasága korábban is csak élelmiszerimport segítségével volt képes a kb. 23 milliós lakosság ellátására. A nehézségek az ország fokozatos elszegényedésével kezdődtek: a szovjet és a kínai segélyek megszűnése, az általánossá váló **üzemanyagihiány és a géppark amortizációja** együttesen járult hozzá a mezőgazdaság teljesítményének csökkenéséhez. Az ágazat teljes válságához azonban egy **elhibázott gazdaságpolitikai döntés vezetett: a rizstermelés növelése érdekében megkísérelték művelés alá vonni a sűrű növényzettel borított domboldalakat is. A lejtők lecsupaszításával viszont a csapadék akadálytalanul zúdulhatott a völgyekbe, s a katasztrofális áradások elmosták a rizsföldeket.** 1995-től kritikus helyzet állt elő: a pusztító esőzések következtében – a hivatalos adatok szerint – 15 milliárd USD kár érte az országot. Az eddigi legmagasabb rangú észak-koreai disszidens, Hwang Dzsang Jop (Hwang Jang-yop) egykori KB titkár és főideológus Szöulban kiadott visszaemlékezései szerint 1995-ben 500 ezer, 1996-ban 1 millió áldozatot követelt a krónikus élelmiszerhiány. (Hwang, 1999: 287) Ezek az adatok azonban kissé túlzottnak tűnnek: számos

¹⁵ Ezt a nem publikált adatot egy észak-koreai disszidenssel folytatott beszélgetés során hallottam – Cs. M.

helyszíni tudósítás szerint minimális szinten ugyan, de megoldott a lakosság ellátása.¹⁶ A dél-koreai kormányzat álláspontja szerint sem valósak az etiópiai éhínséggel párhuzamot vonó állítások, ráadásul a szülői döntéshozók segítőkészségét súlyosan befolyásolja az a feltételezés, hogy **a humanitárius célú élelmiszerszállítmányok nagy része végülis a néphadsereg raktáraiban köt ki.** A segélyek nem rendeltetésszerű felhasználásának gyanúját támasztják alá az országba akkreditált diplomaták beszámolóí is: a segélyként érkező konzervek és gyógyszerek gyakran diplomataellátó – konvertibilis valutaért árusító – boltokban bukkannak fel.

I.6 A siker és a kudarc közös gyökere

A koreai félsziget északi és déli részét párhuzamosan vizsgálva megállapíthatjuk, hogy **a fejlődési sajátosságok nagy része közös gyökerekre vezethető vissza.** A két ország(rész) döntéshozói által eredendően követett közös modellben pedig már egyaránt szerepelt a siker és a bukás lehetősége.

A közös modell egy rendkívül rövidéletű, csupán tizennégy évig fennállt államalakulat volt. A japán császári hadsereg csapatai 1932 januárjára egész Mandzsúriát (Észak-Kelet-Kínát) elfoglalták, majd március elsején kikiáltották Mandzsukuó bábállamot. Az új ország régense a húsz évvel korábban lemondott utolsó kínai császár lett, aki lényegében minden japán követelést elfogadott. Mandzsukuó biztonságát Japán szavatolta, a Kvantung-hadsereg igénybe vehette a repülőtereket és a vasútvonalakat, illetve az állami adminisztráció valamennyi szintjére japán tanácsadókat neveztek ki. Pu Ji mindezek szentesítését követően 1934-ben Kang Te néven elfoglalta a bábállam császári trónját. (Avarin, 1950: 111-112) A tizennégy évig fennállt bábállam sajátosan ötvözte magában a hagyományos kínai konfucianus tekintélyelvűséget, a japán precizitással megindított modernizációt, s mindezek mellett a harmincas évek általános militarizmusát.

¹⁶ Forrás: Rátkai Ferenc phenjani magyar ügyvivő telefonos nyilatkozata a Kossuth Rádió Reggeli Krónika című műsorának. 1997. június 6.

Az új állam létrejöttétől kezdve nagyon sok koreai számára tűnt a lehetőségek földjének. Az önálló államiságtól megfosztott japán gyarmat túlsúlyossága miatt Mandzsukuó valósággal vonzotta az új életre vágyókat. A hivatalos adatok szerint 1932 és 1940 között kb. 720 ezren lépték át a bábállandó határát. (Han, 2005) Egyértelmű tehát, hogy **a huszadik század első felében Japán mellett Mandzsukuó volt az egyetlen olyan ország, ahova a koreaiak viszonylag könnyedén eljuthattak, s életreszóló tapasztalatokat szerezhettek.**

I.6.1 A közös modell hatása Észak-Koreára

Az észak-koreai kommunista rendszer nagyon sok dolgot átvett a japán elnyomószervezetek működési mechanizmusából. A fiatal **Kim Ir Szen** (Kim Il-sung) a húszas évek elejétől Mandzsúria koreaiak lakta vidékén élt, s később ott csatlakozott az egyik japánellenes partizánegységhez. 1934-ben a Pesti Hírlap egyik fiatal újságírója kelet-ázsiai körútja során Koreából vasúton utazott Mandzsukuóba, majd itthon megjelent beszámolójában részletesen leírta, hogy a koreai-mandzsúriai határtól kezdve a japánok milyen hatalmas katonai biztosítással tudták csak közlekedtetni a személyvonatokat az állandó partizánveszély miatt. A helyszíni indoklásban persze az ország területén kóborló 50 ezer „bandita” szerepelt. (Gesztty, 1937: 176-181)

Mivel a harmincas évek végére **a Mandzsukuó területén zajló partizánmozgalom** egyre komolyabban veszélyeztette az ázsiai szárazföldön zajló japán expanzió utánpótlását, a császári hadsereg valóságos hajtóvadászatot indított a partizáncsoportok felkutatására. A japán precizitással végrehajtott tömeges letartóztatások és kivégzések eredményeképpen a Mandzsukuóban tevékenykedő csoportok megsemmisültek, s a leendő észak-koreai vezér néhány társával az Amúr folyón keresztül átmenekült a Szovjetunióba. (Lee, 1978: 71-72) **Kim Ir Szennek tehát bőven volt alkalma meggyőződnie a japán elnyomószervezetek hatékonyságáról, s nem véletlen, hogy mindez visszaköszön az észak-koreai rendőrállamban.**

A lakosság szabad mozgásának korlátozása is alapvetően Mandzsukuóból ered. Kang Te császár alattvalóinak ugyanis törvény írta elő, hogy lakhelyüket saját elhatározásuk alapján nem hagyhatják el. Sőt, a hatóságoknak bármikor joguk volt a lakosságot ipari,

mezőgazdasági, illetve építkezési kényszermunkára irányítani. (Avarin, 1950: 508) Pontosan ugyanez köszön vissza az észak-koreai monumentális duzzasztógátak építésénél, a mocsarak lecsapolásánál, vasútvonalak lefektetésénél, stb.

A nyolcvanas évek vége óta többször előfordult, hogy észak-koreai diplomaták Délkelet-Ázsiában és Kelet-Európában különféle kábítószerügyletekkel okoztak botrányokat. Sőt, pár évvel ezelőtt még Ausztrália partjainál is feltartóztattak egy észak-koreai teherhajót, ami cementes zsákok alá rejtve hatalmas mennyiségű heroint szállított.¹⁷ **A központi költségvetés bevételeinek növelését szolgáló állami kábítószergyártás azonban korántsem egy minden előzmény nélküli tevékenység a régióban.** Pu Ji emlékirataiban részletesen leírja, hogy Mandzsukuó kormánya a katonai kiadások fokozása céljából miként ösztökölte az ópiumtermelést. 1938-ban a kincstár bevételeinek 1/6-a az ópiumból származott. (Pu Ji, 1990: 431-432)

A külsőségekkel kapcsolatosan elmondhatjuk, hogy a phenjani mindennapokra jellemző hatalmas tömegetornák és atlétikai játékok is alapvetően Mandzsukuóban gyökereznek. A bábállam vezetőire ugyanis nagy hatással volt **a harmincas évekbeli Németország** tömegsport-politikája, így az ország minden régiójában a lakosság fizikai nevelését szolgáló egyesületek jöttek létre. (Han, 2005) A nagyobb városokban stadionok épültek, s évente többször kerültek megrendezésre tömeges futóversenyek, illetve labdarugó mérkőzések. És a különféle sportesemények teljesen egybefonódtak a politikával: az állam megalapításának napját (III. 1.) és az uralkodó első japáni látogatásának (V. 2.) évfordulóját hatalmas sportversenyekkel ünnepelték. Ugyanez tapasztalható Észak-Koreában is: Kim Ir Szen születésnapját (IV. 15.) és a népi demokratikus köztársaság kikiáltásának napját (IX. 9.) gigantikus tömegetornákkal dicsőítik.

I.6.2 A közös modell hatása Dél-Koreára

Mint arról már korábban szó esett, a koreai háborút követő években a félsziget déli részén nem kezdődött meg az érdemi helyreállítás, s az országban teljes gazdasági káosz

¹⁷ A Pong Su teherhajót 2003 áprilisában tartóztatták fel Ausztrália partjainál, s a rakomány alatt több mint 150 kilo heroint találtak. Forrás: CIA The World Factbook: www.odci.gov/cia/publications/factbook

uralkodott. Az ötvenes évek második felére ugyanis a „Haza Atyja” címet viselő Li Szin Man elnök rendkívül népszerűtlen uralma nyomta rá bélyegét. A tényleges változások csak Pak Csong Hi tábornok-elnök katonai hatalomátvételével kezdődtek meg.

A dél-koreai gazdaság fejlesztése előtt egyértelmű példaként állt az újkori Japán hihetetlen sebességű modernizációja. Kissé közelebbi modellként pedig a Koreával tizennégy éven keresztül határos Mandzsukuó gigantikus építkezései és gazdaságfejlesztési beruházásai. Pak Csong Hi bőven rendelkezett személyes tapasztalatokkal mindezekről: a második világháború éveiben ugyanis évfolyamelsőként végzett a Mandzsukuó-i katonai akadémián. (Jong, 1992: 70-78) A császári hadsereg tisztjeként akkoriban még a japán Okamoto Minoru nevet viselte. A tábornok-elnök közvetlen környezete legnagyobbbrészt hasonló múltú emberekből került ki. A tekintélyuralmi rendszer titkosszolgálati főnökeként ismertté vált Kim Dzse Gju (Kim Jae-gyu) például a császári hadsereg kiképzett kamikaze pilótája volt.¹⁸

Nem véletlen tehát, hogy a hatalomra jutó tábornok 1965-ben rendezte Dél-Korea és Japán diplomáciai kapcsolatait, s **a szigetország által fizetett jóvátétel-támogatásból megkezdte a gazdaság konszolidálását.** A rövid időn belül meginduló gyors fejlődést sok nyugati elemző a Meidzsi-korszakbeli Japán modernizációjához hasonlította. Ekkoriban készült el a híres pohangi acélmű és a Szöul-Puszan autópálya is. Az egyre komolyabb munkálatokhoz a lelkesedést és az energikus lendületet a kötelező dzsegon-tornagyakorlatok biztosították: valamennyi településen reggelenként hangosbeszélők buzdították a lakosságot a testmozgás megkezdésére. A dél-koreai hétköznapokat évtizedeken keresztül meghatározó katonás ébresztő a Mandzsukuó-i csianguo-tornagyakorlatokból ered. Érdekes megjegyezni, hogy a koreai dzsegon – újjáépítés – szóban ugyanaz a kínai karakter szerepel, mint a kínai csianguo – államalapítás vagy építés – kifejezésben. Az utóbbi nem csupán a gyakorlatok elnevezése volt, hanem a bábállandam egyik legmeghatározóbb jelszava is. (Han, 2005)

¹⁸ Pak Csong Hi tábornok halála után, az államfői tisztséget hónapokon keresztül ellátó Csve Gju Ha (Choi Kyu-hah) elnök pedig a japán gyarmati uralom idején Mandzsukuó bábállandam kormányserveinél dolgozott. Forrás: Han Suk-jung: *Imitating the Colonizers: The Legacy of the Disciplining State from Manchukuo to South Korea.* In: Japan Focus. 2005. július 10.

A Mandzsukuóban rendszeresen tartott **antikommunista tömeggyűlések** egy az egyben jelentek meg a hatvanas-hetvenes évekbeli Dél-Koreában. 1975 májusában például heteken keresztül tartottak a különböző szakmákat összefogó szervezetek központilag sugalmazott antikommunista gyűlései, hogy **kinyilvánítsák lojalitásukat a kormányzat iránt**. A Pak Csong Hi korszakban sorozatos kampányok folytak az ún. lumpen elemek ellen is, akiket elsősorban külső jegyek alapján választottak ki. Elég volt az átlagosnál hosszabb hajviselet vagy egy kisebb tetoválás, s az illető máris az országszerte működő **átnevelő táborok** egyikében találta magát. Ez a gyakorlat is tipikusan Mandzsukuóból származott. (Pu Ji, 1990: 435-437)

I.7 Közös modell és eltérő eredmény

A koreai félsziget két államának párhuzamos vizsgálatakor egy sikertörténet és egy fokozatos bukás tanúi lehetünk. Mindkét jelenség azonos gyökerekre vezethető vissza: a két ország(rész) döntéshozói által követett közös modellben már eleve szerepelt a siker és a kudarc lehetősége.

A második világháborút követően a koreai félsziget valamennyi ipari-termelő kapacitása az északi ország részben helyezkedett el. Ráadásul a három évig tartó pusztító testvérharc után Észak-Koreában a szocialista országok segélyeinek és térítésmentes hiteleinek köszönhetően sokkal gyorsabban zajlott le az újjáépítés, mint Dél-Koreában. A KNDK egyértelmű fölénye csak a hatvanas évek második felétől kezdett csökkenni, majd a hetvenes években a sorrend megváltozott. Észak-Korea gazdaságának fokozódó válsága azonban csak a kelet-európai szocialista országokban lezajlott rendszerváltások után vált általánossá. A kedvezményes KGST barterüzletek megszűnése mellett ráadásul az ország nemzetközileg is elszigetelődött, az elsőszámú külkereskedelmi partnernek számító Kínai Népköztársaság gyors ütemben növekvő gazdasági-politikai kapcsolatok kiépítésébe kezdett Dél-Koreával. A teljes bezárkózás elméleti hátterét a csucshe-eszmerendszer, az önerőre támaszkodás ideológiája biztosította.

A kilencvenes évek második felére a phenjani nomenklatúra felismerte, hogy saját hatalmukat csak a minimális külső nyitás és belső változtatások révén tarthatják fenn. E kényszer-reformok hoztak ugyan pozitív részeredményeket – az első Korea-közi

csúcstalálkozó létrejötte, déli tőkebefektetések az északi országrészben, déli turistacsoportok beutazásának biztosítása – ugyanakkor lényegében nem befolyásolták az ország állapotát. A kínai-vietnami típusú reformfolyamat beindítására így csak a jelenlegi legfelsőbb szintű vezetés hirtelen lecserélődésével kerülhetne sor.

II. A KOREAI FÉLSZIGET BELSŐ VISZONYAI - KEZDETI SZAKASZ

A nyílt konfrontáció és a terrorista módszerek alkalmazása (1950-1988)

„Amikor Cson Du Hvan elnökkel 1986-ban Szöulban találkoztam, megdöbbentett, hogy milyen erősen foglalkoztatta és mekkora félelemmel töltötte el Észak-Korea. Különösen találtam a dolgot, hiszen Dél lakossága kétszeresen felülmúlta Északét, a déliek jóval gazdagabbak voltak, és Amerikától jobb fegyverek álltak a rendelkezésükre. A kommunista támadás nyilván mély sebeket ejtett a délieken, és északi testvéreik kegyetlensége kitörölhetetlen félelemmel töltötte el őket.”

/Li Kuan Ju/¹⁹

A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság 1988 januárjában került fel a **nemzetközi terrorizmust támogató államok** listájára. A szovjet tömb országait is megdöbbentő fejleményre egy dél-koreai utasszállító repülőgép felrobbantása miatt került sor, ugyanis egyértelműen bebizonyosodott, hogy a gép fedélzetén robbanóanyagot elhelyező személyek észak-koreai ügynökök voltak.²⁰ A terrorista módszerek alkalmazása azonban már jóval korábban megkezdődött a koreai félszigeten. A három évig tartó pusztító testvérharcot lezáró 1953-as fegyverszünetet követően ugyanis **a phenjani vezetés egészen 1988-ig arra törekedett, hogy a dél-koreai belpolitikai feszültségeket és társadalmi konfliktusokat kihasználva erőszakosan törjön utat a félsziget északi zászló alatti egyesítéséhez.** A következőkben ezeket a lépcsőfokokat tekintjük át.

¹⁹ Az idézet Li Kuan Ju (Lee Kuan Yew) szingapúri miniszterelnök emlékirataiból származik. Li Kuan Ju: *A harmadik világból az elsőbe.* MTA Világgazdasági Kutatóintézet. Budapest, 2004. p. 397.

²⁰ Horn Gyula: *Cölöpök.* Zenit könyvek. Budapest, 1991. pp. 193-194.

II.1. Északi támadás a szöuli elnöki rezidencia ellen

A koreai háborút (1950-53) követően a hatvanas évek második felében vált ismét rendkívül feszültté a helyzet a megosztott félszigeten. A szöuli elemzők szerint **a phenjani vezetés gerillaháborút akart kirobbantani a déli országrészben**, bár a vietnami események koreai adaptációja eleve kudarcra volt ítélve. Mint korábban láthattuk, a koreai félsziget domborzatilag megfelel a gerillaháború követelményeinek, a növényzet és az időjárás viszont nem kedvez az efféle hadviselésnek.²¹ A vietnami dzsungellel ellentétben ugyanis a koreai erdőségek nagy része lombhullató, ráadásul telente tartósan mínusz fokok vannak.

1968 januárjában egy észak-koreai kommandó csaknem elfoglalta a szöuli elnöki rezidenciát. A harmincegy fős csoport a rezidencia közvetlen közelében csapott össze a déli államhadsereg egységeivel. A tűzharc során huszonnyolc diverzáns meghalt, ketten pedig elmenekültek. A hadsereg egységei végülis csak egy észak katonát tudtak élve elfogni. Kim Sin Dzso (Kim Shin-jo) vallomása szerint az akció elsődleges célja Pak Csong Hi elnök meggyilkolása és a rezidencia felrobbantása lett volna.²² A másodlagos célok közt szerepelt az amerikai nagykövetség és az államhadsereg főhadiszállásának felrobbantása, illetve a szöuli börtönökben raboskodó kommunista szimpatizánsok kiszabadítása. A történetek miatt a dél-koreai vezetés fenyegetettség-érzete fokozódott. (Kim, Ki, Lee, 2004: 188)

1968 októberében ráadásul a félsziget keleti részén lévő Ulcsin és Szamcsbok települések térségében diverzánsok szálltak partra. A civil ruhát viselő katonák megpróbálták elvegyülni a helyi lakosság közt, de rövidesen felfedezték őket. A déli államhadsereggel vívott tűzharcban a diverzánsok nagy része meghalt, illetve néhányukat sikerült élve elfogni.²³ A diverzánsok felbukkanása később a dél-koreai állami propaganda

²¹ Forrás: Lee Ju-chol: *1968'nyon chongwadae kisup'sakon'kwa Ulchin-Samchok kanchop chimtu sakon.* (Az 1968-as váratlan támadás az elnöki rezidencia ellen és a diverzánsok partraszállása Ulcsin-Szamcsboknál – koreaiul) In: Thongil Hankuk. 1999. december pp. 20-21.

²² Forrás: *Ulchin-Samchok'jigu mujang'kongbi chimthu'sagon.* (Ulcsin-Szamcsbok területén fegyveres diverzánsok beszivárgása – koreaiul) Koreascope: www.koreascope.org/ks/kor/index.jsp

²³ Forrás: *Ulchin-Samchok'jigu mujang'kongbi chimthu'sagon.* (Ulcsin-Szamcsbok területén fegyveres diverzánsok beszivárgása – koreaiul) Koreascope: www.koreascope.org/ks/kor/index.jsp

fontos részévé vált. Különbéféle rémtörténetek láttak napvilágot az északi katonákról, akik a partraszállást követően szuronyokkal próbálták párttagságra kényszeríteni a helyi lakosságot.²⁴

A szamchoki partvidék még évtizedek múltán is háborús készültséget mutat. A tengerpart az év legnagyobb részében teljesen el van zárva a civil lakosság elől. A parttól harminc méternyire bóják jelzik a strand területének határát. A kijelölt területen túl az északi tengeralattjárókat távol tartó akadályok vannak. A strandok mellett általában katonai objektumok találhatóak, ahol táblák figyelmeztetik a látogatókat, hogy a katonai területre – még életmentés céljából is – csak előzetes engedéllyel szabad lépni. A part mentén egyébként gyakran látni gumiabroncsokkal és homokzsákokkal megerősített bunkereket, a különlegesen veszélyeztetettnek vélt szakaszokon pedig álcázott harckocsik is vannak. A járőröző kiskatonák a part mentén húzódó kerítés dróthálójába festékekkel megjelölt köveket tesznek, hogy azok kieséséből vagy elmozdulásából következtesse az ellenséges behatolásra. A külső szemlélő számára mindezek a biztonsági intézkedések eltűzöttnek és időszerűtlennek tűnnek.

II.2 Dél-koreai kísérlet Kim Ir Szen eltávolítására

A rezidencia elleni merényletkísérletet és a szamchoki eseményeket követően a dél-koreai vezetés **egy szigorúan titkos katonai egység felállítását határozta el, amely alkalmas lett volna északi merényletek és szabotázsakciók végrehajtására.** A kiképzés helyszínéül a félsziget nyugati részén lévő Incson kikötővároshoz közeli lakatlan szigeteket választották. Rövidesen az anyangi börtönből eltűnt egy tucat köztörvényes bűnöző, akik a szabadulás fejében vállalták az észak-koreai küldetés kockázatát.²⁵ Az egységhez később más csoportok is csatlakoztak, majd a kopár Silmi-do szigeten és Szongap-do szikláin

²⁴ A nyolcvanas években sokat lehetett hallani egy Li Szüng Bok (Lee Sung-bok) nevű kisfiú történetéről is, akit állítólag széttéptek a vérszomjas katonák. A fiú haláláról - elrettentő jelleggel – még egy gyermekkönyv is készült. Forrás: Lee Ju-chol: *1968'nyon chongwadae kisup'sakon'kwa Ulchin-Samchok kanchop chimtu sakon.* (Az 1968-as váratlan támadás az elnöki rezidencia ellen és a diverzánsok partraszállása Ulcsin-Szamchoknál – koreaiul) In: Thongil Hankuk. 1999. december pp. 20-21.

²⁵ A huszonnyolc éves Im Szong Bin (Lim Seong-bin) például gyilkosság miatt töltötte tizenöt éves börtönbüntetését, de voltak a csoportban feletteseiket félholtra verő kiskatonák és a vietnami háborút megjárt brutális veteránok is. Forrás: Seong Ki-young: *Nae son'uro mugisu kongjakwon chol'lassta.* (Saját kezemmel fojtottam meg az életfogytiglanra ítélt kommandóst – koreaiul) In: Shindonga. 2004. május. pp. 104-121.

megkezdődött a rendkívül kemény kiképzés. A témával foglalkozó szöuli kutatók szerint a katonák feladata teljesen egyértelmű volt: az életük árán is el kell hozniuk Kim Ir Szen fejét.²⁶

A hetvenes évek elején azonban a két ország(rész) viszonyában átmeneti enyhülés vette kezdetét. Az amerikai-kínai viszonyban bekövetkezett hirtelen változás – Nixon elnök találkozója Mao Ce-tunggal – ugyanis a koreai félszigeten is érezte hatását. A szöuli kormányzat és a phenjani vezetés egyaránt csalódott saját nagyhatalmi patrónusában, s gyakorlatilag árulásként értékelte a történeteket. Mindez egy átmeneti enyhüléshez vezetett, így a Kim Ir Szen eltávolítására létrehozott speciális alakulat bevetésére végülis nem került sor. A kormányzat komoly dilemma elé került, mert a gyilkológéppé kiképzett katonákat már nem lehetett visszaengedni a társadalomba. A szöuli források szerint így döntés született az egység likvidálásáról, bár ezt a hivatalos szervek soha nem erősítették meg.²⁷ Annyi azonban bizonyos, hogy **1971 augusztusában az egyik csoport fellázadt.** A katonák kézigránatokkal és golyószórókkal felfegyverkezve indultak a szöuli elnöki rezidencia felé. Útközben eltérítettek egy városi autóbust, majd összecsaptak a katonai rendészet egységeivel. Végülis csak pár katonát sikerült élve elfogni, akiket a katonai ügyészség rövidúton halálra ítélt. A szöuli kutatók információi szerint a bűnözőkből lett katonák közül néhányan mégis át tudták vészelni az egység felbomlását, majd a civil életre nevelő oktatást követően visszatértek a társadalomba.²⁸

II.3 Észak-koreai merényletkísérletek Cson Du Hvan déli államfő ellen

Csak a közelmúltban derült fény arra, hogy az észak-koreai vezetés **1982 augusztusában merényletet tervezett** a kvangdzsui diákfelkelés vérbefojtásával hírhedtté

²⁶ Forrás: Seong Ki-young: *Nae son'uro mugisu kongjakwon chol'lassta.* (Saját kezemmel fojtottam meg az életfogytiglanra ítélt kommandóست – koreaiul) In: Shindonga. 2004. május. pp. 104-121.

²⁷ Forrás: Seong Ki-young: *Nae son'uro mugisu kongjakwon chol'lassta.* (Saját kezemmel fojtottam meg az életfogytiglanra ítélt kommandóست – koreaiul) In: Shindonga. 2004. május. pp. 104-121.

²⁸ Öten állítólag még napjainkban is életben vannak, s családjuk nem is sejtí multjukat. Forrás: Seong Ki-young: *Nae son'uro mugisu kongjakwon chol'lassta.* (Saját kezemmel fojtottam meg az életfogytiglanra ítélt kommandóست – koreaiul) In: Shindonga. 2004. május. pp. 104-121.

vált dél-koreai államfő ellen.²⁹ **Cson Du Hvan** (Chun Doo-hwan) tábornok-elnök a katonai kormányzattal kapcsolatos nemzetközi fenntartásokat gyakori külföldi utazásokkal próbálta ellensúlyozni. **1982 augusztusában egy több hetes tengerentúli látogatásra indult, felkeresve a fekete afrikai országokat is.** A Kenya-Nigéria-Gabon-Szenegál útvonalon haladó elnök meggyilkolására készülő észak-koreai ügynökök japán útlevéllel érkeztek a kongói fővárosba, az ottani nagykövetség ugyanis kényelmes háttérrel kínált az akció végrehajtásához.³⁰ Az ügynökök gépkocsival jutottak át Gabonba, s az elnöki vendégház közvetlen közelében lévő pihenőhelyen akartak bombát elhelyezni. Eközben a gaboni kikötőbe befutott az észak-koreai Tonggan Eguk nevű teherhajó is, hogy a merénylet után biztonságban kimenekítse az ügynököket.

Az utolsó pillanatban azonban a kongói észak-koreai nagykövetségről lefújták az akciót, s mint a közelmúltban kiderült, a phenjani „uralkodóházban” hatalmas viták zajlottak. A trónöröklésre készülő Kim Dzsong Il ugyanis önhatalmúlag szervezte meg a merényletet, belekalkulálva azt is, hogy a történetek után az észak-koreai-gaboni kapcsolatok valószínűleg meg fognak szakadni. **Kim Ir Szen azonban úgy vélte, hogy a baráti országban végrehajtott merénylet nagyon rossz fényt vethet Phenjanra, s az el nem kötelezett afro-ázsiai országok esetleg felül fogják vizsgálni a KNDK iránti szolidaritásukat.**³¹ Az akciót tehát azonnal törölték, de egy évvel később váratlanul jó alkalom kínálkozott a dél-koreai államfő meggyilkolására.

1983 októberében Cson Du Hvan hivatalos látogatás céljából Burmába utazott. A viharos belpolitikai viszonyairól ismert délkelet-ázsiai ország ekkor már egyre-inkább Szöul felé orientálódott, így nem kellett beláthatatlan diplomáciai következményektől tartani. Rövidesen a burmai partoknál kikötött a már ismert Tonggan Eguk teherhajó, s a partraszálló ügynökök megkezdték a gyors előkészületeket. Pár nappal később Cson Du Hvan és kísérete

²⁹ Forrás: Hwang Il-do: *1982'nyon Aphurikha Gabong'eso Chon Doo-hwan amsal noryossta.* (1982-es merénylet-előkészítés Cson Du Hvan ellen az afrikai Gabonban – koreaiul) In: Shindonga. 2004. május. pp. 94-103.

³⁰ Forrás: Hwang Il-do: *1982'nyon Aphurikha Gabong'eso Chon Doo-hwan amsal noryossta.* (1982-es merénylet-előkészítés Cson Du Hvan ellen az afrikai Gabonban – koreaiul) In: Shindonga. 2004. május. pp. 94-103.

³¹ Forrás: Hwang Il-do: *1982'nyon Aphurikha Gabong'eso Chon Doo-hwan amsal noryossta.* (1982-es merénylet-előkészítés Cson Du Hvan ellen az afrikai Gabonban – koreaiul) In: Shindonga. 2004. május. pp. 94-103.

a protokolláris program részeként felkereste a ranguni hősi mauzóleumot, ahol hirtelen egy hatalmas robbanás rázta meg a környéket. Huszonegy ember azonnal meghalt, köztük a koreai miniszterelnök-helyettes és a külügyminiszter. Cson Du Hvan elnök életét a ranguni csúcsforgalom mentette meg, ugyanis az elnököt szállító limuzin néhány perc késéssel érkezett. Mint utólag kiderült, a robbantást végrehajtó terroristák összetévesztették az elnöki konvojt a helyi dél-koreai nagykövetség gépkocsijaival.³²

A történetek másnapján a burmai rendőrség utolérte az egyik elkövetőt, aki azonnal megpróbált öngyilkosságot elkövetni. Hamarosan a két másik terrorista is előkerült, de a tettenérés pillanatában egyikük felrobbantotta a végső esetre tartogatott kézigránátot, így ő és három burmai rendőr meghalt. Az életben maradt elkövetők később bevallották, hogy egy különleges észak-koreai kommandó tagjai, s feladatuk a dél-koreai államfő meggyilkolása volt.

II.4 Észak-koreai merénylet a dél-koreai légitársaság repülőgépe ellen

1987 novemberében a dél-koreai légitársaság utasszállító gépe az Indiai-óceán fölött eltűnt a radarok képernyőjéről. A KAL 858-as járatán száztizenöt ember tartózkodott. Mint kiderült: **a merényletet két észak-koreai titkosügynök hajtotta végre**, akik előtte pár napig a magyar fővárosban tartózkodtak.³³ A történetek részleteire hamar fény derült, a szöuli közvélemény azonban bizonytalan a hivatalos állásponttal kapcsolatban. A hozzátartozók szervezete pedig évek óta újbóli vizsgálatot követel.³⁴

A két ügynököt pár nappal a terrorakció után a bahreini reptéren tartóztatták le: a hetvenéves férfi elharapta a cigarettájába rejtett ciánkapszulát, a huszonhat éves nő viszont életben maradt. **Kim Hjon Hi** (Kim Hyun-hee) a szöuli hatóságoknak elmondta, hogy a phenjani Idegennyelvi Egyetem japánszakos hallgatójaként került kapcsolatba a titkosszolgálattal. Három évig tartó kiképzését követően Kínában és Makaón hajtott végre

³² Forrás: *Miyan'ma aungsan'myso phokpha'sagon*. (A Mianmar-i hősi mauzóleumi robbantásos merénylet – koreaiul) Koreascope: www.koreascope.org/ks/kor/index.jsp

³³ Forrás: Horn Gyula: *Cölöpök*. Zenit könyvek. Budapest, 1991. pp. 193-194.

³⁴ A témáról bővebben: Csoma Mózes: *Kim Hjon Hi házassága*. In: Népszabadság. 2004. január 8.

egyszerűbb feladatokat, majd a veterán ügynökkel közösen parancsot kaptak a KAL Bagdad-Szöul járatának felrobbantására. A Phenjan-Moszkva-Budapest útvonalat észak-koreai diplomata útlevéllal tették meg, a ferihegyi reptértől pedig az észak-koreai nagykövetség gépkocsiján folytatták útjukat.³⁵ Bécsben már hamisított japán útlevelet használtak, majd egy utolsó átszállással eljutottak a célponthoz. A bagdadi reptéren két telepített ügynöktől megkapták a Panasonic táskarádióba rejtett bombát, majd felszálltak a KAL 858-as járatára. Abu Dhabiban a repülőgép még utasokat vett fel, így a rádiót hátrahagyva leszállhattak. (Kim, 1994: 170-173) A szöuli hatóságok magyarázata szerint **az észak-koreai vezetés ezzel az akcióval akarta elriasztani a nemzetközi közvéleményt a szöuli olimpiától.** (Kim, Ki, Lee, 2004: 237) **A KNDK azonnal felkerült a terrorizmust támogató országok listájára,** az életben maradt elkövetőt pedig a szöuli legfelsőbb bíróság halálra ítélte. A kivégzésre azonban nem került sor, ugyanis az államfő saját humanizmusát hangoztatva rendkívüli kegyelmet gyakorolt.

II.5 Korszakváltás a koreai félszigeten

Mint a fejezet során láthattuk, **a koreai háborút lezáró 1953-as fegyverszünetet követően a phenjani vezetés egészen 1988-ig arra törekedett, hogy a dél-koreai belpolitikai feszültségeket és társadalmi konfliktusokat kihasználva erőszakosan törjön utat a félsziget északi zászló alatti egyesítéséhez.** A vietnami események koreai adaptációja azonban eleve kudarcra volt ítélve, ráadásul a déli elnökök elleni merényletkísérletek, a hírszerző-képzési céllal elrabolt japán állampolgárok esete, majd a Korean Air utasszállító gépének felrobbantása a szovjet tömb országaiban is visszatetszést keltett. 1988 januárjában így a KNDK felkerült a nemzetközi terrorizmust támogató országok listájára, nyolc hónappal később pedig sikeresen lezajlottak a szöuli olimpiai játékok. Ez utóbbi eseménnyel a nemzetközi közvélemény a koreai félsziget két állama közül – ha jelképesen is – a Koreai Köztársaságot legitimálta. **1988 tehát egy korszakhatár, amivel végérvényesen egyértelművé vált a két ország(rész) közötti különbség.** Észak-Korea a hatvanas évek második feléig őrzött egyértelmű fölényét elvesztve előbb eladósodott, majd a hetvenes évek végére fizetésképtelenné vált. Ráadásul az ország belső helyzete a szovjet tömb országainak

³⁵ Forrás: Horn Gyula: *Cölöpök*. Zenit könyvek. Budapest, 1991. pp. 193-194.

viszonylatában is egyfajta elszigetelődéshez vezetett, a nyolcvanas években a legszorosabb külpolitikai partnerekké a harmadik világbeli fejlődő országok váltak. Dél-Korea esetében viszont a hatvanas évek elején megindított exportorientált gazdaságfejlesztési program a hetvenes évek második felére meghozta gyümölcsét: a gyorsan iparosodó ország nagy mértékben növelte részarányát a világkereskedelemben. A szöuli olimpiai játékok sikeres megrendezése pedig hatalmas nemzetközi tekintélynövekedéshez vezetett.

A világpolitika változásai 1988-tól lehetetlenné tették a phenjani vezetés számára a terrorista módszerek alkalmazását. A két ország(rész) életszínvonala közti különbség fokozódása és a kelet-európai országokban zajló események együttesen járultak hozzá a phenjani nomenklátúra kompromisszum-készségének növekedéséhez.

III. A KOREAI FÉLSZIGET BELSŐ VISZONYAI - ÁTMENETI SZAKASZ

A lassú enyhülés és a félsziget első csúcstalálkozója (1990-2000)

„Németországtól eltérően Észak- és Dél-Korea véres háborút vívott egymással az 50-es években. Ráadásul a Két Koreától eltérően a két Németország a 70-es 80-as években már lezárta a hivatalos kapcsolatokat szabályozó egyezményrendszert, amelyek korlátozott mértékben biztosították a két ország lakossága közti kommunikációt is. Észak-Korea viszont egy hermetikusan elzárt társadalom maradt, a legkisebb információáramlás és utazási lehetőségek nélkül. Ebben a konstellációban csak olyan egyesítési folyamat képzelhető el, ami nagy politikai kockázatokkal és társadalmi instabilitással jár.”

/Helmut Schmidt³⁶

A szovjet tömb országainak összeomlásával járó világpolitikai átalakulás a koreai félszigeten is azonnal éreztette hatását. Az addigi biztos háttérvesztő phenjani vezetés kompromisszum-készséget mutatott az olimpiai játékok sikeres megrendezésével komoly nemzetközi elismerésre szert tevő szöuli kormányszatnak. **1991 decemberében így a két ország(rész) képviselői megbékélési, megnemtámadási és együttműködési megállapodást kötöttek.** A félsziget atomfegyver-mentességét is tartalmazó egyezmény gyakorlati megvalósulására ugyan nem került sor, mégis kialakult egy **hullámzó intenzitású együttműködési folyamat**, mely a korábbi évtizedekhez képest kiszámíthatóbbá tette a térség jövőjét.

³⁶ Az idézet Helmut Schmidt egykori német kancellár egy dél-koreai kutatóintézetnek adott interjújából származik. Forrás: *A Reevaluation of the German Reunification and Lessons for Korea*. In: *The Economics of Korean Reunification*. Hyundai Research Institute. 1997. tavasz. p. 15.

III.1 A dél-koreai belpolitika törésvonalai

A dél-koreai belpolitikát évtizedeken át a katonai diktatúra politikai bázisát adó konzervatív elit határozta meg, akik a hetvenes évek elején lezajlott átmeneti enyhülést kivéve elutasították az érdemi párbeszédet a phenjani vezetéssel. A demokratikus ellenzék soraiból kiemelkedő **Kim De Dzung** (Kim Dae-jung) demokráciát és észak-dél találkozót követelő felszólalásai heves ellenállásba ütköztek. *„Mivel szószólója voltam a békés párbeszédnek és az eszmecserének, rögtön megvádoltak, hogy úgy táncolok, ahogyan Kim Ir Szen észak-koreai vezér fütyül”* - írta egy későbbi könyvében.³⁷

Kim De Dzung fokozatosan a katonai diktatúrával szembeni ellenállás jelképévé vált. A hetvenes évek közepén halálra ítélt politikus védelmében az észak-koreai agitáció nagyarányú szolidaritási mozgalmat indított: nevét átmenetileg több szocialista brigád és egy vagongyár vette fel. A leendő dél-koreai elnök diktatúraellenes küzdelmét még egy propagandisztikus játékfilmben is bemutatták, melyben gyilkosság áldozatául esik.³⁸ Kim De Dzung később **amerikai emigrációba kényszerült**, ahol felismerte azt a nagyon is reális veszélyt, hogy **az elnyomott néptömegek radikalizálódása egy felkelés kirobbantására bízathatja az északi vezetést.** A vietnami egyesülés megismétlődésével fenyegető helyzet megelőzésére egyetlen lehetőséget látott. *„Kizárólag egy demokratikus kormánynak lenne elegendő tekintélye, volna eléggé szuverén és magabiztos ahhoz, hogy békés párbeszédet kezdjen Észak-Koreával, békét teremtsen a félszigeten és elindítsa az újraegyesítési folyamatot”* – fejtette ki egy nyilatkozatában.³⁹

A politikai szembenállás háttérében persze egy földrajzi törésvonal is húzódik. Kim De Dzung a koreai félsziget egyik legelmaradottabb régiójából származik. A félsziget délnyugati részén lévő **Csolla tartomány** évszázadokon keresztül kimaradt a fejlődésből, ugyanis kívül esik a délkeletről északnyugatra (Pusan-Szöul-Phenjan) haladó fontos

³⁷ Forrás: Kim Dae-jung: *Mass-Participatory Economy*. Harvard University and University Press of America, USA, 1985. Preface.

³⁸ A témáról bővebben: Csoma Mózes: *Kim De Dzung*. In: A 20. század politikusai. ELTE BTK Politikaelméleti Tanszék, Budapest, 1999. pp. 9-31.

³⁹ Forrás: *Kim De Dzung interjú*. In: Nemzetközi szemle. 1985. április. p. 57.

útvonalakon. A katonai diktatúra vezéralakjai viszont a fejlettebb régiókhoz kötődnek. A félsziget közepén lévő **Kjongszang tartomány** adja a konzervatív tábor fő szavazóbázisát. A pártpolitikai hovatartozás tehát lakóhely szerinti megoszláshoz is köthető.

A dél-koreai közélet megosztottsága mögött azonban egy generációs ellentét is megfigyelhető. 1980 májusában a fokozódó diáktüntetések miatt a kormányzat rendkívüli állapotot hirdetett. Kim De Dzsung letartóztatásának hírére a Dél-Csolla tartománybeli **Kvangdzsuban spontán diákfelkelés** robbant ki. Cson Du Hvan (Chun Doo-hwan) tábornok-elnök a hadsereg bevetésével vetett véget a megmozdulásnak: többszáz halott maradt az utcákon. A történetet követően állandósultak a diákok meghurcoltatásai. A félsziget délkeleti részén lévő Puszanban az úgynevezett Purim incidens során diákok tucatjait tartóztatták le. A Purim nevű könyv-klub tagjai tiltott baloldali könyveket olvastak, így államellenes tevékenység vádjával bíróság elé állították őket. **Ro Mu Hjon** (Roh Moo-hyun) jelenlegi államfő a diákok védőügyvédjeként vált ismertté.⁴⁰

Mivel a kvangdzsui események idején az amerikai kormányzat semleges maradt, a diákok hatalmasat **csalódtak a demokratikus értékek védelmezőjének tekintett Egyesült Államokban.**⁴¹ Ráadásul egyre több értelmiségi kezdte úgy gondolni, hogy a nemzeti függetlenség eszményének a félsziget két állama közül az északi felel meg jobban. A szovjet csapatokat ugyanis még a negyvenes évek végén kivonták az országból, a megkezdődő szovjet-kínai konfrontáció árnyékában pedig a phenjani vezetés szabad kezet kapott a külön utas politika alakításához.⁴² A dél-koreai kormányzat mozgásterét viszont szinte a felszabadulástól kezdve az amerikaiaktól való függőség határozta meg. A mindenkor hatalom mégis hálával tartozott az amerikaiaknak, így például mintegy háromszázhuszezer katonával

⁴⁰ Ro Mu Hjon elnök személyéről bővebben: *Who is Roh Moo-hyun, 16th President-elect of the Republic of Korea?* Published by Government Information Agency. Seoul, 2003.

⁴¹ A kvangdzsui utcákon tüntető fiatalok abban bíztak, hogy az amerikai kormányzat majd felemeli szavát érdekükben. Így tehát a diákok kitörő lelkesedéssel fogadták a hírt, hogy a Pentagon egy repülőgép-anyahajót küld a koreai partokhoz. Pár nappal később viszont hatalmasat csalódtak, ugyanis megértették, hogy az anyahajó nem Cson Du Hvan tábornok-elnök figyelmeztetésére érkezik, hanem egy esetleges észak-koreai beavatkozás megakadályozása miatt.

⁴² A félsziget északi részén a nemzeti sajátosságok – például a nyelv – sokkal tisztább formában maradtak fenn. A déliek ugyanis korlátlanul vették és veszik át az angol szavakat, melyeket fonetikusán átírva használnak. Az északiak viszont csak korlátozottan használnak orosz jövevényszavakat, sőt a koreai nyelv védelmében több mesterséges mozaikszót is alkottak. A helikoptert például északon csikszünggi-nek, azaz helyből felszálló gépnek nevezik. A témáról bővebben: Csoma Mózes: *A remetekirályság öröksége*. In: Népszabadság. 2003. február 11. p. 6.

támogatták a vietnami beavatkozást. Tehát a nagyhatalmi patrónushoz fűződő viszony kérdésköre is fontos tényezője a közélet megosztottságának.

III.2 Az észak-koreai nómenklatúra belső viszonyai

Észak-Korea belső viszonyairól a nyolcvanas évek legvégéig nem sokat lehetett tudni, illetve csak azt, amit a phenjani propaganda sugárzott a külvilág felé. Csak a kilencvenes évek elején kezdett realisabb kép formálódni az ország példa nélküli állapotáról. A KNDK politikai fejlődése szorosan összefügg Kim Ir Szen (Kim Il-sung) személyével. A „nagy vezér” csaknem fél évszázados uralma során szélsőségesen „keményvonalas” államrendet épített ki. A vezérkultusz ideológiai alapját – mint arról korábban már szó esett - **a konfucianizmus elemeire épülő csucshe-eszmerendszer** szolgáltatta. Ennek részeként fogalmazódott meg **a vezéri folytonosság gondolata**, mint a szocialista építés elméleti és gyakorlati követelménye. Konkrétan a már idős Kim Ir Szen ügyének folytatója nem lehet más, mint legidősebb fia.

A phenjani „uralkodóházban” az utódlás kérdésköre egészen a hetvenes évekig nyúlik vissza. Kim Ir Szen ugyanis a Szovjetunió és a Kínai Népköztársaság példájából világosan látta, hogy a rendszer jövőbeli belső stabilitásának záloga a leendő örökösök személyében van. Sztálin és Mao halálát – a megfelelő örökösök hiányában – **hatalmi bizonytalanság és politikai visszarendeződés követte**. Kim Ir Szen tehát úgy döntött, hogy a legfelsőbb hatalmat mindenképpen a családon belül kell tartani. (Kim, Ki, Lee, 2004: 214-220)

Kim Ir Szen első fia, a leendő „trónörökös” a szovjet távol-keleten született, a Habarovszkhoz közeli Vjatszkoje településen. **Kim Dzsong Il** (Kim Jong-il, 1942-) édesanyja a harmincas években részt vett a Mandzsukuóban zajló Japán-ellenes partizánharcokban, majd röviddel a felszabadulást követően agyvérzésben hunyt el. Kim Dzsong Il először az NDK-ban járt repülőtisztai iskolába, majd a Kim Ir Szen Egyetemen politikatudományt és közgazdaságtant hallgatott. Tudatosan készítették fel az utódlásra: 1980-tól a Koreai Munkapárt KB Politikai Bizottságának, valamint a PB katonai bizottságának állandó tagja. A phenjani propagandakiadványok által előbb „dicsőséges pártcentrum”-ként majd „kedves

vezető”-ként emlegetett ifjabb Kim azonban a külvilág számára sokáig ismeretlen maradt.⁴³ A fokozatos hatalomátörökítés érdekében 1991 decemberétől a Koreai Néphadsereg főparancsnoka, majd 1992 áprilisától a KNDK marsallja lett. 1993-ban lett a KNDK Államvédelmi Bizottságának elnöke, a mai napig ebben a tisztségben gyakorolja a hatalmat.⁴⁴

A hatalomátörökítés folyamata során Kim Ir Szen második házasságából származó kisebbik fia is lehetséges „trónörökösként” merült fel. **Kim Pjong Il** (Kim Pyung-il, 1954-) sokak szerint intelligensebb és megbízhatóbb bátyjánál, így alkalmasabb lett volna a vezetői feladatok ellátására. Kim Ir Szen azonban **a konfuciánus szabályokat követve az elsőszülött fiút választotta**, s a döntés véglegességét elfogadva Kim Pjong Il-nek külföldre kellett utaznia. 1981-től belgrádi katonai attaséként, majd 1988-tól budapesti nagykövetségként dolgozott. A dél-koreai-magyar diplomáciai kapcsolatfelvétel miatt azonban hazarendelték, s később helsinki nagykövetségként tért vissza Európába. Jelenleg a varsói missziót vezeti. (Kim, Ki, Lee, 2004: 191) Hasonlóan folyamatos külföldi tartózkodásra van kényszerítve Kim Pjong Il nővére is, akinek férje évtizedek óta fontos állomáshelyeken teljesít diplomáciai szolgálatot. **Kim Kvang Szop** (Kim Kwang-seop) prágai nagykövetségként kezdte pályafutását, majd 1993-ban a bécsi misszió vezetője lett. Amióta a budapesti nagykövetség felfüggesztette működését, ő látja el a Magyarországgal kapcsolatos teendőket is.

III.3 Észak-Korea hirtelen összeomlásának lehetősége

A kilencvenes évek közepétől Észak-Korea gazdasági-politikai válságának, illetve kiszámíthatatlan külpolitikájának hatására Dél-Korea és az érintett nagyhatalmak egyre gyakrabban kezdtek foglalkozni az ország **hirtelen összeomlásának** lehetőségével. Számptalan tanulmány készült, amely a német és a koreai megosztottság hasonlóságait kiemelve hatalmas költségeket jósolt arra az esetre, ha Észak-Korea ugyanolyan váratlanul és

⁴³ A szöuli források szerint Kim Dzsong Il a titkosszolgálat vezetőjeként számos terrorakció értelmi szerzője volt, így ő tehető felelőssé a Cson Du Hvan elnök elleni 1983-as ranguni merényletért, valamint a Korean Air utasszállító gépének felrobbantásáért is. Forrás: Cho Se-hyon: *A Nobel Prize for Kim Jong-il?* In: The Korea Herald. 2000. május 9.

⁴⁴ Kim Dzsong Il személyéről bővebben: *The True Story of Kim Jong-il*. The Institute for South-North Korea Studies. Seoul, 1993.

hirtelen omlana össze mint az egykori NDK. E tézisek azonban figyelmen kívül hagyták a német és a koreai megosztottság eltérő történelmi-politikai hátterét.

Az egykori keletnémet területek a Weimari Köztársaság révén egyszer már részesei voltak Európa egyik leghaladóbb polgári demokráciájának. Ezzel szemben Észak-Korea öröksége sokkal súlyosabb: a Csoszon-dinasztia abszolút uralmát 35 év kíméletlen japán gyarmati uralom követte, majd a szovjet csapatok bábáskodása mellett jött létre a jelenlegi rendszer. **Az észak-koreai lakosság számára az európai értelemben vett demokratikus értékek általában ismeretlenek.**⁴⁵

Az észak-koreai vezetésnek csaknem hermetikusan sikerült elzárnia a lakosságot a külvilágtól. A keletnémeteknek mindvégig tudomásuk volt a testvérország, illetve a világpolitika történéseiről, ugyanis a Szövetségi Köztársaságban, illetve Magyarországon vagy Lengyelországban tett utazások bizonyos mértékig immúnissá teheték a lakosságot a Német Szocialista Egységpárt propagandájával szemben.⁴⁶ Ezen kívül az országban szinte mindenütt nézhető és nézett nyugatnémet tv-csatornák (SAT1, RTL Plus) alternatívát jelentettek a mindenkori hivatalos állásponttal szemben, és mindenki számára egyértelművé tették az életszínvonalbeli különbségeket.⁴⁷ **Ezzel ellentétben Észak-Koreában csak a hivatalos delegációk és pártmunkásküldöttségek hagyhatják el az országot, illetve a külföldi rádió-és tévéadások vételét gyakorlatilag lehetetlenné tették.**⁴⁸ A lakosságnak nincs valós képe sem Dél-Koreáról, sem a világpolitika realitásairól: ez biztosítja a rendszer továbbélését, s egyben megkérdőjelezi a hirtelen összeomlásra vonatkozó találgatásokat.

A külvilágnak egészen a legutóbbi időkig nem volt tudomása a világtól elzárt országban zajló rendszerellenes tevékenységről. 2006 januárjában a japán Fuji TV elsőként mutatott be olyan rejtett kamerás felvételeket, amelyeken Hőrcjong (Hoiryong) város vasútállomásánál egy Kim Dzsong Il ellenes falragasz látható. 2006 szeptemberében a Fuji TV egy újabb rendszerellenes feliratot ábrázoló felvételt sugárzott. A videó Dancson

⁴⁵ Forrás: Rhee Sang-woo: *North Korea is not East Germany*. In: Korea Focus. 1996. március-április. pp. 123-125.

⁴⁶ Forrás: Helmut Kohl: *Németország egységét akartam*. Zrínyi Kiadó. 1998. p. 22.

⁴⁷ Forrás: Lakatos Ernő: *Kitépett lapok egy naplóból*. Leopárd Kiadó. 1991. pp. 24-25.

⁴⁸ Forrás: Simons, Stefan: *Er macht bomben aus einem Zweig*. In: Der Spiegel. 1986/ 52. pp. 97-100.

(Danchon) város vasútállomása mellett egy feketepiacon készült, ahogy a járókelők nézegetik az ország politikai irányvonalát kritizáló kézzel írott falragaszt.⁴⁹ A japán TV társaság közlése szerint a felvételeket pár hónappal korábban egy északi menekült készítette, akinek időnként sikerül visszaszivárognia a világtól elzárt országba. A szöuli kommentárok szerint ugyan elszigetelt esetekről van szó, de a helyi közgondolkodás megváltozóban van, elsősorban a kínai határon keresztül feketén beáramló nagyszámú dél-koreai játékfilm és szappanopera hatása miatt.⁵⁰

III.4 Dél-Korea álláspontjának megváltozása

A kilencvenes évek második felében Észak-Korea elmélyülő gazdasági-politikai válságának hatására a dél-koreai közhangulatban halványulni kezdett az azonosság tudata. A testvérország kiszámíthatatlansága új, szokatlan helyzet elé állította a dél-koreai vezetést. A megváltozott viszonyok közepette az ország politikai életét évtizedeken át kizárólagosan uraló elit képtelen volt megtalálni a megfelelő válaszokat.⁵¹ **Kim Jung Szam** elnök kormányzata sem a megújuló északi fenyegetéssel, sem a halmozódó belpolitikai-gazdasági gondokkal kapcsolatban nem tudott változtatni a bevett gyakorlaton. Az 1997 nyarán kirobbant délkelet-ázsiai pénzügyi pánik - az elodázott pénzügyi liberalizáció és a devizatartalékokat meghaladó rövid lejáratú hitelállomány következtében – összeroppantotta az ország gazdaságát. A dél-koreai társadalom hetek alatt **a világ élvonalába tartozás hitéből a válság állapotába zuhant**. A nagyvállalatok tömeges csődjének hatására a munkanélküliség rátája egyetlen negyedév alatt 2,6%-ról 5,7%-ra emelkedett.⁵² A modellértékűnek tekintett dél-koreai gazdagság megroppanása a társadalmi életben magával hozta az elit válságát is. Így – az ország öt évtizedes történetében példa nélkül álló módon – **1997 decemberében ellenzéki**

⁴⁹ Forrás: *Disclosure of a Video-Clip Featuring Anti-Kim Jong Il Poster inside NK*. In: DailyNK. 2006. szeptember 12. www.dailynk.com

⁵⁰ Forrás: *Posters Criticizing Kim Jong Il Suggest Feelings of Desertion*. In: DailyNK. 2006. szeptember 13. www.dailynk.com

⁵¹ Az észak-koreai vezetés többször jelezte, hogy Kim Jung Szam elnökkel semmilyen körülmények között sem hajlandó tárgyalni. A kategorikus elhatárolódást az váltotta ki, hogy a déli államfő nem nyilvánított részvétet Kim Ir Szen halálakor.

jelölt nyerte az elnökválasztást Szöulban. Kim De Dzsung (Kim Dae-jung) – mint a katonai diktatúrával szembeni ellenállás jelképe, a demokrácia és a békés párbeszéd feltétlen híve – már évtizedek óta ismert volt a külföldi előtt.

Az elitben történt változás érezte hatását az észak felé irányuló politikában is. Kim elnök beiktatási beszédében azonnal **kezdeményezte az észak-dél viszony javítását**, valamint – a kilencvenes évek elején megindult enyhülési hullám szellemében – **partnerségi viszonyt ajánlott Észak-Koreának**. Az észak felé irányuló politika megváltozása azonban nem csak az elnök békeorientáltságát szolgálta. A kormányzat ugyanis a pénzügyi válság és a növekvő munkanélküliség miatt fokozódó **belpolitikai feszültséget a „nemzeti ügy” terén felmutatott sikerrel akarta csökkenteni**. Az öt évtizedes megosztottság elleni fellépés – tehát a nacionalista érzelmek kiaknázásának politikája – alkalmasnak mutatkozott arra, hogy elterelje a figyelmet a népszerűtlen intézkedések sorozatáról.

Konkrét üzleti érdekek is szóltak az észak felé irányuló politikai javítása mellett. Mivel a világpiacon verseny fokozódása folyamatosan csökkentette a dél-koreai termékek versenyképességét, az észak-koreai befektetési projektek és az olcsó helyi munkaerő kínálta lehetőségek felértékelődtek a gazdasági-politikai elit szemében.⁵³ Az érdeklődést növelte az a feltételezés is, hogy a tervezett beruházások a közös nyelv, a pontos helyismeret és a fanatizálható koreai munkamorál következtében nagyobb hatékonysággal kecsegtettek, mint a más országokban működő joint venture projektek. A kormányzat tehát kiemelkedő szerepet szánt **az északi országrésszel kapcsolatos gazdasági együttműködésnek**. Az üzlet és a politika szétválasztásának jelszavával zöld utat engedtek a privát vállalkozásoknak, hogy maguk döntsék el, üzleti kapcsolatba lépnek-e Észak-Koreával.⁵⁴ Továbbá kifejtették, hogy a gazdasági tevékenységet elsősorban azokon a területeken kell fejleszteni, amelyek a félsziget mindkét állama számára hasznot hoznak, illetve ahol északnak a legsürgősebb segítségre van szüksége. Ezzel egyidejűleg bátorították az üzletembereket, hogy látogassanak el Észak-Koreába, s növeljék befektetéseik felső határát. A sikeres együttműködés érdekében az észak-

⁵² Forrás: a dél-koreai Országos Statisztikai Hivatal adatai 1997/IV. és 1998/I. negyedévére. Idézi: Bassa Zoltán: *Dél-Korea: gazdasági válság és reformok 1997-1999*. MTA Világgazdasági Kutatóintézet. 2000. január.

⁵³ A dél-koreai termékek versenyképességének csökkenéséhez több tényező vezetett. A kínai júan 1994-es leértékelése, illetve a kínai export gyors növekedése, valamint a japán jen 1996 óta tartó leértékelődése folyamatos kihívást jelentett a dél-koreai gazdaság számára.

⁵⁴ Forrás: *The North Korea Policy of the Kim Dae-jung Administration*. Published by Ministry of Unification, Republic of Korea. 1998. pp. 12-16.

déli interakcióknál szokásos jogi procedúrákat is egyszerűsítették. Természetesen a gazdasági kapcsolatok fejlesztése – a hasonló vonatkozású nyugatnémet példát felhasználva – azt a célt is szolgálta, hogy az északi gazdaság minél felkészültebb állapotban legyen a majdani integrációra.

III.5 Észak-Korea legfelsőbb vezetésének kiútkeresése

Az Államvédelmi Bizottság elnökeként Észak-Korea első emberének számító Kim Dzsong Il előtt **három sürgető feladat állt: saját vezetői helyzetének megszilárdítása; az éhínséggel küszködő lakosság ellátása; az ország nemzetközi elszigeteltségének csökkentése.**

A vezetésen belüli frakcióharcok kimenetele, illetve Kim Dzsong Il hatalmának megszilárdulása elsősorban a néphadsereg támogatásától függött. Kétségtelen, hogy a „kedves vezető” apja halála óta nyilvánosan csak magas rangú katonatisztek kíséretében mutatkozott, és csak katonai, illetve hadiipari objektumokat látogatott meg. A katonaság lojalitása **1997 októberében** vált egyértelművé: **Kim Dzsong Il a néphadsereg kezdeményezésére pártfőtitkár lett.** Azonban a folytatódó tengeralattjáró-incidensek arról tanúskodtak, hogy a fegyveres erők soraiban is belső konfliktusok zajlottak.⁵⁵ Meg nem erősített hírek szerint 1998 márciusában **magas rangú katonatisztek puccsot terveztek** Kim Dzsong Il ellen.⁵⁶ Az utolsó pillanatban megbukott szervezkedés vezetője állítólag Kim Szong E (Kim Song-ae) asszony – Kim Ir Szen második felesége, Kim Dzsong Il mostohaanyja – volt. A hírek szerint több száz katonát letartóztatták. Tény, hogy sor került több magas rangú katonatiszt nyilvános

⁵⁵ 1996 szeptemberében a dél-koreai partoknál zátonyra futott egy diverzánsokat szállító mini-tengeralattjáró, majd a partraszálló legénység tizenegy tagját saját parancsnokuk lőtte föbe, hatan pedig a dél-koreai alakulatokkal vívott tűzharcban vesztették életüket. Forrás: *The Submarine Intrusion Incident: North Korea's Continuing Provocation and the ROK's Response*. The Ministry of National Defense. Seoul, 1997.

1998 júniusában ismét egy hasonló esemény történt. A déli Szokcscho (Sokcho) város partjaitól 18 kilométerre egy északi mini-tengeralattjáró haláshálóba akadt, s a fedélzeten lévő katonák csoportos öngyilkosságot követtek el.

⁵⁶ A Sankei Simbun című japán lap 1998. augusztus 29-i információi alapján. A témáról bővebben: Csoma Mózes: *Kim Dzsong Il ellen már volt puccskísérlet*. In : Népszabadság. 2004. április 27.

kivégzésére is, illetve a korábban fontos tisztségeket betöltő Kim Szong E asszony teljesen eltűnt a közéletből.⁵⁷

A hatalmi tényező viszonylagos stabilizálódása 1998. szeptember 9-én - a KNDK fennállásának 50. évfordulóján – vált egyértelművé. A Legfelsőbb Népi Gyűlés alkotmánymódosítással megszüntette a „nagy vezér” halála óta betöltetlen államelnöki intézményt. (Kim Ir Szen-t „örökös elnökké” választották.) Kim Dzsong Il pedig az ország tényleges vezetőjeként megerősítést nyert az Államvédelmi Bizottság elnöki posztján. A belső stabilizálódást követően a vezetésnek szembe kellett néznie **az ország reménytelen helyzetével: a gazdaság termelési válságával, a súlyos ellátási nehézségekkel, valamint a teljes nemzetközi elszigeteltséggel.** A hatalmat gyakorló nómenklatúrának mindenképpen eredményt kellett felmutatnia a problémák megoldásában, mivel a válság további mélyülése beláthatatlan következményekkel járt volna. A legfelsőbb vezetés elismerte, hogy saját hatalmuknak – valamint személyes biztonságuknak – fenntartására csak a részleges nemzetközi nyitás útján képesek.⁵⁸ A világpolitika realitásainak figyelembevételével mindezek végrehajtására csak a Dél-Koreához fűződő viszony normalizálásán keresztül nyílt lehetőség. Ez a tény belpolitikai szempontból is hasznos volt, hiszen az észak-déli szembenállás enyhítése, a „nemzeti ügy” terén felmutatott siker alkalmas az aktuális nehézségek kendőzésére. (Pontosan úgy, mint Dél-Koreában.) Továbbá az északi vezetés békülékeny magatartása, a külfölddel szembeni tárgyalókészsége eleve gátat vethet a további puccskísérleteknek.

III.6 A gazdasági együttműködés megindulása

Az észak-koreai nómenklatúra megváltozott érdekeinek kibontakozásához kedvező háttérrel kínált a Kim De Dzsung kormányzat ún. **napfény-politika** (haetbit chongchaek) néven emlegetett békülékeny magatartása. A két ország(rész) közti enyhülés – a kölcsönös

⁵⁷ Kim Szong E asszony korábban a Koreai Munkapárt KB tagja és a Koreai Nőszövetség elnöke volt. A szülői elemzők szerint a puccskísérlettel Kim Szong E saját fiát, a folyamatosan diplomáciai külszolgálatot ellátó Kim Pjong Il-t kívánta hatalomra segíteni.

⁵⁸ Az észak-koreai nómenklatúra számára nem hordozott szerencsés üzenetet több kortárs politikai vezető nyilvános meghurcolása. (Augusto Pinochet chilei diktátor vagy Egon Krenz NDK pártfőtitkár esete.)

érdekeknek megfelelően – gazdasági téren kezdődött meg. Bár az északi **Radzsín-Szonbong** (Rajin-Sonbong) körzetében létrehozott különleges gazdasági övezet nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, az olcsó munkaerő iránt feltétlen érdeklődést mutató déli nagyvállalatok perspektivikus beruházási projektekbe kezdtek. (Kim, Ki, Lee, 2004: 253-260)

A legnagyobb volumenű beruházások a Hyundai vállalatcsoporthoz kötődnek. **Csong Dzsú Jong** (Chong Ju-yong) alapító elnök az éhínség enyhítéséért 1998 júniusában ötszáz szarvasmarhát adományozott Észak-Koreának, majd úttörő jellegű megállapodást kötött az **északi Gyémánt-hegység** (Kumgang-san) idegenforgalmi hasznosításáról.⁵⁹ Rövidesen egy újabb marhaszállítmány kíséretében ismét északra látogatott, s tárgyalásokat folytatott Kim Dzsung Il-lel. Így a **Hyundai Asan** vállalat szervezésében megvalósulhatott a déli turistacsoportok szervezett beutazása a Gyémánt-hegységbe. Az áttörésként értékelhető megegyezést további megállapodások követték: a katasztrofális kőolajhiánnyal küszködő északi országrész lehetséges tengeri szénhidrogén lelőhelyeinek felkutatásáról, egy gépkocsi-összeszerelő üzem létesítéséről Hedzsuban, valamint egy hőerőmű építéséről Phenjanban. Hatalmas beruházással megkezdték egy ipari park felépítését is a demilitarizált övezet közelében lévő **Keszongban**.⁶⁰

Szintén nagyarányú beruházásokat hajtott végre a Samsung vállalatcsoport is. A Samsung Electronics szórakoztató elektronikai cikket összeszerelő üzem hozott létre Phenjanban, amely 2000 márciusában kezdte meg a színes televíziók és telefonkészülékek sorozatgyártását. A cég hosszabb távon szoftveripari kutató-fejlesztő egységet is szeretett volna északra telepíteni. Az LG vállalat petrokémiai és szórakoztató elektronikai cikkek

⁵⁹ A Gyémánt-hegység idegenforgalmi hasznosításának lehetősége már régóta foglalkoztatja az észak-koreai vezetést: a vidék meglátogatását az egyetlen magyar nyelvű Észak-Korea útikönyv is propagálja. Forrás: T. Szentesi Katalin: *Koreai Népi Demokratikus Köztársaság*. Panoráma-külföldi útikönyvek. 1987. pp. 116-123.

⁶⁰ Érdekes megfigyelni, hogy a katonai diktatúra idején megerősödő Samsung vállalatcsoport a hagyományos dél-koreai nagytőke képviselőjeként napjainkban is ezer szállal kötődik a konzervatív táborhoz. Ráadásul a vállalat menedzsmentjének döntési mechanizmusai kifejezetten olyanok, mint a japán vállalatoknál. Minden egyes döntést nagyon alaposan megfontolva hoznak meg, s a kockázati tényezőket minimálisra csökkentik az egyenletes növekedés érdekében. Ennek szöges ellentéte a Hyundai vállalatcsoport, melynek észak-koreai származású menedzsmentje rendkívül gyorsan és határozottan hozza döntéseit, s az adott célok érdekében gyakran nem kis kockázatot vállal. Ez is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a kilencvenes évek végén a Hyundai csoport amolyan kommunikációs folyosóvá vált Szöul és Phenjan közt. A menedzsment döntési mechanizmusai ugyanis nagyon hasonlítanak az észak-koreai vezetés hirtelen reakcióihoz. Forrás: Hong Dae-sun: *Hwang'je kyong'yong, tarun kkol wigi te'cho*. (Császári menedzsment, eltérő forma, reagálás a válságra – koreaiul) In: Hankyoreh. 2006. április 10.

exportjába kezdett.⁶¹ Továbbá közös projektet indítottak egy északi halászati vállalattal, és be akartak kapcsolódni a természeti kincsek kiaknázásába is. A Daewoo vállalatcsoport a Phenjanhoz közeli Nampóban tett kísérletet egy konfekcióipari joint venture cég beindítására, de a vállalkozás kevésbé bizonyult sikeresnek.⁶² A kibontakozó gazdasági együttműködésbe még a dohányipari vállalatok is bekapcsolódtak. Az első közös gyártású cigaretta az Egy Lélek (Han Maum) márkanevet kapta.

III.7 A megosztott félsziget történetének első csúcstalálkozója

A kibontakozó gazdasági együttműködés ellenére a külvilág nem érzékelte eléggé egyértelműen az északi nómenklatúra és a déli elit növekvő érdekazonosságát: a feszültség enyhítésében való kölcsönös érdekeltiséget. A phenjani vezetés modernizációs kezdeményezései elszigetelt eseteknek tűntek. (A KCNA hivatalos phenjani hírügynökség 2000. január 3-án nyilatkozatot közölt az energiaellátás fejlesztésének kiemelt prioritásáról. A gazdasági szerkezetváltás szempontjából több igen lényeges tényező is említésre került, a nyilatkozat mégsem váltott ki különösebb visszhangot.) A valóságban viszont a phenjani diplomácia komoly offenzívába kezdett az ország nemzetközi presztízsének javításáért: **2000 januárjában hosszas tárgyalások eredményeképp Olaszország diplomáciai kapcsolatot létesített a KNDK-val.** Az inkább jelképes gesztus szerencsés kezdetet biztosított a meginduló enyhüléshez. 2000 februárjában Igor Ivanov orosz külügyminiszter is ellátogatott az északi fővárosba, ahol barátsági, jószomszédsgai, és együttműködési szerződést kötött. **A KNDK emellett tárgyalásokba kezdett a kapcsolatok kibővítéséről Ausztráliával, a Fülöp-szigetekkel, Malajziával, és az Európai Unióval.**

A dél-koreai közvélemény egy része azonban bizalmatlan maradt az északi vezetés szándékainak őszinteségét illetően. Az ellenségképen a perspektivikus beruházási projektek, valamint a bizalomépítő gesztusok – közös sportrendezvények, kulturális események – nem tudtak érdemben változtatni. 2000 februárjában valósággal sokkolta a déli közvéleményt,

⁶¹ 2000 tavaszán a dél-koreai fővárosban felbukkantak az első északi összeszerelésű LG televíziók. A készülékeken a Made in DPRK jelzés szerepel.

⁶² Forrás: *Businesses gear up for inter-Korean cooperation*. In: Korea Herald. 2000. június 7.

amikor Kim De Dzsung államfő – egy japán tv-csatornának adott nyilatkozatában – Kim Dzsung II-t pragmatikus vezetőnek nevezte, aki jó ítélőképességgel és tudással bír.⁶³ A megállapítás a közéletben viharos felháborodást váltott ki, a konzervatív ellenzék rögtön megvádolta az elnököt az állam ellenségének dicséretével.

2000. március 9-én Kim De Dzsung elnök a német fővárosban bejelentette, hogy országa kész kormányzati szintű segítséget nyújtani az északi gazdaság helyreállításához, illetve a krónikus élelmiszerhiány csökkentéséhez. A berlini deklaráció néven ismertté vált javaslat a megbékélés igényén túl indítványozta a háború által szétszakított családok újraegyesítését. Eközben a kulisszák mögött már zajlottak az egyeztető tárgyalások a félsziget történetének első csúcstalálkozójáról. Nem sokkal később, április 8-án pedig a pekingi China World Hotelben Pak Dzsi Von (Park Jie-won) dél-koreai kultuszminiszter és Szong Ho Kjong (Song Ho-kyong) észak-koreai képviselő aláírta a történelmi jelentőségű csúcstalálkozó megrendezéséről szóló dokumentumot. A megállapodás tényét két nappal később hozták nyilvánosságra.

A MEGÁLLAPODÁS SZÖVEGE

1. Észak- és Dél-Korea az 1972-es közös nyilatkozat három alapelvét megerősítve megállapodik a következőkben:
2. Kim De Dzsung elnök június 12-14. között Kim Dzsung II, az Államvédelmi Bizottság elnökének meghívására Phenjanba látogat;
3. Kim elnök phenjani útja során létre fog jönni a történelmi találkozás és eszmecsere a két vezető között;
4. Mindkét fél elfogadja, hogy áprilisban – amilyen hamar csak lehet – megkezdik a csúcstalálkozó előkészítését.

Forrás: Korea Herald. 2000. április 11. www.koreaherald.co.kr

A szöuli napilapok a történeteket Kim De Dzsung elnök napfény-politikájának (haetbit chongchaek) győzelmeként értékelték. A hírek szerint a phenjani vezetés azért járult hozzá a megállapodás nyilvánosságra hozatalához, hogy ezúton is segítse a közelgő nemzetgyűlési választáson Kim elnök pártját. Ezzel Észak-Korea a déli pártpolitikai küzdelmek részesévé vált.

A csúcsértekezlet nemzetközi támogatásának megszerzéséhez a dél-koreai diplomácia nagyarányú offenzívába kezdett. Az Egyesült Államok megpróbálta rávenni a szöuli

⁶³ Forrás: Lee Kyong-hee: *The true face of Kim Jong Il*. In: Korea Herald. 2000. május 8.

kormányzatot, hogy a csúcstalálkozón kerüljön szóba az észak-koreai atomprogram és a ballisztikus rakétagyártás jelentette fenyegetés is. A szöuli kormányzat azonban nyilvánvalóvá tette, hogy a csúcstalálkozón a megbékélés, a gazdasági együttműködés, valamint a szétszakított családok találkozájának biztosítása képezi majd a fő pontokat. Az észak-koreai diplomácia eközben Kína felé fordult: Kim Dzsong Il háromnapos – utólag bejelentett – pekingi látogatást tett. **Csiang Cö-min** (Jiang Zemin) elnök-pártfőtitkár támogatásáról biztosította az észak-koreai vezetőt, s a hírek szerint élelmiszer- és üzemanyag-szállításokról is megállapodás született.

A déli fővárosban létrejött Csúcstalálkozó Előkészítő Bizottság az északi partnerszervekkel miniszterhelyettesi szinten kezdte meg a szükséges előkészületeket. A gazdasági elit pedig egy nemzetközi konzorcium szervezésébe kezdett az északi országrészbe irányuló befektetések ösztönzése érdekében.⁶⁴ A nemzeti érzések fokozódásával a közhangulat is jelentősen megváltozott. A lakosság érdeklődése - korábban soha nem tapasztalt mértékben – megnőtt az északi testvérország iránt.⁶⁵

A történelmi jelentőségű csúcstalálkozó az északi fél részéről felmerült technikai problémák miatt a tervezettnél egy nappal később kezdődött. **Június 13-án a phenjani Sunan repülőtéren sor került Kim De Dzung elnök és Kim Dzsong Il kézfogására**, amellyel a nemzeti érzések mindkét országrészben az egekbe szöktek. A szöuli tv-csatornák élőben közvetítették a phenjani állami tv műsorát, persze ezzel átadva a déli országrészben addig nemkívánatosnak számító északi pártzsargont is. A hazafias lelkesedésben mindig is élen járó egyetemisták pedig a középületekre házilagos készítésű transzparenszeket függesztettek, amelyeken gyakran felbukkant az északi zászló is. (Korábban ezért államellenes szervezkedés vádjával börtönbüntetés járt volna.) A két vezető közti tárgyalásokon elsősorban a kölcsönös bizalomépítés kapott hangsúlyt. Ennek megfelelően a közösen aláírt ötpontos egyezmény a két rendszer megbékélését és az együttműködés kiterjesztését irányozta elő.

⁶⁴ Első célként az észak-koreai infrastruktúra fejlesztését jelölték meg. Több japán, orosz, valamint tajvani vállalat is érdeklődést mutatott a befektetési lehetőségek iránt. Forrás: Korea Herald. 2000. április 25.

⁶⁵ A háború által szétszakított családok számára is fontos megegyezés született. Észak-Koreában engedélyezték, hogy a déli rokonok pénzt küldhessenek északi családtagjaiknak. Az Egyesítési Közösség nevű jótékonyági szervezet és a Hanvit Bank tájékoztatása szerint évente személyenként maximálisan 5000 USD átutalást engedélyeztek. Forrás: Korea Herald. 2000. április 26.

AZ ÖTPONTOS EGYEZMÉNY

1. Észak és Dél – mint a nemzet egyesítésének irányítói – közös elhatározással tesznek erőfeszítéseket a nemzet egyesítésének ügyéért.
2. Észak és Dél nézetei több kérdésben eltérőek, de tartalmaznak hasonló elemeket, így a felek keményen fognak dolgozni a cél eléréséig.
3. Észak és Dél augusztus 15-én létrehozta a szétszakított családok csoportjainak találkozóját, illetve délen szabadlábba helyezik az északi ügynököket és kommunista szimpatizánsokat.
4. Észak és Dél kiegyensúlyozott gazdasági fejlesztésre fog törekedni, és gyorsítja az együttműködést a társadalmi, kulturális, sport, egészségügyi és környezeti szférák területén.
5. E megállapodás gyakorlati megvalósulása érdekében Észak és Dél hamarosan kormányzati szintű párbeszédbe kezd.

Forrás: Korea Now. 2000. június 17. www.koreaherald.co.kr

A felek helyreállították a forródrótot a közvetlen kapcsolattartás, illetve a demilitarizált övezetben felmerülő esetleges vészhelyzetek gyors megoldása érdekében. Megkezdték a vasúti összeköttetés helyreállítását is. (A félszigeten az észak-déli irányú vasúti közlekedés 1948-ban szűnt meg.) A megállapodások eredményeképpen sor került a háború által szétszakított családtagok első csoportjának találkozására is.

A megindult folyamatos párbeszéddelel enyhülni kezdett a hidegháborús légkör, bár az észak-koreai nomenklatura szigorúan ellenőrizte a legkisebb változásokat is. **A történelmi jelentőségű csúcstalálkozó egyértelmű nyertese az északi vezetés lett: a korábban elképzelhetetlennek tartott esemény megerősítette hatalmát, s újabb legitimációs forrást teremtett számára.** Kim Dzsong Il-t három évvel korábban valamennyi dél-koreai napilap elsőszámú közellenségként, a nemzetközi terrorizmust támogató diktátorként mutatta be. Az északi ország részben pusztító éhínség kapcsán a „nemzethalál” felelősévé tették. A csúcstalálkozót követő másfél évben viszont ugyanezek a lapok energikus, technokrata vezetőként ábrázolták. **Szintén korábban elképzelhetetlen módon a phenjani vezetés a dél-koreai pártpolitikai küzdelmek részesévé vált. Kim De Dzsung elnök balközép kormánypártját támogató, s a jobboldali ellenzék kritikázó nyilatkozataikkal közvetlen befolyást gyakorolhatnak a politikai konfliktusokra.**

Az észak-koreai nómenklatura nemzetközi téren is komoly presztízsnövekedést könyvelhetett el: a kilencvenes évek közepén még teljesen elszigetelt országba sorra látogattak a nagyhatalmak képviselői. Előbb **Vlagyimir Putyin** orosz elnök, majd **Madeleine Albright** amerikai külügyminiszter utazott Phenjanba.

III.8 A csúcstalálkozó jelentősége

Mint láthattuk, **az új évezred kezdetén bekövetkezett politikai enyhülésben a félsziget mindkét állama egyaránt érdekelt volt.** Észak-Korea a kilencvenes évek közepe óta tartó krónikus élelmiszerhiány, illetve az általános termelési válság következtében csaknem az összeomlás szélére került. Ráadásul a vezetés belső instabilitása – a Kim Dzsong Il elleni puccskísérlet – megkerülhetetlenné tette a külpolitikai nyitást. Kim De Dzung dél-koreai államfő balközép kormányzata ehhez megfelelő partnernek bizonyult, **s a félszigeten soha nem tapasztalt mértékű enyhülés vette kezdetét.**⁶⁶

A csúcstalálkozót követően az azonosságtudat és az összetartozás érzését erősítendő egy havilap is indult. A Minjog 21 című lap színes riportjai és tudósításai szinte kizárólag az észak-koreai mindennapok bemutatásáról szólnak. A lap szemléletét az ideológiai korlátokon felülemelkedő nemzeti érzés jellemzi. A cikkek közt előfordulnak kimondottan Amerika-ellenes írások is. A koreai háború idején elkövetett tömeggyilkosságokról újabb és újabb cikkek jelennek meg. Az írások a Bush-adminisztráció konfrontatív külpolitikáját tekintik a megbékélés legfőbb akadályának. A japán Fusosha kiadó vállalat középiskolai

⁶⁶ Mindez persze a szülői hétköznapokban is éreztette hatását. A megrögzült ellenségkép halványulásával megnőtt az érdeklődés az északi testvérország iránt. A dél-koreai karaoke szalonokban (norebang) korábban elképzelhetetlen módon megjelentek az első észak-koreai slágerek.

A történelmi csúcstalálkozót követően készült el a Közös Biztonsági Terület (Kongdong Kyongbi Guyok JSA) című dél-koreai filmdráma, mely az összetartozás szimbólumává vált. Az elmúlt évtizedekben készült dél-koreai mozifilmek általában fanatikus és kíméletlen ellenségként ábrázolták az észak-koreai katonákat. A nézettségi rekordot döntött filmdrázában azonban nincs konkrét ellenség. A történet szerint a fegyverszüneti vonalnál aknára lép egy déli katona, akit egy emberséges északi tiszt ment meg. A katonák közt fokozatosan barátság szövődik és az éjszakai őrszolgálatok alkalmával titokban találkozni kezdenek. Az őszinte és melegszívű északi tiszt az ideológiai korlátokon felülemelkedő hazaszeretet képviselője, a huszonegy éves déli katona pedig marokszám viszi a csokoládés süteményeket az északiak őrhelyére. A filmdráma alapvető mondanivalója így a külföldi nézők számára is egyértelmű: mindkét fél egyetlen nagy tragédia áldozata. A hagyományos nacionalista álláspontot pedig az egyik észak-koreai katona mondja ki: - A déli katonák álljanak el az útból, nem ők az ellenség. Mi az amerikaiakkal akarunk harcolni! A szomorú hangulatú film tragédiával végződik: a katonák egymás ellen fordítják fegyvereiket. Forrás: Byun Chong Su: *Khisinggurami 'ui inyom 'ul nokin chokhophai 'ui hyumonithi*. (A Swiri című film ideológiáját felolvasztja a csokoládés sütemény humanizmusa - koreaiul) In: Shindonga. 2000. november. pp. 638-647.

történelemtankönyvével is meglehetősen sok cikk foglalkozott. A szigetország történelmi szerepét újraértékelő tankönyv okozta felháborodás minden ideológiai különbséget elhomályosít. A koreai hazaszeretet tehát hídszerepet tölthet be a félsziget egységének helyreállításánál.

IV. A KOREAI-FÉLSZIGET ÉS A NAGYHATALMAK

„Az ázsiai-csendes-óceáni térség stabilitása, az olyannyira nagyra tartott gazdasági virágzásának tartógerendája, nem a természet törvénye, hanem egy olyan egyensúly következménye, amelyet féltő gonddal és nagy figyelemmel kell ápolni a hidegháború utáni korszakban.”
/Henry Kissinger/⁶⁷

IV.1 A koreai félsziget és Kína

A koreai történelem során szinte állandó fenyegetést jelentett a Mennyei Birodalom közelsége. A szomszédos nagyhatalom hegemon törekvéseit a múlt század elején átmenetileg visszazsorította a feltartóztathatatlannul közeledő japán terjeszkedés: a közös fenyegetettség így elhalványította a korábbi sérelmeket. A mandzsúriai határvidéken a Japán-ellenes koreai partizánok a **Kínai Népi Felszabadító Hadsereg** alakulataiban harcoltak. A koreai kommunisták pedig – saját nemzeti párt hiányában - a Kínai Kommunista Párt soraiba léptek. A hivatalos phenjani történetírás ezt a tényt tagadja. Népszerűsítő kiadványaik szerint a koreai és a kínai csapatok viszonyát gyakori súrlódások jellemezték.⁶⁸

A koreai háború éveiben az észak-koreai lakosság ellátását részben a kínai élelmiszerszállítmányok biztosították, s a rendszert a kínai „népi önkéntesek” beavatkozása mentette meg. **A háborút követően a kínai kormány több százmillió jüan értékű térítés nélküli segítyt bocsátott az észak-koreai vezetés rendelkezésére**, és a kínai csapatok az országban maradva részt vettek az újjáépítési munkálatokban. A külkereskedelmet a kölcsönösen előnyös barterüzletek jellemezték.

⁶⁷ Forrás: Kissinger, Henry: *Diplomácia*. Panem- McGraw-Hill-Grafo. Budapest, 1996. p. 827.

⁶⁸ Kim Ir Szen elvtárs forradalmi tevékenységének rövid története. Idegennyelvű Kiadó. Phenjan, 1971.

1958 októberében a kínai csapatokat kivonták a koreai területekről, és a két ország viszonyát rövidesen beárnyékolta a kínai kulturális forradalom. A külkereskedelmi forgalom drasztikusan visszaesett, sőt egyes források szerint az észak-koreai - kínai határvidéken fegyveres összecsapásokra is sor került. (Faludi, 1981: 174-180)

A szovjet-kínai konfrontáció évei alatt az észak-koreai vezetés egyenlő távolságot próbált tartani a két nagyhatalomtól. A fokozatos bezárkózás ideológiai hátterét a csucshe-eszmerendszer biztosította. A marxizmus-leninizmus alkotó továbbfejlesztéseként meghatározott ideológia szerint a politikában a függetlenségre, a gazdaságban az önállóságra, míg a honvédelemben az önvédelemre kell törekedni. A legfőbb nemzeti érdek tehát a létszféra mindegyikében érvényesülő önállóság. A csucshe fokozatosan az ország teljes elszigetelődéséhez vezetett.⁶⁹

A KÍNAI ÍRÁSJEGYEK ÉS A NEMZETI FÜGGETLENSÉG KÉRDÉSKÖRE

A koreai írásbeliséget évszázadokon keresztül a kínai írásjegyek határozták meg, a koreai betűket csak a népi műfajok szerzői használták. A második világháborút követően a kettészakadó félsziget északi részén - a nemzeti függetlenséget demonstrálva - áttértek a koreai betűk kizárólagos használatára. A félsziget déli részén viszont egészen a hetvenes évek elejéig az általános iskolákban kötelezően oktatták a kínai írásjegyeket. Napjainkban is a tekintélyesebb napilapokban és a tudományos művekben az úgynevezett vegyes írást használják. A többé-kevésbé elfogadott megoldás alapján a kínai eredetű jövevényszavakat kínai írásjegyekkel írják le.

A dél-koreai közvélemény Kína-ellenes érzelmeit a történelmi sérelmek táplálják. Sokak szerint a kínaiak a hűbéri viszony iránti nosztalgiával viszonyulnak a koreaiakhoz. A dél-koreai főváros elnevezése körüli vita erre megfelelő bizonyítékot szolgáltat. A város a japán gyarmati uralmat követően kapta a Szöul nevet, de a kínai kiadású térképeken továbbra is a középkori Han-szong elnevezés szerepel. Az írásjegyek jelentése: Kínai Város. (Osváth, 1995: 40-50)

A kilencvenes években a dél-koreai oktatáspolitikában kiújult a kínai írásjegyek használatával kapcsolatos vita, ugyanis a középiskolás diákoknak továbbra is ezernyelcsász írásjegyet kell megtanulniuk. Ugyanakkor a kilencvenes évek közepétől egyre többen gondolják úgy, hogy a kínai írásjegyek használata elősegíti a nemzetköziesítés és a globalizáció folyamatát. A kínai írásjegyeket használó kultúrkörbe tartozó országok ugyanis könnyebben integrálódhatnak a formálódó északkelet-ázsiai gazdasági övezetbe. A vitában persze a kínai hegemon törekvésekkel kapcsolatos félelmek is megfogalmazódnak. Sokak szerint a kínai írásjegyek használata egyenesen a kínai olvasztótégelybe vezeti az országot. (Osváth, 1995: 40-50)

Mint már korábban említettük, a kelet-európai változásokat követően az észak-koreai gazdaságot már csak a kínai barterüzletek tartották működésben. A kínai kőolajszállítások az energiaszükséglet több mint negyven százalékát fedezték. 1992 októberében a phenjani vezetés megdöbbenéssel vette tudomásul a dél-koreai - kínai kapcsolatok normalizálódását, s

⁶⁹ Faludi Péter: *A Koreai Munkapárt ideológiai álláspontjáról – a csucshe kérdéshez*. Magyar Külügyi Intézet 271/1986. [Budapest, 1986]

a két kommunista ország politikai kapcsolatai átmenetileg megromlottak. **A kínai vállalatok ráadásul áttértek a konvertibilis valutában történő elszámolásra**, így az észak-koreai - kínai külkereskedelmi forgalom drasztikusan visszaesett. A dél-koreai nagyvállalatok közben egyre nagyobb volumenű beruházásokat indítottak a kínai piac meghódítására. A pekingi vezetés így átmenetileg előnyben részesítette a dél-koreai kapcsolatok bővítését, de a kilencvenes évek közepétől már kellő figyelmet fordítanak az észak-koreai pozíciók fenntartására is.

A kínai diplomácia magatartását az eddigi legmagasabb rangú észak-koreai disszidens szökését követő események felidézésével lehet legjobban jellemezni. 1997 februárjában **Hvang Dzsang Jop** phenjani főideológus politikai menedékjogot kért a pekingi dél-koreai konzulátuson. A kínai vezetés a rendkívül kínos diplomáciai válság során nem foglalt egyértelműen állást, csupán nyugalomra és a félsziget békéjének megőrzésére szólította fel a szembenállókat. A kínai vezetést érzékenyen érinti az észak-koreai menekültek kérdése is. Az ellátási nehézségek elől menekülő családok nagy részét felszívja a határmenti tartományokban élő másfél milliós koreai kisebbség. A férfiak általában mezőgazdasági munkákat tudnak végezni, a lányokat viszont gyakran eladják nőtlen kínai parasztnak. A hírek szerint olyan is előfordul, hogy prostitúcióra kényszerítik őket.⁷⁰

A koreai-félsziget és Kína viszonyát **területi jellegű konfliktusok** is súlyosbítják. A koreaiak kultikus hófödte szent hegye, az észak-koreai - kínai határvidéken elhelyezkedő **Pektuszan** (Paektusan) egyes területeinek hovatartozása már évek óta heves indulatokat kelt a dél-koreaiak között.⁷¹ A phenjani vezetés ugyanis a legkisebb ellenvetés nélkül túri, hogy a hegyvidék kínai oldalán zajló idegenforgalmi fejlesztések nyomán a Pektuszan már a Kínai Népköztársaság tíz legjelentősebb hegye között legyen számon tartva. A szöuli lakosság véleménye szerint Észak-Korea engedékeny magatartása hozzájárulhat ahhoz, hogy a Pektuszan idővel teljesen kínai területté váljon.⁷² Továbbá a két ország határvidékén húzódó Jalu (koreaiul Amnok) és Tumen folyók néhány szigete is vitatott hovatartozású.

⁷⁰ Forrás: Kim Dong Hyun: *Hamkyongpukdo'nun hebangguga twego issta*. (Hamkyongpukdo-tartomány vészkijárattá válik a szabadság felé – koreaiul) In: Wolgan Chosun. 1999. február. pp. 174-183.

⁷¹ A Pektuszan vidéke több magyar kiadású útikönyvben is bemutatásra kerül: Ny. G. Garin: *Utazás a Távol-Keleten*. Művelt Nép Könyvkiadó. 1951. pp. 157-190., valamint: T. Szentesi Katalin: *Koreai Népi Demokratikus Köztársaság*. Panoráma-külföldi útikönyvek. 1987. pp. 103-108.

⁷² Forrás: *Paektusan, nom'chyo'nannun chunguk'in*. (Pektuszan, tele kínaiakkal – koreaiul) MBC. 2006. szeptember 10. www.imnews.com

A fentieknél jóval konkrétabb területi konfliktus bontakozott ki Dél-Korea legdélebben fekvő pontjánál, a koreai Hawaiként is emlegetett Csedzsudó (Cheju-do) sziget szomszédságában. A híres üdülőparadicsomtól délnyugatra ugyanis egy lakatlan sziget található, melyet a koreaiak Ia-do (Ieo Island) néven tartanak nyilván. A nemzetközi jog szerint csak zátonynak minősülő területen pár évvel ezelőtt a dél-koreaiak tengerkutató-állomást és helikopter leszállót alakítottak ki, a kínai külügyminisztérium azonban hevesen tiltakozik ez ellen.⁷³

A dél-koreai-kínai viszonyban újabb keletű konfliktust jelent a kínai orvhalászok állandó jelenléte a koreai felségvizeken. A szöuli napilapok állítása szerint a konfliktus oka a kínai rablógazdálkodásban keresendő. A kínai halászok ugyanis már teljesen kifosztották a hazai vizeket, ezért csak a szomszédos területeken számíthatnak gazdag zsákmányra. 2002 májusában a koreai parti őrség megpróbált feltartóztatni egy kínai hajót, de a halászok szigonyokkal és késekkel rátámadtak a legénységre.⁷⁴ A kínai halászhajók megsokszorozták a koreai parti őrség feladatait. A távolabbi vizek egyidejű ellenőrzése ugyanis csak úgy biztosítható, ha minden napszáz öt-ször nagyobb területen járőrözik. A szöuli források összehasonlításként megemlítik, hogy a japán parti őrség sokkal határozottabban szokott fellépni az illegális behatólókkal szemben. A szigetország felségvizeit folytonosan repülőgépek pásztázzák, s ha egy idegen halászhajó akár csak megközelíti a határvonalat azonnal megjelennek a napszázok és a helikopterek.

Kétségtelen, hogy Oroszországon kívül a Kínai Népköztársaság rendelkezik a legnagyobb katonai erővel a kelet-ázsiai térségben⁷⁵ Bár az ország deklaráltan defenzív védelmi politikát követ, a térség országaiban fokozatosan növekvő félelmet kelt a gazdaságilag hihetetlen ütemben fejlődő nagyhatalom. A Kínai Népköztársaságnak ugyanis

⁷³ Forrás: *China disputes S. Korea's ownership of Ieo Island*. Yonhap News. 2006. szeptember 14.

⁷⁴ Néhány nappal később újabb incidensre került sor. Egy kisebb őrszázad üldözőbe vett három kínai hajót, de hirtelen a távolból harminc kínai hajó bukkant fel, s alakzatba rendeződve közelítettek a napszáz felé. A fenyegető manőver láttán a koreai kapitány azonnali erősítést kért. A parti őrség mokphói támaszpontjáról rövidesen egy 500 tonnás hadihajó érkezett. Az erődemonstráció hatására a kínai hajók villámgyorsan szétszéledtek. A parti őrség végülis öt hajót tudott feltartóztatni. A szöuli napilapok kommentárjai szerint, a kínai halászok kétségbeesett ellenállása mögött a pénzbüntetéstől való félelem húzódik. A tettenért hajók kapitányára ugyanis 20-30 millió vonos, azaz 4-6 millió forintos bírság is kiszabható.

⁷⁵ A részletes adatokat lásd a III. Melléklet táblázatában.

területi jellegű konfliktusa van szinte valamennyi szomszédjával: Oroszországgal, Észak-Koreával, Dél-Koreával, Japánnal, Vietnammal és Indiával.⁷⁶ A Kínai Népköztársaság ráadásul az elmúlt évtizedek során több esetben is élt a fegyveres erővel történő nyomásgyakorlás eszközével, elsősorban Tajvani-szoros térségében.⁷⁷ Így tehát nem zárható ki, hogy a pekingi döntéshozók a koreai félszigeten zajló fejlemények során – különösen az észak-koreai-amerikai ütésváltás komolyabbra fordulása esetén – élnének a demonstratív fegyveres nyomásgyakorlás eszközével. **A Kínai Népköztársaság mindenestre nem érdekelt a saját biztonságát fokozó ütközőzónaként számontartott KNDK megsemmisülésében, s szintén nem érdekelt a potenciális amerikai támaszponttá váló Egyesült Korea létrejöttében.**

IV.2 A koreai félsziget és Japán

1945 augusztusában a japán gyarmati uralom véget ért. A kettészakadó félsziget és a szigetország kapcsolatában hosszú évekig tartó szünet következett. **1965 júniusában a japán és a dél-koreai diplomácia megállapodott a két ország kapcsolatainak normalizálásáról, amelynek eredményeképpen a szigetország egymilliárd dolláros jóvátételt fizetett.** A japán kormány ezzel egyidejűleg a koreai nép egyetlen kizárólagos képviselőjének a mindenkori dél-koreai kormányt ismerte el.⁷⁸ A japán kormány és az észak-koreai vezetés között így a legutóbbi időkig nem került sor magasabb szintű párbeszédre.

Az elmúlt évtizedek során a koreai közvélemény Japán-ellenes indulatai szinte alig csökkentek. A megosztott félsziget északi és déli részén továbbra is ősellenségnek tekintik a

⁷⁶ Forrás: Vámos Péter: *Nemzet és azonosságtudat. Megjegyzések a kínai külpolitika értelmezéséhez.* In: Nemzeti identitás és külpolitika a Közel-Keleten és Kelet-Ázsiában. (szerk. N. Rózsa Erzsébet) Teleki László Alapítvány. Budapest, 2005. pp. 213-241.

⁷⁷ Forrás: Jordán Gyula: *Tajvan története.* Kossuth Kiadó. Budapest, 2005. pp. 317-323.

⁷⁸ A két ország kapcsolatainak normalizálásáról bővebben lásd Lee Tong Won akkori dél-koreai külügyminiszter visszaemlékezéseit: Lee Tong Won, Hyun-key Kim Hogarth: *Tasks and Times.* Jimoondang, Seoul, 2004. pp. 151-216.

japánokat.⁷⁹ A történelmi sérelmekből fakadó érzelmek mentén így az ideológiai korlátokon is felülemelkedő azonosságtudat és összetartozás-érzés tapasztalható.

Az egyik legjellemzőbb példa a **Japán-tenger elnevezése** körüli vita. A koreai kiadású atlaszokban ugyanis a múlt század elejéig használt Keleti-tenger (Tong-he) elnevezés szerepel. A félsziget északi és déli részén egységesen a „japán imperializmustól mentes” földrajzi név elterjesztéséért kampányolnak.⁸⁰ A tengeren ráadásul egy sziklaszirt hovatarozása is szítja az indulatokat. **Tok-do** a múlt század elejéig koreai fennhatóság alá tartozott, de az egykori gyarmatosító jogán a japánok is igényt tartanak rá. A csupán 1.86 négyzetkilométer alapterületű sziklaszirt stratégiai jelentőséggel bír, ugyanis **annak hovatarozása szabja meg a két ország felségvizeinek határát.** (Ráadásul a halászati szempontból is fontos terület alatt a legújabb kutatások szerint hatalmas szénhidrogén készletek rejtőznek.)

A koreaiak egységesen nemzeti ügynek tekintik a sziklaszirt védelmét, így a dél-koreai kormány évtizedek óta csapatokat állomásoztat a térségben. 2000 augusztusában ráadásul egy dél-koreai hazafias szervezet felhívást intézett a kormányhoz, hogy a sziklaszirt védelme érdekében működjön együtt az észak-koreai vezetéssel. A nemzeti érzés tehát képes az ideológiai különbségek elhalványítására: az ősellenséggel szemben a déli államhadsereg és az északi néphadsereg katonáinak közösen kell fellépniük.⁸¹ A Japán-ellenes érzelmek mentén persze több más olyan nemzeti szimbólum is fellelhető, amely összeköti a demilitarizált övezet északi és déli oldalán élőket.

⁷⁹ Dél-Koreában a legutóbbi időkig korlátozták a japán kulturális termékek behozatalát. A szigorú rendelkezés nemcsak a mozifilmeket és a hanghordozókat érintette, hanem a gyerekeknek való manga-képregényeket is. A korlátozást a Kim De Dzsung kormányzat oldotta fel.

⁸⁰ A Japán-tenger elnevezése körüli vita még Magyarországon is képes heves indulatokat gerjeszteni. 2001 decemberében Kim De Dzsung dél-koreai államfő magyarországi látogatásának alkalmából a Népszabadság című napilap egy koreai témájú mellékletet készített. A szerkesztőség az elnök politikai életútját bemutató cikk mellett egy térképet is közölt, amelyen a Japán-tenger elnevezés szerepelt. A nagykövetség munkatársai órákon keresztül kétségbeesett erőfeszítéseket tettek, hogy a már kinyomtatott lap megjelenését megakadályozzák. A konfliktus végülis kompromisszummal végződött: a nagykövetségi sajtóközpont részére a vitatott elnevezést mellőző példányokat nyomtattak. A témáról bővebben: Csoma Mózes: *A remetekirályság öröksége. A koreai azonosságtudat belső és külső tényezői.* In: Nemzeti identitás és külpolitika a Közel-Keleten és Kelet-Ázsiában. (szerk. N. Rózsa Erzsébet) Teleki László Alapítvány. Budapest, 2005. pp. 315-333.

⁸¹ Forrás: *Tok-do hom charyochib.* (Tok-do információs gyűjtemény – koreaiul) Tok-do Chatgi Undong Honbo. (Tok-do Megtartásáért Mozgalom Központja – koreaiul) Szöul, 2001.

Mint már arról korábban szó esett, az észak-koreai rendszer legitimitációja is a Japán-ellenes partizánharcra épül. A harmincas évek elején a fiatal Kim Ir Szen (Kim Il-sung) a mandzsúriai határvidék partizánjai közt bukkant fel, s rövidesen egy kisebb egység parancsnoka lett. A leendő észak-koreai vezér ebben az időben még a Kim Szong Dzsü (Kim Song-ju) nevet használta. Az Ir Szen (Il-sung) utónevet csak a negyvenes évek elején vette fel. Az írásjegyek jelentése: Japánt Legyőző.⁸²

JAPÁN-ELLENES NEMZETI SZIMBÓLUMOK

1. A koreaiak egyik legnagyobb nemzeti hőse az a fiatal hazafi, aki a japán annexió előestéjén egyedül próbált szembeszállni az ősellenséggel. 1909 októberében ugyanis An Dzsun Gün a harbini pályaudvaron agyonlőtte Ito Hirobumi herceget, az első japán helytartót. A koreai hazafit a japán hatóságok bíróság elé állították, majd felakasztották.

2. A koreaiak nemzeti dala is Japán-ellenes érzelmeket ébreszt. Az Arirang című szomorkás népdal eredetileg teljesen politikamentes volt, szövege a szerelmesek búcsújáról szól. A japán gyarmati uralom idején azonban Arirang címmel készült egy szomorú hangulatú szerelmesfilm is, melynek állandó zenei motívumaként a dal nemzeti jelképpé vált.

3. A koreaiak szent hegye szintén alkalmas a Japán-ellenes érzelmek felkeltésére. A Pektuszan (Paektusan) ugyanis a japán gyarmati uralom idején vált nemzeti jelképpé. A hófödte hegy tisztelete a Fudzsi kultuszát ellensúlyozta. Az észak-koreai agitáció ráadásul a hegyvidéket a Japán-ellenes partizánharc központjaként említi.

Forrás: A Handbook of Korea. Korean Overseas Information Service. Seoul, 1993.

Jellemző, hogy a szülői egyetemisták a függetlenség és a külfölddel szembeni határozott magatartás ideáljának az észak-koreai külpolitikát tekintik. A hallgatók elismerően tesznek említést az észak-koreai rakéta programról is, mely az ősellenséggel szemben demonstrálja a koreai nép erejét. Ez a fajta hazafias lelkesedés valósággal sokkolja a japán közvéleményt. **1998 augusztusában ugyanis a Tephodong-1 típusú ballisztikus rakéta tesztrepülése már bebizonyította az észak-koreai fenyegetés valóságát.** A japán légteret megsértő rakéta pánikhangulatot keltett a szigetországban.

A japán közvélemény félelmeit újabb incidensek is táplálják. **2001 decemberében a japán parti őrség naszádjai elsüllyesztettek egy azonosítatlan vízijárművet.** A naszádok huszonnégy órán keresztül üldözték a felségjelzés nélküli hajót, majd az **Amami-Oshima szigettől** nyugatra tűzpárbaj alakult ki. A szemtanúk elmondása szerint a titokzatos hajó hirtelen felrobbant és elsüllyedt. Az ügy tisztázása érdekében **Koidzumi Dzsunicsiro**

⁸² A témáról bővebben: Csoma Mózes: *Kim Ir Szen*. In: A 20. század politikusai. Az ELTE BTK Politikaelméleti Tanszék Nemzetközi Kapcsolatok Kollégiumának Hallgatói Szimpóziuma. Budapest, 1998. pp. 83 – 102.

(Koizumi Junichiro) miniszterelnök bejelentette, hogy a roncsokat kiemelik és megvizsgálják. A parti őrség 2002 nyarán felhozta a maradványokat. A napvilágra került információk szerint a fedélzeten egy kisebb arzenált találtak: két orosz gyártmányú légvédelmi rakétakilövőt, két légvédelmi nehézgéppuskát, két vállról indítható rakétát, négy Kalasnyikov gépkarabélyt, és hat kézigránatot. A parti őrség állítása szerint a hajó észak-koreai eredete egyértelműen bizonyítható. Az egyik rakétakilövőn ugyanis egy ötágú vörös csillag látható, a fedélközben pedig koreai nyelvű feliratokat találtak.⁸³ Mindez valóságos „Észak-Korea fóbiát” váltott ki a szigetország lakosságából. Jellemző, hogy 2002 októberében a több mint húsz éves észak-koreai fogságot követően hazatérő japán állampolgárokat az ún. „kék szalag” mozgalommal fogadták. A szolidaritás jeleként viselt szalag ugyanis egyaránt szimbolizálja a közös eget, amely alatt az elraboltak és hozzátartozóik élnek, valamint a tengert, amely elválasztja őket egymástól.⁸⁴

AZ ELRABOLT JAPÁN ÁLLAMPOLGÁROK ESETE

2002 szeptemberében Kim Dzsong Il észak-koreai vezető váratlanul elismerte, hogy a hetvenes évek végén és a nyolcvanas évek elején a KNDK titkosszolgálat elrabolt tizenhárom japán állampolgárt. A véletlenszerűen kiválasztott embereket a hírszerzők kiképzésénél akarták alkalmazni.

A phenjani hatóságok ugyanakkor közölték, hogy a tizenhárom elrabolt japán közül öten még életben vannak. 2002 októberében a túlélők hazalátogattak a szigetországba, a visszaútra azonban nem került sor. A napvilágra került részletek valóságos „Észak-Korea fóbiát” váltottak ki a szigetország lakosságából. Sokan úgy vélik, hogy még mindig élnek elrabolt japán állampolgárok a világtól elzárt országban, de mivel túl sokat tudnak a rendszer belső viszonyairól a phenjani vezetés soha sem fog beleegyezni a szabadon bocsátásukba.⁸⁵

A szigetország fokozott fenyegetettség-érzetéből adódóan szoros katonai együttműködésre törekszik az Egyesült Államokkal, s új biztonsági politikája jegyében aktívabb szerepet vállal a nemzetközi békefenntartásban. 2004-ben döntés született a japán fegyveres erők modernizálásáról, amitől elsősorban minőségi változásokat várnak.⁸⁶ Kétségtelen, hogy az iraki nemzetközi misszióban eredményesen tevékenykedett japán csapatok egy esetleges koreai fegyveres konfliktus esetén szóba sem jöhetnének békefenntartóként. A földrajzi közelség ellenére a szigetország erőinek közvetlen

⁸³ Forrás: *Raised vessel confirmed to be Pyongyang spy ship*. In: The Japan Times. 2002. október 5.

⁸⁴ Forrás: *Abductees come home*. In: The Japan Times. 2002. október 16.

⁸⁵ Az elrabolt japán állampolgárok esetét bővebben lásd a IV. Mellékletben.

⁸⁶ Forrás: *The National Defense Program*. In: www.jda.go.jp

beavatkozása hatalmas tiltakozást váltana ki a térség valamennyi államából.⁸⁷ Fontos megemlíteni, hogy az **ENSZ Biztonsági Tanácsában állandó tagságra pályázó ország biztos vétóra számíthat Kína részéről**, s ebben szinte valamennyi kelet-ázsiai ország felsorakozik a pekingi döntéshozók mögött.

IV.3 A koreai félsziget és Oroszország

A japán annexió előestéjén a cári birodalom képesnek tűnt a japán terjeszkedés feltartóztatására, azaz a koreai függetlenség megvédésére. 1896 februárjában **Kodzsong** (Kojong) koreai király a szöuli orosz követségre menekülve hirdetett harcot a Japán-barát kormány ellen. A népfelkelés győzelmével a japánok pozíciói átmenetileg meggyöngültek, s a koreaiak naiv rokonszenvvel tekintettek az oroszokra. **A rövidesen kirobbanó orosz-japán háború végkimenetele azonban megpecsételte a félsziget jövőjét.** Az oroszok iránt érzett rokonszenv azonban a későbbiek során többször is visszaköszönt.

A japán gyarmati uralom idején a koreaiak nagy része a szovjetektől várta a félsziget függetlenségének helyreállítását. A harmincas évek végén az üldözött hazafiak nagy számban menekültek át a Szovjetunió távol-keleti területeire. Mint arról már szó esett, a fiatal Kim Ir Szen a habarovszki kiképzőtáborba kerülve egy politikai tanfolyam hallgatója lett. Ott született meg első fia, akinek a koreai-szovjet örök barátság jegyében a Kim Jurij nevet adták. A leendő észak-koreai vezető csak a hatvanas évek elején kezdte használni a Kim Dzsong Il (Kim Jong-il) nevet. Kim Ir Szen második fiának az Alekszandr utónevet adták. A hírek szerint ebben szerepet játszott az is, hogy ugyanígy hívták Zoja Kozmogjemszkaja öccsét. A hősi halált halt szovjet partizánlány kultusza ugyanis a koreaiak körében is ismert volt. A Surának becézett fiú ötéves korában meghalt.⁸⁸

1945 augusztusában a koreaiak tehát felszabadítóként várták a közeledő szovjet csapatokat. A japán kapituláció másnapján a szöuli lakosság még orosznyelvű üdvözlő feliratokat is készített, bár a győztesek nem vonultak be a fővárosba. Az amerikaiak csak hetekkel később szálltak partra, ráadásul első intézkedésükkel visszahelyezték hivatalába a

⁸⁷ A japán fegyveres erőkről a részletes adatokat lásd a III. Melléklet táblázatában.

⁸⁸ Forrás: *The True Story of Kim Jong-il*. The Institute for South-North Korea Studies. Seoul, 1993. pp. 35-36.

Japan fő kormányzót. A felszabadítás babérjait így a szovjetek aratták le, a megkezdődő hidegháborús konfrontáció árnyékában azonban az oroszok iránti rokonszenv a félsziget északi részére szorult vissza. A KNDK esetében a szocialista rendszer létrejötte azonban nem jelentett egyet a nemzeti szuverenitás elvesztésével. A szovjet csapatokat ugyanis a phenjani vezetés kérésére 1948 végén kivonták az országból, s a későbbiekben szinte teljesen függetlenné váltak a „nagy testvértől”. **A térítés nélküli szovjet hitelek és a kedvezményes barterüzletek nyomán az oroszok iránti rokonszenv azonban fennmaradt**, amit a hatvanas évek közepén a phenjani vezetés többször ki is használt. A kezdődő ellátási nehézségek idején a központi agitáció ugyanis azzal nyugtatta a lakosságot, hogy már csak pár hetet kell kibírni a szovjet élelmiszerszállítmányok megérkezéséig. A valóságban persze szó sem volt semmiféle szállítmányról.

A megosztott félsziget déli részén az intenzív antikommunista kampány hatására a lakosság nagy része elfogadta a szovjetekről alkotott sztereotípiákat. A két ország viszonyában így csak a hetvenes években indult meg a lassú közeledés. 1978 áprilisában a dél-koreai légitársaság utasszállító gépe Murmanszk térségében kényszerleszállást hajtott végre egy befagyott tavon. A szovjet hatóságok meglepően barátságos magatartást tanúsítottak a bajbajutott gép személyzetével és utasaival szemben. 1978 szeptemberében pedig a szovjet hatóságok beutazási vízumot adtak a WHO alma-atai rendezvényére igyekvő dél-koreai egészségügyi miniszternek. (Kim, 1993: 295)

A közeledést azonban beárnyékolta egy tragikus incidens. 1983 szeptemberében egy szovjet vadászgép Szahalin térségében lelőtte a dél-koreai légitársaság eltévedt utasszállító gépét. Az incidensben száztíz koreai, hatvanegy amerikai, huszonnyolc japán, és hetven más nemzetiségű állampolgár vesztette életét. A szovjet hatóságok közlése szerint az utasszállító gép szándékosan sértette meg az ország légterét, hogy fedélzeti műszereivel kémtevékenységet végezhesen. (Kim, 1993: 331)

A kapcsolatok csak a nemzetközi helyzet megváltozásával párhuzamosan kezdtek normalizálódni. 1989 áprilisában a két fővárosban kereskedelmi kirendeltségek nyíltak, majd megállapodtak a konzuli szintű kapcsolatok létrehozásáról. **1990 szeptemberében a két ország felvette a diplomáciai kapcsolatokat.** **Ro Te Vu** (Roh Tae-woo) dél-koreai államfő rövidesen Moszkvába utazott, majd **Mihail Gorbacsov** szovjet pártfőtitkár Csedzsudó szigetére látogatott.

Borisz Jelcin elnöksége idején a politikai-gazdasági kapcsolatok tovább szélesedtek, s közben az észak-koreai-orosz viszony majdhogynem teljesen kiüresedett. Az orosz diplomácia csak késve döbbsent rá, hogy hibát követtek el az egykori szövetséges leírásával, így a kilencvenes évek második felétől komoly erőfeszítéseket tettek a korábbi pozíciók helyreállítására. **Kim Dzsong Il észak-koreai vezető a közelmúltban háromszor találkozott Vlagyimir Putyin orosz elnökkel.**⁸⁹ A tárgyalások elsősorban a gazdasági kapcsolatok felújítását szolgálják: az észak-koreai vezetés az állandó ellátási nehézségek enyhítéséhez, illetve a szovjet közreműködéssel épített erőművek és más ipari berendezések felújításához szeretne segítséget kapni. Az orosz gazdaság viszont a távol-keleti területek fejlődését előmozdító hosszú távú beruházásokban érdekelt. **A koreai félsziget keleti partjainak vasúti összeköttetése** (Tong-hae son) pontosan ilyen perspektívákkal kecsegtet. A forgalom megindulásával ugyanis a dél-koreai exportcikkék a transzszibériai vonalon keresztül juthatnának el az európai országokba. Az elképzelések szerint a normál nyomtávú koreai és a széles nyomtávú orosz vágányok találkozásánál egy hatalmas kereskedelmi csomópont alakulna ki.⁹⁰ A távolabbi tervekben egy kőolajvezeték szerepel, mely a szibériai olajmezőket kötné össze a dél-koreai ipartelepekkel. A hírek szerint még egy atomerőmű építésének lehetősége is felvetődött, mely az észak-koreai - orosz határvidék energiaellátását biztosítaná.⁹¹

Oroszország a Szovjetunió jogutódjaként tehát továbbra is szolidáris a KNDK-val, így biztosnak tekinthető, hogy az ENSZ Biztonsági Tanácsában leszavazná a távol-keleti kommunista országot büntető szankciókat. Ráadásul a térségben továbbra is Oroszország rendelkezik a legnagyobb katonai erővel, a moszkvai döntéshozókat tehát

⁸⁹ A gazdasági együttműködés első számú haszonélvezői az észak-koreai munkavállalók. A vlagyivosztoki építkezéseken ugyanis már több ezer észak-koreai vendégmunkás dolgozik. A KNDK és a Szovjetunió államközi egyezménye alapján a habarovszki erdőben már a hatvanas évek végétől dolgoztak fakitermelést végző koreai brigádok, a tengermelléki nagyvárosban azonban csak a legutóbbi időkben vált általánossá a vendégmunkások alkalmazása. A szöuli lapok kommentárjai szerint, a munkások kilencven százaléka szakképzettség nélküli phenjani lakos. A szervezést intéző állami vállalatok a jelentkezőket minden különösebb válogatás nélkül továbbítják a vlagyivosztoki munkahelyekre. Az egyetlen kritérium az ideológiai megbízhatóság. 1994 márciusában ugyanis a habarovszki fakitermelésen dolgozó munkások egy nagyobb csoportja megszökött, és politikai menedékjogot kért a dél-koreai kormánytól. A vlagyivosztoki építkezésekről eddig még senki sem próbált megszökni. Úgy tűnik, a hazai mércével mért busás fizetés és a bőséges áruválaszték elegendő vonzerőt biztosít.

⁹⁰ A témáról bővebben: Csoma Mózes: *Fák nőttek a sínek között*. In: Népszabadság. 2001. február 8. p. 6.

⁹¹ Forrás: Hong Hyun-ik: *Strategic Cooperation between South Korea and Russia*. In: Korea Focus. 2002. május-június. pp. 94-112.

semmiképpen sem lehet kihagyni a koreai kérdés rendezésének folyamatából.⁹² Egy esetleges konfliktus esetén a távol-keleti orosz alakulatok békefenntartó misszióra is alkalmazhatóak lennének.

IV.4 A koreai félsziget és az Egyesült Államok

A demilitarizált övezet északi és déli részén élő koreaiak az Amerika-ellenes indulatok terén kétségtelenül egymásra találnak, a negatív tapasztalatok ugyanis még a Czoszondinasztia idején kezdődtek. **1866-ban az amerikai Sherman cirkáló a Tedong-folyón keresztül egészen Phenjanig nyomult.** A környékbeli királysírokat fosztogató legénységet a phenjani helyőrség tartóztatta fel, s a hajót felgyújtották. Az észak-koreai agitáció a mai napig hatalmas győzelemként értékeli a történeteket, sőt a hivatalos tankönyvek szerint az akciót személyesen Kim Ir Szen nagyapja vezette.

A japán gyarmati uralom összeomlását követően a koreaiak mégis rokonszenvvel várták a közeledő amerikai csapatokat. A félsziget északi részén a szovjet csapatok és a spontán szerveződő népi bizottságok gyorsan és határozottan intézkedtek a japán kollaboránsok felelősségre vonásáról, majd hozzáláttak a japán tulajdonban lévő gyárak és üzemek államosításához. Az amerikaiak viszont – mint arról korábban már többször is szó esett - **nem ismerték fel a kollaboránskérdés jelentőségét,** ami aztán a dél-koreai társadalom egyik alapvető ellentmondásává vált. A szélsőségesen konzervatív Li Szin Man (Rhee Syng-man, 1875-1965) elnök Amerika-barát kormányzata így rövidesen rendkívül népszerűtlenné vált. **A koreai háború idején az amerikai csapatok ráadásul valóságos hajtóvadástot indítottak a hátorszáiban megbúvó kommunista szimpatizánsok felkutatására. A szöuli egyetemisták kiadványai szerint tömeggyilkosságok is történtek.**

A háborút követő évtizedben a dél-koreai lakosság lényegében az amerikai élelmiszersegélyekből élt. Li Szin Man elnök autokratikus uralma fokozatosan az amerikai külpolitika számára is kellemetlenné vált, mivel a nyolcvanas éveiben járó elnök makacs

⁹² Oroszország távol-keleti fegyveres erőiről a részletes adatokat lásd a III. Melléklet táblázatában.

Japán-ellenessége akadályozta az egységes Amerika-barát szövetségi rendszer kialakítását. 1960 áprilisában az aggastyán uralmát elemi erejű népfelkelés söpörte el. A dél-koreai bázisokon állomásozó amerikai csapatok laktanyáikban maradtak és „koreai belügynek” tekintették a változásokat.

A demokratikus fejlődés azonban rövidéletűnek bizonyult. 1961 májusában a katonai vezetés puccsot hajtott végre. Pak Csong Hi (Park Chung-hee) tábornok kemény tekintélyuralmi rendszert vezetett be. A dél-koreai-amerikai kapcsolatokat a „kommunista fenyegetés” feltartóztatása határozta meg. A hatvanas évek közepén a dél-koreai vezetés úgy döntött, hogy az amerikai védőernyő fenntartását a vietnami beavatkozás támogatásával viszonyozzák. Pak Csong Hi tábornok-elnök több turnusban, összesen háromszázhuszezer katonát küldött a saigoni rezsim támogatására. A kontingens teljes ellátását az amerikai költségvetés fedezte, ráadásul a háborús konjunktúra nagyban hozzájárult az exportorientált gazdaságpolitika sikeréhez. A dél-koreai nagyvállalatok első külföldi beruházásai is a vietnami háborúhoz kötődnek. A gazdasági fejlődés ellenére a belpolitikát a statárium és az elnöki szükségrendeletek jellemezték. Pak Csong Hi tábornok-elnök uralma így az amerikai külpolitika számára is egyre kellemetlenebbé vált.

Az Amerika-ellenes indulatokat napjainkban több tényező is táplálja. A szöuli egyetemisták jóvátehetetlen bűnnek tekintik, hogy **a kvangdzsui forradalom idején az amerikai csapatok laktanyáikban maradtak.** 1980 májusában a dél-koreai kormány így akadály nélkül vethette be a hadsereget a tüntető diákok ellen, amelynek következtében több százán haltak meg. Az egyetemisták hatalmasat csalódtak a demokratikus értékek védelmezőjének tekintett amerikai kormányzatban.

Az Amerika-ellenes indulatoknak persze más okai is vannak. A kimenők alkalmával a szöuli vigalmi negyed (Itaevon) felkereső **katonák gyakran kerülnek konfliktusba a lakossággal.** Az előforduló incidensekért és a köztörvényesnek tekinthető bűncselekményekért a koreai hatóságok nem vonhatják felelősségre a katonákat. 2002 nyarán egy amerikai katonai gépkocsi halálra gázolt két koreai kislányt. A rendőrök tehetetlenül szemlélték amint a baleset okozóját az amerikai katonai rendszet elvezeti. Az illetőt egy amerikai bíróság rövid úton felmentette. Az ítélet tömeges tiltakozást váltott ki. Az Amerika-ellenes indulatok felkorbácsolódását persze az észak-koreai agitáció is kihasználta. A phenjani médiumok ugyanis gyilkosságnak minősítették a történetet. 2002 decemberében

George W. Bush amerikai elnök telefonon fejezte ki sajnálkozását Kim De Dzsung dél-koreai államfőnek. A koreai közvélemény azonban a gesztust őszintétlennek ítélve követeli az amerikai csapatok jogállásának felülvizsgálatát. A jelenlegi helyzet ugyanis az ország szuverenitásának csorbításával jár együtt. Az idegen csapatok kivonását követelő nézetek mögött persze konkrét gazdasági érdekek is állnak: például az amerikai bázisoknak helyet adó hatalmas területek így értékesíthetővé válnának.

A közelmúltban egy Mehjang-ri (Mehyang-ri) nevű település nehéz helyzete is szította az indulatokat. Az amerikai csapatok évtizedek óta a település közvetlen közelében gyakorlatoznak. A hétfőtől péntekig, átlagosan napi tizenkét óra hosszan tartó lőgyakorlatok kibírhatatlanok a lakosság számára. Az állandó fegyverropogásnál csak a bombázás rosszabb, ugyanis a falu közelében lévő lakatlan szigetet az amerikai légierő Okinaváról, Thaiföldről és Guamról érkező nehézbombázói használják gyakorlatozásra. Mehjang-ri lakosainak fő megélhetési forrását eredendően a tenger nyújtotta. A bombázások azonban szétzilálták a tengerpartot, és teljesen felborították a lakosság természetes életritmusát.⁹³

⁹³ A hivatalos adatok szerint az elmúlt évtizedekben a bombázók hibaszázaléka és véletlen balesetek következtében tizenkét ember halt meg, és tizenöten megsebesültek. Jellemző, hogy Mehjang-riben nincsenek madarak, ugyanis a robbanások miatt nem tudják kikölneni tojásaikat. Az egyetemisták szórólapjai mellett újabban tv műsorok is foglalkoznak a falu tragédiájával.

V. A BIZTONSÁGPOLITIKAI TÉNYEZŐK

„A hidegháború vége megteremtette az 'egypólusú' vagy 'egy szuperhatalom' világot. Az Egyesült Államok azonban most sincs jobb helyzetben ahhoz, hogy egymaga döntsön a világ ügyeiről, mint a hidegháború kezdetén. Amerika nagyobb befolyással bír [...], azonban ironikus módon, a hatalom is több központ között oszlik el. Ilyen módon Amerika képessége, hogy saját kedve szerint alakítsa a rajta kívül eső világot, valójában csökkent.”
/Henry Kissinger/⁹⁴

Az új évezred első éveiben úgy tűnik, hogy **a Távol-Kelet továbbra is a világ egyik leginkább konfliktusokkal terhelt térsége marad.** A kínai-orosz határkonfliktus bár megoldódni látszik, a szibériai területek demográfiai problémái újabb potenciális veszélyforrást jelentenek. Továbbra is feszültségteljes az **orosz-japán viszony**, elsősorban a déli Kuril-szigetek hovatartozása miatt.⁹⁵ A konfliktust halászléviták is súlyosbítják. **A térség legveszélyesebb törésvonala azonban Japán és Kína között van kialakulóban.** A világ második legnagyobb gazdaságú állama és a világ legnépesebb országa elsősorban a rohamosan növekvő energiaigény miatt kerül konfliktusba egymással, de a két fél fokozott nemzetközi szerepvállalása is állandó feszültségforrás.⁹⁶ Kínának továbbra is rendezetlen a viszonya Tajvannal, illetve területi konfliktusai vannak az indokínai térségben. A **kínai-amerikai** viszony alakulása szintén az új évezred nagy kérdései közé tartozik, ami nagy mértékben befolyásolhatja a térség biztonságpolitikai viszonyait. **A fegyveres összeütközés lehetőségével leginkább fenyegető terület azonban a koreai félsziget maradt.**

⁹⁴ Forrás: Kissinger, Henry: *Diplomácia*. Panem- McGraw-Hill-Grafo. Budapest, 1996. pp. 809-810.

⁹⁵ Az 1875-ös pétervári szerződés óta Japánhoz tartozó Kuril-szigeteket a második világháború utolsó napjaiban szovjet csapatok foglalták el. Japán visszaköveteli a szovjet-orosz fennhatóság alá került déli Kuril-szigeteket: Sikotant, Kunasirt, Etorofut (Iturup), valamint a Habomai-szigetcsoportot. Moszkva és Tokió területi konfliktusa a mai napig nem tette lehetővé, hogy a két ország békeszerződést kössön.

⁹⁶ Az ENSZ BT-ben állandó tagságra pályázó szigetország várhatóan a Kínai Népköztársaság vétőjoga miatt esik el a nagy nemzetközi befolyást biztosító pozíciótól.

Mint arról már korábban szó esett, a koreai háborút lezáró 1953-as fegyverszünetet követően a phenjani vezetés egészen az 1980-as évek végi kelet-európai változásokig arra törekedett, hogy a dél-koreai belpolitikai feszültségeket és társadalmi konfliktusokat kihasználva erőszakosan törjön utat a félsziget egyesítéséhez. A vietnami események koreai adaptációja érdekében a hetvenes évek elején titkos alagutak építésébe kezdtek a demilitarizált övezet alatt, illetve a szocialista országok közreműködésével folyamatosan fegyverkeztek. Az ország katonai célú nukleáris kutatásai és ballisztikus rakétagyártása napjainkra az elsőszámú rizikófaktorrá vált a kelet-ázsiai térségben. **Ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a nemzetközi viszonyok alapvető átalakulása nyilvánvalóan hatást gyakorolt az észak-koreai nómenklatúra döntéshozóira is.** Ha másból nem, a „kis” jugoszláviai és az iraki történelekből a phenjani vezetés is ugyanezt a konzekvenciát vonhatja le.

V.1 Titkos alagutak a demilitarizált övezet alatt

1971 szeptemberében az észak-koreai hadvezetés egy új támadó-taktika kidolgozása mellett döntött: a déli ország rész „felszabadítása” érdekében a demilitarizált övezet térségében alagutakat fognak építeni. A déli államhadsereg előretolt állásai mögött felbukkanó északi hadosztályok ugyanis pár nap alatt elérnék a döntő győzelmet. Kim Ir Szen személyesen adta ki a parancsot a munkálatok megindítására. *„Egy alagút tíz atombombánál is hatékonyabb”* – mondta egy tiszti továbbképzésen.⁹⁷ A sziklás talaj megbontásához szükséges légkalapácsokat külföldről szereztek be. A szöuli források szerint a szállításokban egy svéd vállalat is érintett volt. 1972 májusában megkezdődött az építkezés, melyeknek helyszínét népgazdasági létesítményeknek álcázták. A dél-koreai hatóságok **összesen tizenhét alagút tervéről tudnak, ebből eddig négyet fedeztek fel.**⁹⁸

⁹⁷ Forrás: *Pukhan'ui namchim'tangkul.* (A titkos észak-koreai alagutak – koreaiul) Koreascope: www.koreascope.org/ks/kor/index.jsp

⁹⁸ Forrás: *Pukhan'ui namchim'tangkul.* (A titkos észak-koreai alagutak – koreaiul) Koreascope: www.koreascope.org/ks/kor/index.jsp

A FELFEDEZETT JÁRATOK

I. 1974 novemberében találták meg egy Korangpho nevű település közelében. A dél-koreai kormány tiltakozását a phenjani agitáció mocskos propaganda fogásnak minősítette, és minden felelősséget elhárított. Mindennek meglehetősen ellentmondanak az alagútban fellelt észak-koreai gyártmányú telefonkészülékek és a szovjet dinamit rudak. A dél-koreai katonák állítólag még az építőmunkások művezetőjének munkanaplóját is megtalálták.

II. 1975 márciusában fedezték fel Csholvontól északra. A phenjani agitáció ismét minden felelősséget elhárított, viszont egy Kim Bu Szong nevű disszidens vallomása egyértelművé tette a helyzetet. A pártközpont műszaki osztályának egykori munkatársa ugyanis elmondta, hogy ő maga is részt vett az alagút építésének irányításában.

III. 1978 októberében találták meg Panmindzsomtól délre. A helyszín pontos meghatározásában Kim Bu Szong is közreműködött. Valamennyi alagút közül ez a legveszélyesebb, ugyanis csupán negyvennégy kilométerre van a fővárostól. A helyszín a kilencvenes évekre turistalátványossággá vált: a szöuli utazási irodákban bárki befizethet egy félnapos túrára. A dél-koreai katonák által épített lejártnál a turisták védősíkot kapnak, majd megkezdődhet az ereszkedés a meglehetősen sötét és szűkös üregben. A sziklafal rendkívül nyirkos és mindenhol csöpög a víz, így a földre fektetett gumiszőnyegek ellenére sokan megcsúsznak. A víz egyébként teljesen tiszta: az alagútban kialakított pihenőhelyen meg is kóstolható.

IV. 1990 márciusában fedezték fel Jangutól észak-keletre. A phenjani agitáció az ügyet provokációnak minősítette, mely a dél-koreai kormány agresszív szándékait tükrözi. A szöuli álláspont szerint az alagút észak-koreai eredete kétségteljesen bizonyíthatatlan. A sziklafalba rejtett szovjet gyártmányú dinamit rudak ugyanis úgy voltak elhelyezve, hogy az alagút berobbantásánál csak a déli rész semmisüljön meg.⁹⁹

A phenjani agitáció a mai napig tagadja, hogy az alagutakat ők fúrták volna. A független szakértők viszont úgy vélik, hogy a járatok dőlésszögéből minden kiderül. Valamennyi alagút ugyanis észak felé mélyül, hogy a vízbetörések miatt keletkező szivárgás ne árulhassa el a kijárat elhelyezkedését.¹⁰⁰

V.2 Dél-Korea atomhatalmi ambíciói

A hetvenes években a dél-koreai vezetés is kísérletet tett egy katonai atomprogram beindítására, az Egyesült Államok azonban a tajvani atomhatalmi ambíciókhoz hasonlóan

⁹⁹A témáról bővebben: *Pukhan'ui namchim'tangkul*. (A titkos észak-koreai alagutak – koreaiul) Koreascope: www.koreascope.org/ks/kor/index.jsp

¹⁰⁰ Az alagutak témaköre 2003 tavaszán ismét előtérbe került. A Csoszon Ilbo című konzervatív napilap beszámolója szerint ugyanis egy hegymászó állítólag rábukkant egy újabb járatra. A hatóságok nem találták megalapozottnak az aggodalmakat, s az is kiderült, hogy a konzervatív napilap aktuálpolitikai szándékkal karolta fel a történetet. Az ilyen témák ugyanis alkalmasak a helyi politikai palettán balközépnek számító kormánypárt, a Mindzsudang (Minchu-dang) békülékeny északi politikájának lejárására. A témáról bővebben: Csoma Mózes: *Phenjan: robbantsák fel a lapot*. In: Népszabadság. 2003. augusztus 27.

határozottan leállította a beláthatatlan következményekkel járó vállalkozást.¹⁰¹ A dél-koreai atomprogram a szöuli közvélemény szerint egy legendás atomtudóshoz kötődik. **Li Hvi Szo** (1935-1977) a hazaszeretet mintaképeként vonult be a koreai történelembe.¹⁰²

A dél-koreai atomprogram háttérében az amerikai külpolitika megváltozása húzódott. 1972 februárjában Richard Nixon amerikai elnök Kínába látogatott. A nemzetközi erőviszonyokat alaposan átrendező esemény következtében Kelet-Ázsia stratégiai jelentősége csökkent. A Pentagon rövidesen elhatározta a dél-koreai bázisokon állomásozó amerikai csapatok számának csökkentését. **Az amerikai védőernyő teljes visszavonásától tartó dél-koreai vezetés úgy döntött, hogy az ország védelmi képességének hosszútávú fenntartásához önálló atomprogram beindítása szükséges.** A hetvenes évek közepén a dél-koreai gazdaság már képes és kész volt első generációs atombombák gyártására. A szükséges mennyiségű hasadóanyagot a hazai atomerőművek kiegészítő fűtőelemei szolgáltatták. 1977 márciusában Jimmy Carter amerikai elnök közzétette a dél-koreai bázisokon állomásozó amerikai csapatok fokozatos kivonásának tervét. **A dél-koreai atomprogram sikere így nemzetbiztonsági szempontból nélkülözhetetlenné vált.**¹⁰³

1977 májusában Li Hvi Szo látogatást tett a szöuli elnöki rezidencián. A Kék Házban négyszemközt megbeszéléseket folytatott Pak Csong Hi tábornok-elnökkel, majd visszautazott az Egyesült Államokba. A pályafutásának csúcsán járó atomtudós húsz nappal később közlekedési balesetben meghalt. A váratlan fejlemény kapcsán a szöuli lapokban különféle találgatások láttak napvilágot. Sokan úgy vélték, hogy Li Hvi Szo halála mögött a CIA közbelépése húzódik. Az amerikai kormányzat ugyanis kezdettől fogva ellenezte a kiszámíthatatlan következményekkel járó atomprogram beindítását. A történeteket a mai napig homály fedi.

¹⁰¹ Forrás: Jordán Gyula: *Tajvan története*. Kossuth Kiadó. Budapest, 2005. p. 264.

¹⁰² A leendő atomtudós az elitképzőként számontartott Szöul Egyetem természettudományi karán kezdte meg tanulmányait, majd egy amerikai katonatiszt segítségével kijutott az Egyesült Államokba. A diploma és a doktori fokozat megszerzését követően egy princetoni kutatóintézetben kezdett dolgozni. Li Hvi Szo később a híres Fermi Laboratórium munkatársa lett. Az atomfizika elméleti kérdéseivel foglalkozva számos maradandó tételt alkotott. A dél-koreai források szerint kiemelkedő kutatási eredményei a fizikai Nobel-díjra is érdemessé tették. A legendás atomtudós nukleáris kutatásairól bővebben: Kong Sok-ha: *Lee Hwi-so*. Ppuri. Seoul, 2002.

¹⁰³ Forrás: Reiss Mitchell: *Without the Bomb*. Columbia University Press. New York, 1988.

Li Hvi Szo halálát követően az atomprogram folytatása nemzetbiztonsági szempontból szükségtelemmé vált. A Pentagon ugyanis váratlanul felfüggesztette a dél-koreai bázisokon állomásozó csapatok kivonását. Az atomtudós halálának tisztázatlansága miatt a találgatások folytatódtak és idővel egyre színesebbé váltak.¹⁰⁴ A naiv lelkesedés elhomályosította azt a tényt, hogy a tudós és az atomprogram kapcsolatáról a mai napig nincs írásos bizonyíték. 1991-ben Li Hvi Szo özvegye a tudós teljes hagyatékát a szöuli Korjo Egyetem központi könyvtárának adományozta. A tudós egykori tanítványai alaposan átvizsgálták a munkanaplókat és a jegyzeteket, de nem találtak az atomprogramra vonatkozó utalást. A legenda azonban már megszületett. 1993-ban a tudós életéről egy újabb regény látott napvilágot. A mugunghva virágzása – a cím a koreaiak nemzeti virágára utal – igazi bestseller lett.¹⁰⁵

A dél-koreai vezetés atomhatalmi törekvései miatt a hordozóeszközök kérdésköre is szigorú amerikai ellenőrzés alá került. **A két ország megállapodásának értelmében Washington folyamatosan Szöul rendelkezésére bocsátja a szükséges technológiákat és alkatrészeket, de a beszerzett-kifejlesztett rakéták hatótávolsága nem haladhatja meg a 180 km-t.**¹⁰⁶ A Koreai Köztársaság tehát hivatalosan csupán rövid hatótávolságú rakétákat tart hadrendben, de egyes információk szerint a Hyonmu kódnevű típusok 250 km megtételére is képesek.¹⁰⁷

¹⁰⁴ A tudós életéről 1989-ben egy regény látott napvilágot. A szerző fantáziájának szárnyalása tovább fokozta a tudós személye körüli titokzatosságot. A regényben ugyanis Li Hvi Szo egyértelműen a dél-koreai atomprogram kulcsfigurájaként van beállítva, aki megtervezte a hazai atombomba prototípusát. Az amerikai hírszerzés elől menekülő tudós a titkos dokumentációt tartalmazó mikrofilmet a saját lábszárcsontjába rejtette, de még mielőtt elhagyhatta volna az Egyesült Államok területét a CIA ügynökei utolérték. A regény valóságos kultuszt teremtett Li Hvi Szo személye köré. Az atomtudós – különösen a fiatalabb korosztályok szemében – nemzeti hőssé magasztosult.

¹⁰⁵ A hírek szerint több mint négymillió példányt adtak el belőle. A konjunktúra hatására a tudós életéről még egy játékfilm is készült. Li Hvi Szo az angol nyelvű szakirodalomban Benjamin Wiso Lee néven szerepel. A tudós életéről bővebben: Csoma Mózes: *Li Hvi Szo, a déliek legendás nukleáris kutatója*. In: Népszabadság. 2002. december 5.

¹⁰⁶ Forrás: Cheon Song W.: *The U.S.-led MTCR and Its Implications Concerning Korea's Security*. In: East Asian Review. 1997. tél. pp. 84-85.

¹⁰⁷ Forrás: Lee Jung-hoon: *The Missile Development Race between South and North Korea and the United States*. In: East Asian Review. 1997. ősz. p. 86.

V.3 Észak-Korea katonai célú nukleáris kutatásai

A távol-keleti ország nukleáris tevékenysége hosszú évtizedekre vezethető vissza. Már az ötvenes években megkezdődött az uránérc készletek feltérképezése, majd szovjet tudósok közreműködésével felszerelték az első kutatóreaktort is. **A szöuli források szerint a katonai célú nukleáris kutatások 1964-ben kezdődtek meg**, de a kibontakozó szovjet-kínai konfrontáció beárnyékolta a lehetőségeket. A szovjetek és a kínaiak ugyanis egyaránt attól tartottak, hogy az átadott nukleáris technológia könnyen eljuthat a rivális nagyhatalomhoz. Így az észak-koreai vezetés új partnerek keresésére kényszerült: a hatvanas évek második felétől együttműködtek az egykori NDK-val és Csehszlovákiával, a későbbiekben pedig Iránnal, Líbiával, Szíriával, sőt Romániával is.¹⁰⁸ A távol-keleti ország **1985-ben csatlakozott az atomsorompó-szerződéshez**, a nemzetközi közösség meglévő aggodalmai tehát átmenetileg csökkentek.

A kilencvenes évek elején azonban az első ellenőrök bizonyítékokat találtak arra vonatkozóan, hogy az észak-koreai vezetés nem tartja be a szerződésben foglaltakat. Ráadásul amerikai kéműholdak felvételeket készítettek egy épülőfélben lévő nukleáris üzemről.¹⁰⁹ A phenjani agitáció persze tagadta a vádakat, majd kilátásba helyezték az Atomsorompó Szerződés (NPT) felmondását. 1993 tavaszán hosszas diplomáciai huzavona vette kezdetét, melynek során az észak-koreaiak nem kis taktikai érzékről tettek tanúbizonyságot. A nemzetközileg teljesen elszigetelődött országnak ugyanis sikerült elérnie, hogy közvetlen párbeszédbe kezdessen az Egyesült Államokkal.

1994 júniusában Jimmy Carter amerikai ex-elnök és Kim Ir Szen phenjani tárgyalásai nyomán megegyezés született. Az amerikaiak az ún. **Keretmegállapodásban** (Agreed Framework) vállalták, hogy egy nemzetközi konzorcium élén lecserélik a katonai célokra is használható atomerőműveket és a munkálatok ideje alatt a kieső energia pótlására fűtőolajat biztosítanak. **A Korean Peninsula Energy Development Organisation (KEDO)**

¹⁰⁸ Forrás: Lee Chun Gun: *Pukhan'ui hek, misail munche'wa hanguk'ui teung*. Songkyunkwang University. Seoul, 2000. pp. 15-30.

¹⁰⁹ A témáról bővebben: Mansurov, Alexandre: *The origins, evolution and future of the North Korean nuclear program*. In: Korea and World Affairs. 1995. tavasz.

nevű szervezet 1995-ben megkezdte a korszerű könnyűvizes atomerőművek építését, az állandó politikai feszültség azonban lehetetlenné tette a gyors és hatékony munkát.

V.4 A ballisztikus rakétagyártás és annak regionális hatásai

Észak-Korea első föld-föld rakétái a Kelet-Európában is ismerős **Frog-5** és **Frog-7** típusok voltak. **1976-tól észak-koreai tudósok részt vettek a kínai Dong Feng-61 típusú ballisztikus rakéta fejlesztésében**, amely közel 600 km megtételére volt alkalmas. Az alapvetően szovjet technológia továbbfejlesztésében az észak-koreai vezetés széleskörű együttműködésre törekedett a harmadik világ országaival. Egyiptommal például nagyon komoly kooperáció alakult ki, különösen az első Öböl-háború kapcsán elhíresült Scud-B típusok tekintetében. A továbbfejlesztett rakéták sorozatgyártása 1987-ben kezdődött meg.¹¹⁰

A rakétaexport szinte azonnal beindult, elsősorban **a közel-keleti országokba**. Iránban az észak-koreai szakértők még egy kisebb rakéta-összeszerelő üzemet is építettek, sőt a kilencvenes évek elején az iráni vezetés anyagilag is hozzájárult a rakétakísérletek folytatásához. Az együttműködés tehát kétségkívül gyümölcsözőnek bizonyult. 1993-ban az iráni ballisztikus rakéta programot felügyelő Hossein Mantequeei dandártábornok vezetésével katonai küldöttség látogatott az észak-koreai fővárosba. Ugyanebben az évben végrehajtották az első sikeres kísérletet a **Scud-C** típus továbbfejlesztett változatával, amelyet a nemzetközi szakirodalom Nodong-1 néven tart számon. **A japán felségvizek felett lezajlott tesztelés következtében a nemzetközi közösség aggodalmai felerősödtek. A Nodong-1-es hatótávolsága ugyanis több mint 1000 km, így a legtávolabbi pontokat leszámítva egész Japánt veszélyezteti.**¹¹¹ A szöuli szakértők elmondása szerint a 15.2 méter magas és 1.2 méter átmérőjű rakéta közel 800 kg súlyú robbanófej célba juttatására alkalmas. A kilövés történhet álcázott rakétasilókból és átalakított szovjet MAZ-543 típusú szállítóeszközökről is.

¹¹⁰ A témáról bővebben: Gerardi, Greg: *An analysis of North Korean ballistic missile testing*. Jane's Intelligence Review. Vol. 7. No. 4.

¹¹¹ A témáról bővebben: Ertman, Michael: *North Korean arms capabilities and implications*. Information Service. 1994. április 11.

Észak-Korea és Irán kereskedelmi-műszaki együttműködésének egyik legújabb fejleménye egy kiszivárgott titkosszolgálati értesülés, miszerint **2003-ban Észak-Korea darabonként 10 millió dollárért Nodong rakétákat szállított Iránnak, s ott ezek alapján fejlesztették ki a Shahab-3 nevű típust.**¹¹²

Az alapvetően szovjet technológiájú Nodong sorozat elemeinél azonban jóval fejlettebb a nagy részben kínai eredetű **Tephodong** sorozat. A Dong Feng rakétákra kísértetiesen emlékeztető **Tephodong-1 a hírek szerint kb. 2000 km megtételére, míg a Tephodong-2 csaknem 6000 km elérésére képes.** Miként az észak-koreai menekültek beszámolnak róla, a világsajtóban idézett Tephodong elnevezést a hazai üzemekben egyáltalán nem használják. Otthon ugyanis a nagy hatótávolságú sorozat elemeit Hvaszong (Hwasong - Mars) és Mokszong (Moksong - Jupiter) néven tartják nyilván.¹¹³ A Tephodong sorozat első típusa 1998-ban került a nemzetközi figyelem központjába, amikor a phenjani vezetés a japán légtér megsértésével rakétatesztet hajtott végre.

AZ ÉSZAK-KOREAI RAKÉTÁK (ÁTTEKINTÉS)

TÍPUS	DF-61	R-17E	SCUD-A	SCUD-B	SCUD-C	NODONG-1 (SCUD D)	Tephodong-1	Tephodong-2
Hatótávolság (km)	600	220-300	300-320	320-340	550	1000-1300	1500-2000	4300-6000
Robbanófej (kg)	1000	1000	1000	1000	770	800	1000	1000
Megjegyzés	-	-	-	Bevethető	Bevethető	Bevethető	Tesztelve	Fejlesztés alatt

Forrás: Nemzetvédelmi Minisztérium (Szöul)

A kínai határtól alig húsz kilométerre lévő Kim Hjong Dzsik (Kim Hyung-jik) város mellett 1994-ben kezdték el építeni a későbbiekben elhíresült Jongdzsa-dong (Yongcha-dong) támaszpontot. A hegyek közti rakéta-indítóállomás létezéséről a nemzetközi közösség csak 1998 decemberében szerzett tudomást. A pekingi japán nagykövetségre ugyanis sikerült bejutnia egy észak-koreai menekültnek, aki korábban a titkos támaszpont építésén dolgozott. A férfi a dél-koreai sajtónak nyilatkozva elmondta, hogy a föld alatti hangárokból saját szemével látta az indítóállásokat és a több tonnás tárgyak emelésére alkalmas berendezéseket. 1999-ben a férfi beszámolója alapján a környékről több műholdfelvétel is készült, és az egyik fennsíkon sikerült megtalálni a támaszpont körvonalait.

¹¹² Forrás: Dunai Péter: *Ikerfenyegetés Phenjanból és Teheránból*. In: Népszabadság. 2006. július 6.

¹¹³ A témáról bővebben: *Defectors give details of North Korea's missile program*. In: Missile News. Center for Defense and International Security Studies. 1997. november.

A fent említett Jongdzsa-dong támaszpont 2004 szeptemberében vált világszerte ismertté, ugyanis a rakéta-indítóállomástól kilenc kilométerre egy hatalmas robbanás történt. A nemzetközi sajtó nukleáris próbarobbantásra gyanakodott, de a Pentagon illetékesei szinte azonnal kizárták ezt a lehetőséget. Ráadásul a kínai források megerősítették, hogy a támaszponthoz közeli Szanum-dongban (Sanum-dong) egy hadiipari kutatóintézet működik. A legvalószínűbbnek látszó magyarázat szerint a robbanást egy hazai gyártású ballisztikus rakéta okozta, amely a két helyszínt összekötő vasúti szárnyvonalon sérülhetett meg.

Az észak-koreai ballisztikus rakétagyártás miatt a szomszédos országok közül **Japán érzi leginkább fenyegetve magát.** A szigetország első felderítő – optikai és rádiólokációs – műholdjait 2003 márciusában állította pályára, majd pár hónappal később újabb rádiólokációs szputnyikpárost akart felbocsátani. A hordozórakéta azonban letért a pályáról, így végül is megsemmisítették. Japán harmadik kéműholdját 2006 szeptemberében indították útnak a Tokiótól 1200 kilométerre délre lévő Tanegasima (Tanegashima) űrközpontból. A H2A kódjelű űreszköz személyautónyi méretű földi tárgyakat is képes megfigyelni.¹¹⁴ A szigetország tehát az észak-koreai rakétatámaszpontokon zajló mozgásokból már képes előre jelezni a várható rakétakísérleteket.

Észak-Korea tömegpusztító fegyverei és a hordozóeszközök fejlettsége arra készítheti Japánt, hogy felülvizsgálja az 1957-ben megfogalmazott antinukleáris irányelveket, miszerint nem gyárt, nem tárol és nem enged be területeire atomfegyvereket.¹¹⁵ A nukleáris fóbia a hatvanas évek végétől a szigetországban politikai célkitűzéssé változott, bár az amerikai haditengerészet egységei számos esetben atomfegyverekkel a fedélzeten léptek be a japán felségvizekre. Észak-Korea atomprogramja és a hordozóeszközök fejlettsége arra készítheti Japánt, hogy végleg felhagyjon az antinukleáris irányelvekkel, s atomfegyverek gyártásába kezdjen. Japán magas műszaki fejlettségének eredményeképpen, ha ilyen jellegű politikai döntés születne, **az ország hat hónapon belül atomhatalommá válhatna.**¹¹⁶

¹¹⁴ Forrás: *Japán fellötte harmadik kéműholdját.* In: NOL. 2006. szeptember 11. www.nol.hu

¹¹⁵ A szigetország atomfegyverekkel kapcsolatos fóbiája alapvetően két eseményre vezethető vissza: 1, Japán az egyetlen olyan ország, amelynek területén atomfegyvert vetettek be. 2, A Fukuryu Maru japán halászhajó legénysége 1954-ben radioaktív sugárzás hatása alá került a Bikini-szigetknél végzett amerikai hidrogénbomba-kísérletek miatt. Forrás: Reiss, Mitchell: *Without the Bomb.* Columbia University Press. New York, 1988.

¹¹⁶ Forrás: Howarth, Mike: *Japan Ready for Longer Military Reach.* In: International Defense Review. 1994. szeptember. p. 33.

V.5 Az atomprogram felújítása és annak következményei

Az elmúlt három-négy évben ismét bebizonyosodott, hogy az észak-koreai vezetés az ország politikai-gazdasági súlyánál lényegesen nagyobb mértékben képes a nemzetközi folyamatok befolyásolására. **2002. október 4-én James Kelly, az Egyesült Államok külügyminisztériumának helyettes államtitkára hivatalos látogatást tett Phenjanban,** ahol Kang Szok Dzsü (Kang Seok-ju) külügyminiszter-helyettes utalást tett arra, hogy az ország folytatja urándúsítási programját. 2002 decemberében az észak-koreai vezetés a korábban bezárt jongbjoni nukleáris létesítmény megnyitása mellett döntött, **2003. január 10-én pedig bejelentették az ország kilépését az Atomsorompó Szerződésből (NPT).** A történetek sokkolták a nemzetközi közvéleményt. A témával foglalkozó szakértők azonban egyetértének abban, hogy a döntések mögött **egy sajátos taktika húzódik.**

Mint emlékeztetés, a megosztott félsziget történetének első csúcstalálkozóját követően az amerikai kormányzat hajlandónak mutatkozott a terrorizmust támogató országok listájának módosítására. **2000 októberében még Madeleine Albright amerikai külügyminiszter is ellátogatott az észak-koreai fővárosba.** *„A következtetésem az volt, hogy tárgyilagosan kell kezelniünk Kimet, habozás nélkül közvetlen tárgyalásokat kell kezdeni, és kihasználva Észak-Korea szorult gazdasági helyzetét, meg kell kötni azt az előnyös üzletet, amely biztonságosabbá teszi a térséget és a világot”* – írta később az amerikai külügyminiszter.¹¹⁷ A békülékeny hangulatban az észak-koreai vezetést hideg zuhanyként érte a frissen beiktatott **George W. Bush amerikai elnök bejelentése, amely az országot a „gonosz tengelyéhez” sorolta.**

Kim Dzsong Il észak-koreai vezető az elmúlt öt évben többször találkozott **Csiang Cö-min** (Jiang Zemin) – már leköszönt – kínai államfővel és **Vlagyimir Putyin** orosz elnökkel, sőt még **Koidzumi Dzsunicsiro** (Koizumi Junichiro) japán miniszterelnök is megfordult az észak-koreai fővárosban. A fenti nagyhatalmak hajlandónak bizonyultak az

¹¹⁷ Forrás: Madeleine Albright: *Egy bevándorló külügyminiszter emlékiratai*. Geopen Könyvkiadó. Budapest, 2004. p. 642.

észak-koreai gazdaság támogatására, az amerikai kormányzat viszont a 2001. szeptember 11-ei terrortámadásokat követő időszakban a nemzetközi terrorizmus elleni harc lehetséges célpontjaként jelölte meg a távol-keleti kommunista országot. Az észak-koreai vezetésnek nagyon kevés eszköze van az amerikai tárgyalókészség befolyásolására: a jongbjoni atomreaktor látványos újraindítása és a rakétakísérletek folytatása ezek közé tartozik. (Kim, Ki, Lee, 2004: 280-289) A sajátos taktika szerint ráadásul minél nagyobb a feszültség – azaz minél magasabb szinten foglalkoznak az üggyel – annál nagyobb a kedvező megoldás valószínűsége.

A realitásokat figyelmen kívül hagyó, vakmerő politikának **évezredek gyökerei vannak a megosztott félsziget északi részén**. Korea ugyanis már a hidegháború előtt kétezer évvel is megosztott volt: az ókortól a kora-középkorig két-három királyság osztozott a félszigeten. A mai **Észak-Korea területén egykor elhelyezkedő Kogurjó (Koguryo) királyság** hatalmas katonai erejével emelkedett ki a többi államalakulat közül, s a koreaiul kima-mindzsok (kima-minjog) néven emlegetett „lovass nép” még a Kínai Birodalommal is szembeszállt.¹¹⁸ Nem véletlen tehát, hogy a phenjani vezetés büszkén vállalja a folytonosságot: a helyi agitációban a kilencvenes évek második fele óta hangoztatott Erőteljes Ország (Kangsong Taeguk) kifejezés is erre az örökségre utal. A politikai erőfitogtatás persze tényleges fenyegetést is jelent, hisz a távol-keleti ország vezetése az elmúlt évtizedekben számos alkalommal tette félre a nemzetközi jogot és veszélyeztette nagyon komolyan a térség stabilitását.

A KNDK atomprogramja **beláthatatlan regionális következményekkel járhat**. Ha az Egyesült Államok nem tud megegyezni Észak-Koreával, akkor a távol-kelet három, gazdaságilag igen fejlett állama (Japán, Dél-Korea, Tajvan) atomfegyverkezésbe kezdhet. Ez pedig nem csak a térség, hanem a világ erőegyensúlyát is felboríthatja.¹¹⁹ Ráadásul mindez az új évezred potenciális erőközpontja, a Kínai Népköztársaság közvetlen közelében történik.

¹¹⁸ A történelmi párhuzamok tehát megvannak, ugyanakkor a phenjani vezetés egy fontos momentumot nem eléggé vesz figyelembe. Történetesen azt, hogy a sorozatos háborúkban legyengült Kogurjót a Kínai Birodalom végül legyőzte, s a félszigetet a mai Dél-Korea területén húzódó Silla királyság egyesítette. A Kogurjó királysággal vont párhuzamokat lásd bővebben: Leonid A. Petrov: *Restoring the Glorious Past: North Korean Juche Historiography and Goguryeo*. In: *The Review of Korean Studies*. 2004. szeptember. pp. 232-252.

¹¹⁹ Forrás: Dunai Péter: *Légy óvatos a remetével!* In: *Népszabadság*. 2006. augusztus 19.

V.6 A hatoldalú tárgyalások sorozata

A hatoldalú tárgyalások elsősorú feladata az, hogy megbízhatóan rendezze az észak-koreai atomhatalmi ambíciók miatt kiéleződött nemzetközi feszültséget. **A pekingi székhelyű tárgyalássorozat megszervezése elsősorban a kínai diplomácia érdeme**, s ezzel az egyre pragmatikusabb kínai külpolitika igencsak nagy segítséget nyújtott mind a phenjani, mind a washingtoni döntéshozóknak. Az észak-koreai fél ugyanakkor többször kifejtette, hogy szerintük a hatoldalú tárgyalások célja nem a feszültség csökkentése, hanem az ország nemzetközi nyomás alá helyezése. **2003 augusztusában lezajlott az első forduló**, melynek során a felek megállapodtak, hogy a kialakult feszültséget békés eszközökkel, párbeszéd útján rendezik. Továbbá kinyilvánították a félsziget teljes atomfegyver-mentességének igényét, illetve megállapodtak a kölcsönös bizalomépítés szükségességéről is.¹²⁰ A tárgyalások első fordulóján az Egyesült Államok kijelentette ugyan, hogy nem akarja megtámadni a KNDK-t, ugyanakkor egyértelművé tették, hogy megneemtámadási egyezmény aláírása nem lehetséges. **A kínai és az orosz delegáció viszont az észak-koreai fél biztonsági aggodalmainak megértésére szólított fel.**

A második fordulóra 2004 februárjában került sor, ami lényegében különösebb eredmény nélkül zárult.¹²¹ Ugyanakkor a dél-koreai egyesítési miniszter is elismerte, hogy amennyiben az amerikai tárgyalófél kissé rugalmasabb álláspontot képviselne, a tárgyalások kétségkívül gyors áttörésre vezetnének.

A harmadik fordulóra 2004 június végén került sor, amelynek első napján az amerikai fél Bush elnök személyes jóváhagyása alapján átfogó kompromisszumos javaslattal állt elő. Amennyiben a KNDK teljes mértékben felhagy a nukleáris programmal, energiaszükségletének kielégítésére havi 45 ezer tonna kőolajat kaphat. Mivel az észak-koreai delegációnak nem volt meghatalmazása ilyen horderejű kérdésekben dönteni, lényegében nem is tárgyaltak a javaslatról.¹²² A tárgyalások folytatásának szükségességéről kötött

¹²⁰ Forrás: Korea Herald. 2003. augusztus 29.

¹²¹ Forrás: Korea Herald. 2004. március 5.

¹²² Forrás: Korea Herald. 2004. június 24.

megállapodás ellenére egészen 2005 tavaszáig nem került sor újabb megbeszélésekre. Ráadásul **2005. február 10-én az észak-koreai tömegtájékoztatás hivatalosan bejelentette, hogy az ország rendelkezik nukleáris fegyverekkel.**

2005 szeptemberében az Egyesült Államok zároltatta a makaói Banco Delta Asia pénzüintézetben lévő közel ötven észak-koreai számlát, amelyeken összesen 24 millió dollár volt. A pénzt elsősorban fegyveralkatrészek beszerzésére, illetve luxuscikkek vásárlására fordították, a számlák zárolása tehát érzékenyen érintette a phenjani vezetést. A KNDK így bejelentette, hogy addig nem hajlandó visszatérni a hatoldalú tárgyalások folytatásához, amíg az Egyesült Államok fel nem oldja a befagyasztott betétek zárlatát.

2006 elejétől a phenjani vezetés 10 ország 23 különböző pénzüintézetében nyitott számlákat, hogy pótolja az Egyesült Államok által zároltatott makaói betéteket.¹²³ A Sankei Shimbun című japán lap információi szerint az új számlák főként vietnami, mongol, illetve orosz bankokban vannak. A korábbi gyakorlattól eltérően a betéteket magánszemélyek nevére nyitották, hogy elkerüljék azok befagyasztását. A washingtoni finanszírozású Szabad Ázsia Rádió (RFA) ugyanakkor közölte, hogy az észak-koreai állami vállalatok számláin kívül a magánbetéteket is zárolni fogják, mivel a legális és az illegális tevékenység nem különíthető el egymástól. A Sankei Shimbun információi szerint az amerikai pénzügyminisztérium illetékesei már kérték a vietnami kormánytól az ottani pénzüintézetekben lévő 10 észak-koreai számla befagyasztását, s ugyanezt várják el Mongóliától és Thaiföldtől is.

A politikai nyomásgyakorlás következő lépéseként Észak-Korea 2006. július 5-én rakétakísérletet hajtott végre, ami ismételten sokkolta a nemzetközi közvéleményt. Egy Tephodong típusú nagy hatótávolságú, valamint hat Rodong és Scud típusú közepes hatótávolságú rakéta indult a Kangvon (Kangwon) tartománybeli Anbjon (Anbyon) támaszpontból, illetve az Észak-Hamgjong (Hamgyong'puk-do) tartománybeli Muszudanból (Musudan-ri). Az egyik rakéta ráadásul átrepült Oroszország tengermelléki körzete felett is, ami a KNDK-val addig lojális orosz közvéleményben is visszatetszést keltett.

¹²³ A pénzmozgásokat minden esetben a Koreai Munkapárt „39-es számú irodája” intézi, aminek hátterében a phenjani nomenklatúra legfelsőbb rétegét lehet sejteni. Észak-Korea összeomlása esetén ezek a számlák a túlélést jelenthetik a rezsim prominensei számára.

A történetek jelentőségét fokozza, hogy **az észak-koreai rakétafenyegetéssel párhuzamosan az iráni vezetés is rendelkezik hasonló hordozóeszközökkel.** Mint korábban már láthattuk, az elmúlt évek során a két ország között a rakétafejlesztésben szoros kereskedelmi-műszaki együttműködés alakult ki. A teheráni fenyegetés azonban sokkal konkrétabb célokat fogalmaz meg a phenjani törekvéseknél. **Mahmúd Ahmadinezsád** iráni elnök 2005 októberében Izrael térképről való letörlésére szólított fel, pár héttel később pedig holokauszt-tagadó kijelentéseket tett.¹²⁴ Az ENSZ Biztonsági Tanácsa által is elítélt megnyilatkozások, valamint a közel-keleti ország atomhatalmi törekvései tehát kétségkívül konkrétabb fenyegetést jelentenek.¹²⁵

Az észak-koreai rakétakísérletek egyértelmű üzenetet fogalmaztak meg. A KNDK egyrészt azt akarja, hogy a nemzetközi közösség vegye őt nagyon komolyan, másrészt demonstrálja, hogy egy fegyveres konfliktus esetén az ókori Kogurjó királysághoz hasonló vakmerőséggel rohannának neki a sokkal nagyobb ellenfélnek is.

V.7 Az amerikai gazdasági szankciók és azok várható következményei

2006 augusztusának végén az észak-koreai külügyminisztérium közölte, hogy a külföldi bankszámláik befagyasztása miatt komoly retorziókra kerülhet sor. „*A KNDK mindent meg fog tenni ideológiája, rendszere, valamint szuverenitása védelmében*” – közölte a KCNA állami hírügynökség.¹²⁶ A Csooszon Sinbo (Chosun Sinbo) című Japánban megjelenő észak-koreai lap pedig a kísérleti atomrobbantást is kilátásba helyezte.

¹²⁴ Mahmúd Ahmadinezsád iráni elnök botrányos javaslatot tett Németországnak és Ausztriának, mint a holokauszt elsősorú felelőseinek, hogy országuk területéből leválasztva Európában hozzák létre a zsidó államot. Forrás: *Az iráni elnök megismételte botrányos nézeteit*. NOL. 2005. december 12. www.nol.hu

¹²⁵ Észak-Korea és Irán tengelyének szimbolikus jelentőségű fejleményeként 2006. szeptember 15-én, az el nem kötelezett országok havannai csúcsertekezletén sor került a phenjani vezetés második emberének számító Kim Jong Nam (Kim Yong-nam) és Mahmúd Ahmadinezsád iráni elnök személyes találkozására. Forrás: *N Korea's titular head meets with Iranian President*. Yonhap News. 2006. szeptember 16. www.yonhapnews.co.kr

¹²⁶ Forrás: *DPRK Foreign Ministry Spokesman Demands U.S. Lift of Financial Sanctions*. Korean Central News Agency. 2006. augusztus 28. www.kcna.co.jp

Ezzel egy időben a vietnami pénzüzetek zárolták az észak-koreai Taedong Hitelbank, a Chosun Taesong Bank, valamint a Danchun Kereskedelmi Bank valamennyi ottani számláját.¹²⁷ Az utóbbi pénzüzetet a katonai célra használható tiltott technológiák beszerzésének finanszírozásával szokták vádolni. A japán Kyodo hírügynökség jelentése szerint a zárolás előtt álló számlákat megpróbálták ugyan átmenteni egy németországi bankba, de a fogadókészség hiányában ez végül meghiúsult.¹²⁸ Észak-Korea egyetlen mentsvára így csak Oroszország marad, ahol a büntetőintézkedések megkezdése óta több új bankbetétet is nyitottak. Az amerikai pénzügyminisztérium emiatt felhívta a figyelmet arra, hogy az orosz pénzügyi felügyelet hiányosságait kihasználva Észak-Korea akadálytalanul bonyolíthatja tovább manővereit, s ezt mindenképpen meg kell akadályozni.

2006 szeptemberében a japán külügyminisztérium is bejelentette, hogy gazdasági büntetőintézkedéseket léptet életbe Észak-Koreával szemben. A döntés 15 koreai pénzüzetet és külkereskedelmi vállalatot érint, amelyek közül 12 már az Egyesült Államok szankciói alatt áll. A szigetország külügyminisztériuma által közzétett feketelistán szerepel a már több országban is betiltott **Danchun Kereskedelmi Bank** és egy svájci vállalat is. **A nehézipari termékekkel foglalkozó Kohas AG az észak-koreai hadiiparral áll üzleti kapcsolatban.**

Az Egyesült Államok már többször kilátásba helyezte az észak-koreai magánszemélyek nevére nyitott számlák zárolását. Ez a fajta nyomásgyakorlás kétségkívül hatásos eszköz az amerikai alkupozíció erősítésére. Ugyanakkor a teljes sarokba szorítottság állapota arra készítheti a phenjani vezetést, hogy a végsőkig emelve a tétet kísérleti robbantással bizonyítsa jelenlétét az atomhatalmak sorában. Ez pedig szakadáshoz vezet, ahonnan már nem biztos, hogy vissza lehet ülni a tárgyalóasztalhoz.

¹²⁷ Forrás: *Vietnam already shut down N.K. accounts in past few weeks.* Yonhap News. 2006. augusztus 22. www.yonhapnews.co.kr

¹²⁸ Forrás: Park Hyun Min: *Puk danchun'sangop'ünheng kyecha togil'sodo twecha.* (Németország sem fogadja be a Danchun Kereskedelmi Bank számláit – koreaiul) DailyNK. 2006. augusztus 25. www.dailynk.com

V.8 A nukleáris csapás lehetősége és annak következményei

1998 januárjában a Washington-i központú NRDC (Natural Resources Defense Council) nevű szervezet a Pentagon és a CIA közreműködésével szimulációs gyakorlatot hajtott végre a félszigetet érő atomcsapás következményeinek felmérésére. A szöuli sajtó csak 2002-ben, az észak-koreai atomprogram újraindítását követően kezdett foglalkozni a sokkoló erejű dokumentummal. A szimuláció során egy amerikai atomcsapás következményeit vizsgálták két észak-koreai célpont ellen, majd a déli fővárost érő északi támadás lehetőségét.¹²⁹

Az első északi célpont a Dél-Phjongan tartományban lévő Pukcsáng (Pukchang) légitámaszont lenne, ahol a Phenjan védelméért felelős repülőkötelékek állomásoznak, főként MiG-23-as és MiG-29-es vadászgépekkel. Egy esetleges katonai konfliktus esetén a félsziget feletti légifőlény elérése érdekében itt kerülne sor először taktikai atomfegyver bevetésére. Ha a földalatti hangárok megsemmisítését 5 kilótonnás atomfegyverrel hajtánák végre, a rádióaktív sugárzás mértékétől függően 48 órán belül kb. 6 ezer halottal kéne számolni. Az áldozatok száma persze függ az időjárástól és az uralkodó széliránytól is, ráadásul a robbanás után keletkező porfelhő könnyen átjuthatna Kínába is.¹³⁰ Amennyiben viszont a támadást 100 kilótonnás bombával hajtánák végre, a halottak száma könnyen elérhetné a 100 ezret. 400 kilótonnás atomfegyver esetén pedig a keletkező porfelhő még a dél-koreai Kangvon tartományt is maga alá temetné.

Abban az esetben viszont, ha 1,2 megatonnás fegyver bevetésére kerülne sor, az áldozatok száma valószínűleg elérné az 1 millió 350 ezer főt. Így az ország keleti partvidékén lévő Vonszan kikötőváros és a közeli települések mind a feltörő porfelhő alá kerülnének. A szöuli sajtó aggodalmait fokozza, hogy a Pentagon a legrosszabb esetre készített

¹²⁹ Forrás: Kang Jong-min – Hwang Il-do: Miguk NRDC'ui hanpando hekphok'kyok simyl'reison. (Az amerikai NRDC szimulációja a koreai félsziget atomháborújáról – koreaiul) In: Shindonga. 2004. december pp. 82-96.

¹³⁰ Bővebben: Kang Jong-min – Hwang Il-do: Miguk NRDC'ui hanpando hekphok'kyok simyl'reison. (Az amerikai NRDC szimulációja a koreai félsziget atomháborújáról – koreaiul) In: Shindonga. 2004. december pp. 82-96.

forгатókönyvekben a 400 kilótonnás, vagy az 1,2 megatonnás taktikai atomfegyver bevetésével számol.

A második északi célpont a Hamhüing és Kimcsek városok között található Csaho (Chaho) haditengerészeti kikötő lenne, ugyanis a műholdas felvételek vizsgálata során bizonyosságot nyert, hogy a kikötő mellett egy titkos tengeralattjáró támaszpont is működik. Mivel ebben a régióban viszonylag kevesebben laknak, a taktikai atomfegyver bevetése kevesebb áldozattal járna. A szimulációs gyakorlat során minimálisan 5 ezer, maximálisan 290 ezer ember halálával számoltak.¹³¹ Ez az adat persze nem tartalmazza a sugárzás közvetett hatásait.

A szimuláció során az NRDC kutatói harmadik esettanulmányként az észak-koreai válaszcspás következményeit vizsgálták. A dél-koreai fővárost érő támadás kétségkívül iszonyatos áldozatokkal járna, hisz a hatalmasra nőtt metropolisz egyike a legsűrűbben lakott kelet-ázsiai régióknak. Annak ellenére, hogy az észak-koreai fegyveres erők valószínűsíthetően egy kezdetleges technikájú, kisebb rombolóerejű atombombát vetnének be, az áldozatok száma mégis hatalmas lenne. Az NRDC kutatói a szimuláció során az 1945-ben ledobott Hiroshima-i és Nagaszaki-i atombomba pusztítóerejével számoltak, ami Szöul belvárosában rettenetes károkat okozna.¹³²

Az áldozatok száma persze nagyban függ a csapadéktól és az uralkodó széliránytól is. A hagyományos forгатókönyv szerint az északról jövő atomcsapásnak észak-nyugati szélirány esetén kéne bekövetkeznie, mivel így a dél felé meginduló északi csapatokat nem hátráltatná a sugárzás. Ráadásul egy ilyen **frontális támadásra a téli hónapok lennének a legkedvezőbbek**, hisz így a csapatok akadálytalanul kelhetnének át az **Imdzsin** (Imjin) folyón. A civil áldozatok száma továbbá attól is függ, hogy Szöul belvárosában hol lenne a robbanás epicentruma. Valószínűleg a Han folyó déli részén lévő **Jongszan** (Yongsan) kerület fölött történe a robbanás, ugyanis ezen a környéken található a dél-koreai nemzetvédelmi

¹³¹ Meg kell említeni azt is, hogy a tengerparton lévő célpont ellen végrehajtott atomcsapásnál az áldozatok száma nagy mértékben függ az aktuális széliránytól is. Forrás: Kang Jong-min – Hwang Il-do: Miguk NRDC'ui hanpando hekp'hok'kyok simyl'reison. (Az amerikai NRDC szimulációja a koreai félsziget atomháborújáról – koreaiul) In: Shindonga. 2004. december pp. 82-96.

¹³² 1945-ben a „Little Boy” néven emlegetett atombomba 15 kilótonnás, míg a „Fat Man” nevű 22 kilótonnás pusztítóerővel rendelkezett. A Pentagon az észak-koreai Pukcsang (Pukchang) légitámaszpont ellen 400 kilótonnás, vagy 1,2 megatonnás taktikai atomfegyver bevetésével számol.

minisztérium, az amerikai csapatok parancsnoksága, a közös dél-koreai - amerikai parancsnokság, valamint az egyik legnagyobb amerikai támaszpont is. (Meg kell említeni, hogy ebben a kerületben helyezkednek el a külföldi missziók és képviseletek, köztük a Magyar Köztársaság nagykövetsége is.)

Az áldozatok számát továbbá az is befolyásolja, hogy az atomrobbanás milyen magasságban következne be. Amennyiben közvetlenül a földön történne a robbanás hatalmas porfelhő keletkezne, ami beláthatatlan károkat okozna. Ha a robbanás 500 méter magasan következne be, a radioaktív vihar és a hőhullám miatt 1,8 kilométer sugarú körben minden megsemmisülne, továbbá kb. 620 ezer ember halálával kéne számolni. Abban az esetben, ha a robbanás 150 méter magasságban történne, az epicentrum körüli 1,5 kilométer sugarú körben az emberek harmadfokú égési sérüléseket szenvednének, az épületek kivétel nélkül összedölnének, csupán a vasbeton szerkezetek egyes részei maradnának meg. Végzetes károk érnék a szöuli nemzetgyűlés épületét, a külügyminisztériumot, az egykori királyi palotát, a híres Keleti-Kapu (Tongdaemun) és Déli-Kapu (Namdaemun) bevásárlóközpontokat. A robbanás pillanatában valószínűleg 400 ezer ember azonnal meghalna, a sugárzás és az égési sérülések következtében további 220 ezer halott várható.

Ha a robbanás a földhöz nagyon közel történne, akkor az epicentrumban egy hatalmas kráter keletkezne, s az épületek darabjaiból, törmelékekből, betontéglákból álló felhő okozna tömeges sérüléseket. Szöul déli részén a halálozási arány várhatóan 10%-os lenne. Persze meg kell említeni, hogy a legnagyobb károkat az üvegépületek szétrobbanása okozná. A harminc-negyven emelet magas irodaépületek üveglakainak berobbanása felmérhetetlen következményekkel járna. S akkor még nem is beszéltünk a városi gáztározók, benzinkutak, stb. felrobbanásáról.

VI. A KOREAI FÉLSZIGET BELSŐ VISZONYAI - FEJLŐDŐ SZAKASZ

A történelmi csúcstalálkozótól napjainkig (2001-)

„2002 novemberében ismét Szöulba utaztam, akkor láttam utoljára Kim De Dzsungot. Mi a véleménye az északi atomprogramról – kérdeztem tőle. Nagyon aggasztó – válaszolta. - Észak nem fog változtatni ezen, amíg nem érzi magát biztonságban. Ők senkiben sem bíznak meg. Látták mit tett az Egyesült Államok Szerbiával, amelynek nem volt atomfegyvere. [...] Azt gondolják, szükségük lehet ilyen fegyverekre, hogy elrettentsék a támadókat. Anélkül, hogy fenyegetnénk meg kell győznünk őket, hogy a fenyegetés nem megoldás. Ők újból és újból ugyanazokat a hibákat követik el. [...] Miközben Kim De Dzsunggal, a 20. század egyik nagy demokrata hőisével beszélgettem, az jutott eszembe, hogy a történelem nem oszlik olyan négy éves szakaszokra, mint az elnöki periódusok. A történelem állandó folyamat, s ez a folyam most félresöpri mindazt, amit megpróbáltunk Phenjannál elérni, és megakadályozza Kim De Dzsungot abban, hogy valóra váltsa reményeit.”
/Madeleine Albright/¹³³

Mint korábban láthattuk, a kilencvenes évek második felére a **phenjani nomenklatura felismerte, hogy saját hatalmukat csak a minimális külső nyitás és belső változtatások révén tarthatják fenn.** E kényszer-reformok hoztak ugyan pozitív részeredményeket – az első Korea-közi csúcstalálkozó létrejötte, déli tőkebefektetések az északi ország részben, déli turistacsoportok beutazásának biztosítása – ugyanakkor lényegében nem változtatták meg az ország állapotát.

¹³³ Az idézet Madeleine Albright korábbi amerikai külügyminiszter emlékirataiból származik. Forrás: Madeleine Albright: *Egy bevándorló külügyminiszter emlékiratai*. Geopen Könyvkiadó. Budapest, 2004. pp. 647-648.

A történelmi jelentőségű Korea-közi csúcstalálkozót követően úgy tűnt, hogy az amerikai kormányzat hajlandó a terrorizmust támogató országok listájának módosítására. 2000 októberében még **Madeleine Albright** amerikai külügyminiszter is ellátogatott az észak-koreai fővárosba. A békülékeny hangulatban az észak-koreai vezetést érzékenyen érintette a nem sokkal később beiktatott **George W. Bush** elnök bejelentése, mely az országot a "gonosz tengelyéhez" sorolta. A nyíltan ellenséges lépés a phenjani nómenklatúrában is a konzervatív körök befolyását erősítette, s napjainkban úgy tűnik, hogy a kínai-vietnami típusú reformfolyamat beindítására csak a legfelsőbb szintű vezetés lecserélődésével kerülhetne sor.

VI.1 Dél-Korea belpolitikai viszonyai a csúcstalálkozó után

2000 júniusában létrejött a megosztott félsziget történetének első csúcstalálkozója. Mivel a balközép kormányzatot támadó jobboldali publicisztikák hangvétele még a történelmi jelentőségű esemény idején sem enyhült, a phenjani agitáció egyértelműen a konzervatív **Csoszon Ilbo** (Napi Korea) újságíróit tette felelőssé az egymás iránti bizalmatlanság gerjesztéséért. A **Rodong Sinmun** (Munka Újság) című központi pártlap egyenesen a szerkesztőség felrobbantását javasolta. A szöuli fiatalok szerint a **Csoszon Ilbo** felelőtlenül provokálja az északi vezetést, ráadásul a cikkek valóságtartalma is erősen megkérdőjelezhető.¹³⁴

Kim De Dzsung elnök kormányának egyetlen igazi médiatámogatója a katonai diktatúrával szembeni ellenállás és a tömeges diáktüntetések szellemi örökösének számító **Hangjore Sinmun** (Egy Nép Újság). A hatszázezres példányszámú napilap a nyolcvanas évek végén jött létre: a politikai okok miatt elbocsátott újságírók egy teljesen független orgánum kiadását határozták el. A közadakozásból és részvénykibocsátásból megjelent újság

¹³⁴ Jellemző, hogy a közelmúltban egy vidéki hegymászó bejelentése színesítette az oldalakat, aki kirándulás közben állítólag rábukkant egy észak-koreai alagútra. A hetvenes években a demilitarizált övezet alatt valóban fűrtak titkos alagutakat, de napjainkban aligha fordulhatna elő ilyesmi. A hatóságok persze nem foglalkoztak az ügygel, így a hegymászó egy antikommunista meggyőződésű református pap segítségével kezdte meg a feltárást. A Csoszon Ilbo kétségkívül aktuálpolitikai szándékkal karolta fel a történetet: az ilyen témák ugyanis alkalmasak a kormánypárt békülékeny politikájának lejáratására. A témáról bővebben: Csoma Mózes: *Phenjan: robbantsák fel a lapot*. In: Népszabadság. 2003. augusztus 27.

a dél-koreai médiapiac üde színfoltjává vált. A Hangjore Sinmun ugyanis az állandó északra mutogatás helyett az ország belső problémáival, mindenekelőtt a társadalmi konfliktusok témakörével foglalkozik.¹³⁵

2002 tavaszától a dél-koreai belpolitikát már az elnökválasztás közelsége határozta meg. A kormányoldal jelöltjeként induló **Ro Mu Hjon** (Roh Moo-hyun) elsősorban a fiatalok, az úgynevezett 386-os generáció támogatására számíthatott. Ez azt jelenti, hogy a potenciális szavazók a harmincas éveik elején járnak (3), a nyolcvanas években jártak egyetemre (8), és a hatvanas években születtek (6). A konzervatív utódpart elnökeként induló **Li Hö Csang** (Lee Hoi-chang) szavazótáborát természetesen az idősebb korosztályok adták. A kampányidőszak során az **ellenzéki Nagy Nemzeti Párt** (Hannara Dang) kiderítette, hogy a kormánypárti jelölt apósa még a koreai háború idején részt vett egy kommunista szervezkedésben. A Csoszon Ilbo publicistái azonnal megírták, hogy egy politikai elitelt veje nem méltó az államfői tisztségre. Ro Mu Hjon a támadásokra reagálva közölte: ha választásra kényszerülne a család és az elnökség között, akkor gondolkodás nélkül a családot választaná. A koreai közvélemény nagyra értékelte az őszinte bejelentést, ami kétségkívül hozzájárult az elnökjelölt győzelméhez.¹³⁶

¹³⁵ 1994 márciusa óta a szerkesztőség gondozásában jelenik meg a Hangjore 21 című hetilap is. A fiatalabb korosztályok körében népszerű magazin munkatársai kiemelt figyelmet fordítanak Dél-Korea és Vietnam kapcsolatainak bemutatására. Mint ismeretes, a két ország viszonya csak tíz évvel ezelőtt normalizálódott. A hatvanas évek közepén ugyanis a dél-koreai kormány fegyveres támogatást nyújtott a saigoni rezsimnek. Pak Csong Hi tábornok-elnök mintegy háromszázhuszezer katonát küldött az antikommunista erők támogatására. A kontingens teljes ellátását az amerikai költségvetés fedezte, ráadásul a háborús konjunktúra nagyban hozzájárult az exportorientált gazdaságpolitika sikeréhez. Ugyanakkor a napvilágra került információk szerint súlyos atrocitások is történtek, így az utóbbi időben a koreai nagyvállalatok egyre aktívabb karitatív tevékenységet végeznek az országban.

¹³⁶ Ro Mu Hjon 1946-ban született a félsziget délkeleti részén lévő Kimhe város melletti faluban. A középiskola elvégzését követően hároméves sorkatonai szolgálatát a fegyverszüneti vonalnál töltötte. A jogász pályára készülő fiatalember 1973-ban nősült meg. 1977-ben a tedzsoni kerületi bíróságon kezdett dolgozni, majd saját ügyvédi irodát nyitott. A nyolcvanas évek elején a félsziget délkeleti részén lévő Puszanban az úgynevezett Purim incidens során diákok tucatjait tartóztatták le. A Purim nevű könyv klub tagjai ugyanis tiltott baloldali könyveket olvastak, így államellenes tevékenység vádjával bíróság elé állították őket. Ro Mu Hjon a diákok védőügyvédjeként vált ismertté. 1987 tavaszán a demokráciát és közvetlen elnökválasztást követelő megmozdulások egyik vezetője lett, majd ősszel részt vett a Daewoo hajógyarak munkásainak sztrájkjában. A rendőrséggel való összecsapások következtében rövid időre őt is letartóztatták. Az ismert ügyvéd rövidesen csatlakozott Kim Jung Szam ellenzéki pártjához, majd puszani képviselőként tagja lett a nemzetgyűlésnek. 1990 februárjában a katonai diktatúra politikai örökösének számító konzervatív állampárt és Kim Jung Szam pártjának egyesülését a demokráciáért folytatott küzdelem elárulásának minősítette, és csatlakozott az eredeti célkitűzésekhez továbbra is ragaszkodó Kim De Dzsung pártjához. Forrás: *Who is Roh Moo-hyun, 16th President-elect of the Republic of Korea?* Published by Government Information Agency. Seoul, 2003.

A konzervatív Nagy Nemzeti Párt (Hannara Dang) intrikái azonban Ro Mu Hjon elnök beiktatását követően fokozódtak, sőt rövidesen egy halálos áldozatot is követeltek. **2003 tavaszán ugyanis a konzervatív sajtó kiderítette, hogy a történelmi jelentőségű csúcstalálkozó megszervezésében oroszánrészt vállaló Hyundai vállalatcsoport titkos átutalásokkal fokozta az észak-koreai vezetés tárgyalókészségét.** A konzervatív sajtó unszolására az ügyészség vizsgálatot kezdeményezett az északi beruházásokat koordináló Hyundai Asan vállalat vezérigazgatója, az egy évvel korábban elhunyt alapító-elnök legkisebb fia ellen, aki a várható megaláztatások elől az öngyilkosságba menekült.

A fenti tendencia következő áldozata egy köztisztviselőben álló társadalomtudós lett. 2003 októberében a szöuli ügyészség elrendelte a harminchét évig tartó németországi emigrációból hazatérő **Szong Du Jul** (Song Doo-yul) professzor előzetes letartóztatását. A professzorról ugyanis kiderült, hogy szoros kapcsolatba került az észak-koreai pártvezetéssel.¹³⁷ A hazaárulással vádolt professzor végül is elismerte, hogy részt vett észak-koreai finanszírozású konferenciákon és tudományos tanácskozásokon. Abban bízott ugyanis, hogy jelenlétével hozzájárulhat a két országrész közti megbékéléshez. Szong Du Jul tényleges szerepe a szélesebb közvélemény előtt egyelőre nem ismert, de az ügyet a legtöbb elemző boszorkányüldözésnek minősítette. A professzor meghurcoltatása és letartóztatása mögött egyértelműen a konzervatív sajtó intrikái húzódnak.

A folyamatos támadások persze az államfőt sem kímélték. **2004 márciusában a Nagy Nemzeti Párt (Hannara Dang) képviselői bizalmatlansági indítványt kezdeményeztek Ro Mu Hjon elnök ellen,** s az államfőt hetekre felfüggesztették jogai gyakorlásában. A kormányoldal hívei hatalmas felháborodással és tömeges tüntetésekkel reagáltak a váratlan fejleményre, azt azonban elismerték, hogy az ország politikai kultúrájának fejlődése szempontjából pozitívnak tekinthető, hogy a hivatalban lévő államfő hatalmát már jogi eszközökkel is fel lehet függeszteni. Az elmúlt évtizedek során ugyanis a regnáló államfőket

¹³⁷ Szong Du Jul az elitképzőként számon tartott Szöul Egyetemen végzett, majd a hatvanas évek végén az NSZK-ba utazott. Hamarosan a katonai diktatúra ellen tiltakozó emigráns diákszervezet vezetője lett, de kezdetben nem vált különösebben ismertté. Tulajdonképpen csak a kilencvenes évek elején került a szöuli nemzetbiztonsági szolgálatok látókörébe, ugyanis az elismerésre méltó tudományos karriert befutott férfi egyre gyakrabban találkozott észak-koreai diplomatákkal és magas rangú pártfunkcionáriusokkal. Szong Du Jul professzor 2003 őszén visszatért szülőhazájába, ahol a konzervatív sajtó által felheccelt tömeg majdhogynem lincshangulatban fogadta. Forrás: Jo Seong-sik: *Hwang Jang-yop'kwa kukchongwon'un kojital kuman hara!* (Hwang Dzsang Jop és a titkosszolgálat fejezze be a hazudozást! – koreaiul) In: Shindonga. 2001. május.

csak felkeléssel, katonai puccsal, vagy merénylettel lehetett eltávolítani. Az alkotmánybíróság végül indokolatlannak minősítette a bizalmatlansági indítványt, s az államfő hivatalában maradhatott.

VI.2 Észak-Korea belső viszonyai napjainkban

A KNDCK belső viszonyairól napjainkban szinte csak annyit lehet tudni, amennyit az egyre nagyobb számban érkező menekültcsoportok mondanak el a szülői hatóságoknak. Az egyik legfrissebb és legpontosabb beszámoló egy fiatal katonaszökevénytől származik, aki a néphadsereg különböző alakulatainál szolgálva nagyon érdekes tapasztalatokra tett szert. **Csu Szong Il** (Chu Song-il) a kilencvenes évek végén vonult be a néphadsereg egyik speciális alakulatához. A katonai rendszertartozó egység elsőszámú feladata az általánossá váló műkincsrablások megakadályozása volt. A kilencvenes évek közepétől ugyanis - a fokozódó ellátási nehézségek miatt - egyre többen kezdtek külföldre csempészni lopott antik porcelánvázákat és egyéb ritkaságokat.¹³⁸ A tiszthelyettes beszámol arról is, hogy az ellátási nehézségek súlyosbodásával párhuzamosan felerősödött a prostitúció. (Chu, 2004: 303-306) Országszerte fiatal nők ezrei bocsátották áruba testüket, hogy a feketepiacon alapvető élelmiszereket vehessenek. A köznyelv kocsebinek, azaz kb. virágos fecskének nevezte el az újdonsült prostituáltakat. Jellemző, hogy a szülői középiskolákban ugyanezzel a szóval csúfolják az északról menekült diáklányokat.¹³⁹ Csu Szong Il elmondása szerint a testüket áruló nők jelenléte különösen a katonai objektumok környékén vált általánossá. A tiszthelyettes később a demilitarizált övezetnél szolgált, ahol a több ezer volt feszültségű elektromos kerítés egy szakaszára kellett felügyelnie.¹⁴⁰

¹³⁸ Csu Szong Il elmondása szerint a helyzet különösen a demilitarizált övezet közelében fekvő Keszong város környékén vált tarthatatlanná. A kincsvadászok ugyanis elfeledett királysírok után kutatva felásták a hegyoldalakat, sőt néhány vakmerő fiatal a néphadsereg dezertált kiskatonáival összefogva kirabolta a város leghíresebb porcelánmúzeumát. Csu Szong Il elmondása szerint ezek az ügyek mélyszéles felháborodást váltottak ki a legfelsőbb szinteken. Kim Dzsong Il bejelentette, hogy a nemzeti kincsek külföldre juttatása még a rendszerellenes tevékenységnél is rosszabb. A múzeumi rablókát végülis a tengerparthoz közeli Hamhüing városban érték utol a katonai rendszertartozó egységei, ahol az érvényben lévő parancs alapján azonnal kivégezték őket. A menekült tiszthelyettes állítja, hogy a műkincsek külföldre csempészésében több magas rangú pártfunkcionárius is érintett. Forrás: Chu Song-il: *DMZ'ui pom*. (A demilitarizált zóna tavasza – koreaiul) Sidae'chongsin. Seoul, 2004. pp. 309-310

¹³⁹ Forrás: Shin Jae-min, Lee Gil-sung, Lee Jin-dong, Yeom Kang-Soo: *Uri'ga porin chong'sonyon'dul*. (Az általunk eldobott fiatalok – koreaiul) In: Chosun Ilbo. 2004. július 8. pp. 4-5.

¹⁴⁰ Az egykori tiszthelyettes jelenleg a szülői Yonsei Egyetem nemzetközi politika szakán tanul. Elmondása szerint az Egyesítési Minisztériumtól kapott beilleszkedési segély épphogy csak a tandíjra elég, ezért most

Szöuli források szerint az elmúlt évek során a világtól elzárt országban egyre nagyobb szerephez jutnak a fél-legálisan működő vidéki piacok. A falusi lakosság itt juthat hozzá a külföldről érkezett segélyszállítmányokhoz, illetve itt cserélnek gazdát a kínai kiskereskedők által behozott csempészárúk is. A szöuli értesülések szerint a piacokon nagy mennyiségű hamisított amerikai 100 dolláros bankjegy cirkulál. A phenjani vezetés által nyomtatott bankjegyek 2005-től váltak elfogadott fizetőeszközzé, mivel nagyobb összegek esetében könnyebb elszámolni velük. 1000 dollár ugyanis jelenleg kb. 3 millió észak-koreai vonnak felel meg, ami a legmagasabb 5000 vonos címletekben is hatszáz bankjegyet jelent. Továbbá a kínai kiskereskedők nem bíznak a helyi fizetőeszköz értékállóságában, mivel 2002-ben a phenjani vezetés egyik napról a másikra leértékelte a vont, s az addigi megtakarítások gyakorlatilag értéküket veszítették.

Több szöuli hírügynökség is megerősítette, hogy a hamisított 100 dollárosok a kínai kiskereskedők és a helyi üzletkötők között 70 „valódi” dollárért cserélnek gazdát.¹⁴¹ Az elzárt országba ki-be utazgató kínai kereskedők megfigyelték, hogy a hamis bankjegyeket az állami szervek képviselői is előszeretettel használják csereeszközként. Még a Népi Haderő Minisztériuma is ilyenekkel fizetett a kínai kereskedőktől vásárolt élelmiszerekért.

2006 augusztusában az egyik dél-koreai lap hozzájutott egy ilyen 100 dollároshoz, amiről a szöuli Korea Exchange Bank szakértői azonnal meg is állapították, hogy északi nyomtatású hamisítvány.¹⁴² A szöuli lapok kommentárjai szerint a hamis bankjegyeket azért igyekeznek minél gyorsabban teríteni, mert 2007-től az Egyesült Államok új 100 dollárosok bevezetését tervezi, s ezzel a már kinyomtatott hamisítványok használhatatlanná fognak válni.

különbféle diákmunkákból tartja fenn magát. Forrás: Lee Young-jong: *Pukhan'e do pyongyok chongthak isso*. (Észak-Koreában is van kivételezés a katonaságnál – koreaiul) In: Joongang Ilbo. 2004. augusztus 10.

¹⁴¹ Forrás: Kwon Jeong Hyun: *Counterfeit Dollars, as 'Official Currency' Circulating in Markets*. In: DailyNK. 2006. augusztus 1. www.dailynk.com

¹⁴² Forrás: Kwon Jeong Hyun: *NK Super-Notes Still Circulating*. In: DailyNK. 2006. augusztus 30. www.dailynk.com

VI.3 A vezéri folytonosság kérdésköre

2002 végén a dél-koreai hírszerzés - a Japánban élő koreai kisebbségen keresztül – hozzájutott az északi néphadsereg egyes belső kiadványaihoz. A szöuli elemzők megdöbbenet tapasztalták, hogy a tisztek továbbképzését szolgáló segédanyagok külön fejezetet szenteltek egy bizonyos „Tisztelt Édesanya” népszerűsítésének. A szakértők egyetértettek abban, hogy a „főparancsnok elvtárs védelmezőjeként” megjelölt személy minden bizonnyal az észak-koreai vezető valamelyik közeli hozzátartozója lehet.

Kim Dzsong Il magánéletéről a legutóbbi időig hivatalosan semmit sem lehetett tudni. A világsajtó elsősorban a szöuli lapok információit átvéve vázolta az észak-koreai vezető utódlásának kérdéskörét. A hivatalos feleségek és a félhivatalos élettársak sorából az elemzők két nőt szoktak kiemelni.¹⁴³ Mindketten fiú trónörökösrel gyarapították a phenjani „uralkodóházat”.

Kim Dzsong Il legidősebb fiának édesanyja az észak-koreai törvények alapján osztályidegennek minősül. **Szong He Rim** (Seong Hae-rim, 1937-2002) családja ugyanis a félsziget déli részén komoly földbirtokokkal rendelkezett. A lány a Phenjani Filmművészeti Egyetem elvégzését követően az ország egyik legnépszerűbb színésznőjévé vált, majd férjhez ment egy híres író fiához.¹⁴⁴ A fiatal színésznő azonban váratlanul elvált férjétől, s rövidesen Kim Dzsong Il oldalán bukkant fel. Hamarosan közös gyerekük született. A leendő észak-koreai vezető azonban elhagyta a színésznőt, aki fokozatosan kegyvesztetté vált. A szöuli elemzők szerint Szong He Rim elszigetelődésében szerepet játszott az is, hogy egyik unokaöccse az országból elmenekülve egy leleplező könyvet írt az észak-koreai vezetés viselt dolgairól.¹⁴⁵

¹⁴³ A témáról bővebben: Na Un-young: *Pukhan'phan chang'hwí'bin*. (Észak-koreai kegyelték - koreaiul) In: Il'yo Shinmun. 2003. március 2.

¹⁴⁴ (Ri Gi Jong az észak-koreai irodalom elismert alakja. A félsziget déli részéről északra települt férfi számos regénye kötelező olvasmány.

¹⁴⁵ Ri Han Jong: *Taedong'kang royal phemili*. (A Tedong-folyó királyi családja – koreaiul) Seoul, 1997.

1996 februárjában a színésznő gyógykezelés céljából Oroszországba távozott, egy moszkvai lakótelepen magányosan halt meg. Kim Dzsong II és a színésznő fiát a külföldi elemzők már régóta lehetséges trónörökösnek tartják számon. **Kim Dzsong Nam** (Kim Jong-nam, 1971-) kezdetben magántanítóktól tanult, majd japán és svájci iskolákba járaták. A fiatalember azonban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket: a tanulást elhanyagolva amolyan tékozló fiúvá vált. Több szülői elemző is megjegyezte, hogy a fiatalember viselkedése kifejezett hasonlóságot mutat Vaszilij Sztálinéval és Nicu Ceausescuéval.

Kim Dzsong Nam később kísérletet tett apja bizalmának visszaszerzésére, ami részben sikerült is. Külföldön elvégzendő feladatokat kapott: többek közt a rakétaexport ügyeinek intézését. 2001 tavaszán azonban egy roppant kínos incidens beárnyékolta a trónöröklésről szőtt terveket. Kim Dzsong Nam ugyanis két fiatal nő és egy ötéves kisfiú társaságában a Dominikai Köztársaság hamis útlevelét használva Japánba utazott, de a tokiói Narita reptéren feltartóztatták őket. A japán hatóságok végül is rövid tanakodást követően kiutasították az országból.¹⁴⁶

A hírek szerint Kim Dzsong Nam trónöröklésének legnagyobb ellenzője az észak-koreai vezető második élettársa volt. **Ko Jong Hi** (Ko Young-hee, 1953-2004) egy japán városban született és csak a hatvanas évek elején települt vissza Észak-Koreába, ahol apja a nemzeti dzsudó szövetség megalapítójaként fontos embernek számított. Ko Jong Hi a híres Manszude Művészegyüttes tagjaként népszerű táncosnő lett, majd játékfilmekben szerepelt.¹⁴⁷ 2002 végén a néphadsereg belső kiadványaiban szereplő „Tisztelt Édesanya” kultusza így minden bizonnyal az ő népszerűsítését szolgálta. A szülői elemzők már biztosra vették, hogy az egykori táncosnő rövid időn belül hivatalos first lady-ként fog debütálni. Mindezek után a témával foglalkozó szakértőket 2004 nyarán teljesen váratlanul érte Ko Jong Hi halálhíre.

¹⁴⁶ Mint kiderült az Urayasuban (Urayasu) lévő Disneylandbe akartak menni. A szülői lapok értesülései szerint az öntörvényű férfi hamis útlevelével már a fél világot beutazta. Egy kínai útlevéllel állítólag többször megfordult Dél-Koreában is.

¹⁴⁷ A hetvenes évek végén találkozott a leendő észak-koreai vezetővel, s rövidesen közös gyerekük született. A táncosnő sikeresen megőrizte Kim Dzsong II bizalmát: a kulisszák mögött befolyásos személyé vált. A szülői lapok információi szerint Ko Jong Hi éveken keresztül a főváros egyik külső kerületében lévő elnöki rezidencián lakott, s a kilencvenes évek elejétől a „helyszíni útmutatásokra” is elkísérte az észak-koreai vezetőt.

A történetek persze nem befolyásolják Kim Dzsong Il és Ko Jong Hi közös fiainak esetleges trónöröklését. **Kim Dzsong Csol** (Kim Jong-chul, 1981-) egy svájci iskolában tanult, majd hazatérve a párt agit-prop. osztályánál kezdett dolgozni. A néphadsereg által is támogatott fiú majdani trónöröklését sokan már eldöntött ténynek tekintik.¹⁴⁸ Egy japán férfinak azonban más a véleménye. Fudzsimoto Gendzsi (Fujimoto Genji) elnöki szakácsként több mint tíz évet dolgozott Kim Dzsong Il közvetlen közelében, s meglehetősen alapos ismeretekre tett szert a phenjani „uralkodóház” belső viszonyairól.¹⁴⁹ A férfi állítja, hogy az észak-koreai vezető alkalmatlannak tartja az agit-prop. feladatokon dolgozó fiát a vezetői szerepre. Viszont az öccsét születésétől fogva megkülönböztetett figyelemben részesíti. **Kim Dzsong Un** (Kim Jong-un, 1984-) személyéről azonban egyelőre még semmi többet nem lehet tudni.

Óvatosabb vélemények szerint viszont még nem szabad leírni a reptéri botrányal ismertté vált legidősebb fiút sem. A kihalófélben lévő keményvonalas káderek ugyanis - a konfuciánus szabályokat követve - kizárólag az elsőszülött fiú hatalomra jutását fogadnák el. Kim Dzsong Nam ebből a szempontból tehát előnyösebb helyzetben van, ugyanakkor édesanyja kegyvesztettsége és disszidálása meglehetősen nehéz háttérrel kínál a trónöröklés elfogadtatásához.¹⁵⁰ Kim Dzsong Nam személye egyébként megosztja a szülői elemzőket. A konzervatív táborhoz tartozó újságírók szerint az észak-koreai vezető legidősebb fia egyértelműen negatív szereplő, aki egy politikai gyilkosság kiterveléséért is felelőssé tehető. (1997 februárjában szülői lakása előtt ismeretlen tettesek több lövéssel megsebesítették Kim Dzsong Nam édesanyjának külföldre menekült unokaöccsét. **Ri Han Jong** a kórházban belehalt sérüléseibe. Elemzői vélemények szerint Kim Dzsong Nam a hűtlen rokon elhallgattatásával akarta megszerezni apja bizalmát.) A **kormányzó Uri Párt** (Yollin Uri

¹⁴⁸ Szülői nemzetbiztonsági források szerint a fiatalembert 1999-ben álnéven regisztrálták az észak-koreai UNESCO delegáció állandó tagjának, hogy vízummentesen utazhasson Európába. 2006 júniusában a japán Fuji TV rejtett kamerás felvételeket mutatott be a fiatalemberről, melyek Németországban készültek. A szülői források megemlítik, hogy Kim Dzsong Csol egy Iljusin különgépen szokott Európába repülni, de mivel az észak-koreai lajstromozású gépek nemkívánatosak a legtöbb EU ország repülőterein, általában moszkvai átszállással utazik. Forrás: *N. Korean leader's son uses alias on frequent trips to France*. Yonhap News. 2006. június 12. valamint *N. Korean leader's second son videotaped during visit to Germany*. Yonhap News. 2006. június 16. www.yonhapnews.co.kr

¹⁴⁹ Fujimoto Genji: *Kim Jong-il'ui yorisa*. (Kim Dzsong Il szakácsa – koreaiul) Wolgan Chosun'sa. Seoul, 2003.

¹⁵⁰ Forrás: *Who is next in N. Korea's leadership is still anyone's guess*. Yonhap News. 2005. november. 22. www.yonhapnews.co.kr

Dang) holdudvarába tartozó újságírók viszont úgy vélik, hogy az észak-koreai vezető idősebb fia az ország modernizációja szempontjából pozitív szereplő. Kim Dzsong Nam ugyanis külföldi útjai során számos pozitív tapasztalatot szerezhetett a nyugati világ fejlettségével kapcsolatban, ráadásul újabban az információs technológia meghonosításáért felelős bizottság elnökeként tevékenykedik. A phenjani trónöröklés kérdésköre azonban nemcsak Kim Dzsong Il fiainak versenyét jelenti. A szülői elemzők szerint ugyanis könnyen elképzelhető, hogy egy váratlan fordulatot követően az ismeretlenségből lép valaki a történelem színpadára.

A dél-koreai hírszerzés 2001 óta kiemelt figyelemmel kíséri az északi vezetés egyik szürke pártkaderének tevékenységét. **Csang Szong Thek** (Chang Seong-thaek, 1946-) hivatalosan csupán a pártközpont káderpolitikai osztályának vezetője, az elmúlt években azonban az ország egyik legbefolyásosabb emberévé vált. A szülői újságírók szerint a szürke eminenciás hatalma túl is élheti a rendszer összeomlását.

A saját klientúrával rendelkező pártkader rokoni szálakkal kötődik a hatalomhoz: a teljesen átlagos családból származó férfi ugyanis Kim Ir Szen lányát vette feleségül. Csang Szong Thek és Kim Kjong Hi (Kim Kyung-hee) csoporttársak voltak a Kim Ir Szen Tudományegyetem politikai gazdaságtan szakán. A pártközpontban dolgozó fiatalember később a phenjani „uralkodóház” oszlopos tagjává vált.¹⁵¹ 1988-ban kinevezték a Szocialista Munka Ifjúsági Szövetség – a helyi KISZ – vezetőjévé. A meglehetősen nagy hatalommal járó beosztás jelentőségét a XIII. Világifjúsági Találkozó megrendezése is növelte. Csang Szong Thek ugyanis személyesen irányította az eseményre készülő presztízslétesítmények építését.¹⁵² A rendezvények sikeres lebonyolítását követően Csang Szong Thek a trónörökös elsőszámú bizalmasává lépett elő. A hírek szerint Kim Dzsong Il egyenesen a hírszerzés főnökévé akarta kinevezni, de az idős Kim Ir Szen ezt még meg tudta akadályozni. A családfő ugyanis továbbra sem kedvelte meg vejét, sőt veszélyesen nagyravágyónak tartotta. A trónörökös hatalomra jutását követően a sógor hatalma persze rohamosan növekedni kezdett.

¹⁵¹ A szülői források szerint ebből egy kisebb konfliktus is adódott. A hetvenes évek végén ugyanis Csang Szong Thek megpróbált Kim Dzsong Il legendás hétvégi multságaihoz hasonló összejövetelet szervezni. A leendő trónörökös azonban megharagudott sógorára, így a fiatalember pillanatokon belül a namphoi vasműben találta magát. Pár hónappal később aztán sikerült visszakerülnie a pártközpontba, s lassan elindult felfelé a hivatali ranglétrán.

Csang Szong Thek és Kim Dzsong Il bizalmas viszonya először a történelmi jelentőségű Korea-közi csúcstalálkozó idején tűnt fel a dél-koreai tisztviselőknek: a szürke pártkader ugyanis személyesen mutatta be őket a Szeretett Vezetőnek. A Csang megnövekedett hatalmáról szóló találgatások végülis 2002 októberében nyertek bizonyosságot, a férfi ugyanis egy gazdasági szakemberekből álló delegáció tagjaként Szöulba látogatott. A kilencnapos tanulmányút során a déli tisztviselők döbbenet tapasztalták, hogy a küldöttséget vezető magas rangú káderek folyamatosan vigyázzba vágják magukat és mélyen meghajoltak a szürke eminenciás előtt. A látottakat az eddigi legmagasabb rangú északi disszidens véleménye is alátámasztja. Hvang Dzsong Jop egykori KB titkár a szöuli nemzetgyűlés előtti meghallgatásán elmondta, hogy a sógor az ország egyik legbefolyásosabb emberévé vált. A kulcspozíciókban már az ő hívei ülnek, s ráadásul fivére az egyik legfontosabb katonai beosztás birtokosa. **Csang Szong U (Chang Seong-woo) tábornok jelenleg a főváros védelmének parancsnoka: ez a pozíció sorsdöntő lehet a majdani hatalomváltás óráiban.** 2004 végén ugyanakkor a szöuli lapokban olyan híresztelések láttak napvilágot, hogy a szürke eminenciást állítólag házi őrizetbe helyezték.¹⁵³

VI.4 Folyamatos menekültáradat Észak-Koreából

A kilencvenes évek közepe óta kb. háromszázezer észak-koreai menekült át Kínába, de közülük csak 7700-an jutottak el Dél-Koreába. A menekültek 75%-a ráadásul nő, akik folyamatosan ki vannak téve a kínai-koreai emberkereskedő-bandák garázdálkodásának. A két ország határvidékén ugyanis egész hálózat épült ki a menekült lányok és asszonyok összefogdosására. Szöuli lapinformációk szerint az észak-koreai lányok fejenként 4000 jüanba – azaz kb. 100 ezer forintba – kerültek. Más források szerint az idősebb nőket 2000 jüanért is meg lehet vásárolni, ami pontosan egy kifejlett sertés ára.

¹⁵² A főváros egyik büszkeségévé vált Május 1. Stadion a későbbiekben persze Kim Dzsong Il alkotásaként vonult be a köztudatba.

¹⁵³ Forrás: Song Sung-ho: *Pukhan'ui kwonryok'thucheng nemak.* (Az észak-koreai hatalmi harc kulisszái mögött – koreaiul) In: Wolgan Chosun. 2004. július

Az emberkereskedők gátlástalanságát fokozza, hogy a menekültek a visszatoloncolástól rettegve nem mernek a kínai hatóságokhoz fordulni.¹⁵⁴ A Kínai Népköztársaság ugyanis az érvényben lévő államközi egyezmények alapján minden kínai területen elfogott KNNDK állampolgárt visszaszállít a világtól elzárt országba. A nemzetközi jogvédő szervezetek részéről emiatt sok bírálattal érte a kínai vezetést, de a pekingi döntéshozók továbbra is lojálisak a phenjani vezetéssel.

2006 januárjában egy kínai hetilap beszámolt az ország különböző vidékein felbukkanó koreai feleségekről, azt a tényt azonban óvatosan elhallgatták, hogy a menekült nők egyre nagyobb számban kerülnek a prostitúció melegágyának számító karaokeszalonokba. (A koreai nyelven beszélő prostituáltak iránt azóta ugrott meg a kereslet, amióta a dél-koreai cégek nagy számban nyitottak irodákat Kína észak-keleti részén.) A már Szöulban élő menekültek közül sokan pénzt gyűjtenek, hogy az emberkereskedő-hálózatokon keresztül visszavásárolhassák hozzátartozóikat. Ráadásul úgy tűnik, hogy ezek a hálózatok szabadon ki-be mozognak Észak-Koreába is. A Szöulban élő Kim Szong Hvan (Kim Song-hwan) például azt az ajánlatot kapta egy közvetítőtől, hogy az északon maradt családtagjait fejenként 12 millió vonért – azaz kb. 2 millió 400 ezer forintért – kihozza a világtól elzárt országból.

A szöuli egyesítési minisztérium adatai szerint az országban 7700 északi menekült él, s közülük több mint 1000 fiatalkorú. Ők sokkal nehezebb helyzetben vannak a felnőtteknél, hisz általában évekig tartó vándorlással a hátuk mögött meg kell próbálniuk észrevétlenül beilleszkedni az alapvetően gondtalan déli tanulók közé. A menekült fiatalok megérkezésüket követően a fővároshoz közeli Anszong (Ansong) városban működő átmeneti szállásra kerülnek. Az egyesítési minisztérium által fenntartott intézményben a fiatalok mintegy két hónapon keresztül kapnak felkészítést a szöuli életformára, de ez általában nagyon kevésnek bizonyul. A falusi vagy jobb esetben kisvárosi élethez szokott menekültek ugyanis képtelenek

¹⁵⁴ Li Min Ok pontosan erről számol be: a huszonegy éves lányt a kínai idegenrendészet egyszer már visszatoloncolta a KNNDK-ba, ahol három hónapot töltött egy munkatáborban. Miután kiengedték egy csempészbanda segítségével ismét elmenekült az országból, de amint partot ért a Tumen folyó kínai oldalán azonnal belebotlott egy emberkereskedőbe, aki megzsarolta, hogy átadja a rendőrségnek. A lányt végül is egy Hebei tartománybeli nőtlen férfinak adták el, akitől csak egy hónap múlva tudott elmenekülni. Li Min Ok elmondása szerint a faluban rajta kívül tizenegy észak-koreai nő élt kínai paraszttok feleségeként. A menekültek visszaemlékezéseit bővebben lásd az NKHR nevű dél-koreai civil szervezet honlapján: www.nkhumanrights.or.kr

megszokni az állandó tülekedést és a zsúfoltságot. Jellemző, hogy az anszongi átmeneti szállásról kikerülő fiatalok valósággal rettegnak a szülői metrótól, ugyanis nagyon könnyen eltévednek a nyolc fővonal több mint ötven találkozási pontjánál. Ráadásul az alanyi jogon járó 10 millió von – kb. 2 millió forint – általában elég gyorsan fogyni kezd. Miként az átmeneti szállás egyik nevelőtanára a szülői elemzőknek kifejtette, a fogyasztói társadalomba hirtelen belekerült fiatalok a hatalmas árubőség láttán képtelenek fontossági sorrendet felállítani.¹⁵⁵

A DÉL-KOREÁBA BELÉPŐ ÉSZAKI MENEKÜLTEK SZÁMA

1989 előtt	1990-96 között	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
607 fő	183 fő	86 fő	71 fő	148 fő	312 fő	583 fő	1139 fő	1281 fő	1894 fő	1387 fő

Forrás: Egyesítési Minisztérium (Szöul)

A szöuli iskolákba beiratkozó menekült fiatalok általában életkorukhoz képest alacsonyabb osztályokba kerülnek, mégis nehezen tudnak lépést tartani a többiekkel. Egyrészt az alapismereteik sokkal gyengébbek, másrészt az osztálytársak délutánonként különféle magánórákra járva előretanulják a tananyagot. A legnagyobb baj azonban az, hogy a menekült fiatalok képtelenek feloldódni a déli tanulók közt. Szinte állandóan attól rettegnak, hogy az északi dialektus és az önkéntelenül használt északi kifejezések elárulják származásukat.¹⁵⁶ A szöuli napilapok riportjai a menekült fiatalokat „határembereknek” nevezik, hisz igazából egyik országrészhez sem tartoznak. A menekültek számának folyamatos növekedése miatt a szöuli egyesítési minisztérium elhatározta, hogy a menekült fiatalok számára külön iskolát építenek. A tervek szerint a csaknem háromszáz fős intézmény a Hangjore – Egy nemzet – nevet kapja majd.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Pár éve például egy menekült fiú kisebb botrányt okozott, mivel a beilleszkedési segély több mint felét egy plazma televízióra költötte. A témáról bővebben: Csoma Mózes: *Határemberek*. In: Népszabadság. 2004. július 28.

¹⁵⁶ A két országrész közt eredendően van egy kis nyelvi különbség: a szöuliaknak körülbelül olyan a phenjani beszédstílus, mint a budapestieknek az első erdélyi menekülteké volt 1987-88 táján. – Cs. M.

¹⁵⁷ Persze vannak pozitív példák is az északi menekültek beilleszkedésével kapcsolatosan. 2004 tavaszán például a szöuli napilapok bemutattak egy fiatalembert, aki két évvel korábban még az északi néphadsereg tisztje volt. Kim Ūn Il (Kim Eun-il) állítólag a déli propaganda hatására döntött a menekülés mellett, s most már az északi menekülteknek szóló internetes rádióadás szerkesztőjeként dolgozik. Nem sokkal később pedig az egyik szöuli közszolgálati tv-csatorna többrészes dokumentumfilmét sugárzott egy fiatal északi színésznőről, aki nem is olyan régen még a phenjani színházakban Kim Dzsong Il forradalmár édesanyját alakította. Nem lehet tudni pontosan, hogy Csong Szun Jong (Chong Soon-young) férjét és gyermekét hátrahagyva miért menekült délre, de a szöuli kormányszervek aktív támogatásával ma már egy luxusétterem tulajdonosa. Forrás: a KBS2 dél-koreai

VI.5 Dél-Korea belpolitikai viszonyainak változása napjainkban

2004 tavaszától a kormányzó Uri Párt (Yollin Uri Dang) sokat veszített népszerűségéből. A bizalmatlansági indítvány körüli hercehurcán kívül ebben az is közrejátszott, hogy a balközép vezetés érdekéért számontartott békülékeny északi politika már jóval kevésbé érdekli az embereket. Az észak-koreai atomprogram újraindítása óta ugyanis sokan fölöslegesnek és értelmetlennek érzik a gazdasági együttműködésbe fektetett dollármilliókat, ráadásul a phenjani vezetés együttműködési készsége is megkérdőjelezhető. A hat évvel ezelőtti csúcstalálkozón elhatározott vasúti összeköttetés még mindig nem valósult meg, s úgy tűnik, hogy a phenjani nómenklatúra ehhez nem is fog hozzájárulni. 2004 decemberében a demilitarizált övezet északi oldalán lévő Keszong városban megnyílt ugyan a Hyundai vállalatcsoport által épített ipari park, de az északi fél által támasztott különböző akadályok miatt egyelőre csupán egy kisebb üzem kezdhetette meg a tényleges termelést.¹⁵⁸ A komplexum kihasználtságát ráadásul egy külső körülmény is hátráltatja. A legyártott termékeken hivatalosan a Made in DPRK (készült a KNDK-ban) jelzésnek kéne szerepelnie, de úgy a dél-koreai partnercégek az árukat nem exportálhatják külföldre. Az elszigetelődött kommunista rezsim ugyanis szerepel a terrorizmust támogató országok listáján, melynek következtében a termékek értékesítése akadályokba ütközik. A szöuli kommentárok ezért a Made in Keszong megjelölést tartanák ideálisnak, persze kérdéses, hogy az egyedi elnevezés mennyire ütközne a nemzetközi egyezményekkel.¹⁵⁹

A kiszámítható politikai kapcsolatok és a gazdasági együttműködés fejlesztésében érdekelt szöuli kormányzat igyekszik elkerülni mindenfajta konfliktust a phenjani nómenklatúrával. Ennek érdekében két évvel ezelőtt még a demilitarizált övezetben lévő

közszolgálati tv-csatorna *In'gan kuk'chang* (Humanista színház – koreaiul) sorozatának *Puk'eso on yocha* (Északról jött nő – koreaiul) című epizódjai. A vetítések időpontja: 2004. május 24-28.

¹⁵⁸ Forrás: Lee Kyung-soo: *Nam'puk tturyot'han ondocha sok „Made in Kaesong” sidae yolda*. (Észak és Dél nyilvánvaló különbségeivel a „Made in Keszong” korszak megkezdődött – koreaiul) In: *Minjog* 21. 2005. január pp. 18-25.

¹⁵⁹ A dél-koreai piacokra érkező északi termékeken azonban továbbra is a Made in DPRK felirat szerepel, amit egyre gyakrabban lehet látni országszerte. A szöuli night club-okban például rengeteg észak-koreai gyártmányú öngyújtó van, de az incsoni bevásárlóközpontokban is gyakran látni északi eredetű atléta-trikókat és pamutzoknikat. Továbbá a nagy ipartelepek mellett futó autópályákon is többször lettem figyelmes Made in DPRK feliratú kartondobozokat szállító tehergépkocsikra. – Cs. M.

propaganda-feliratokat és hangosbeszélőket is leszerelték.¹⁶⁰ Ezzel viszont folyamatos támadási felületet biztosítanak a konzervatív Nagy Nemzeti Párt (Hannara Dang) és a radikális disszidens-szervezetek részére. Az utóbb említett csoportosulások 2004 májusában egy saját internetes rádióadást is létrehoztak. A Szabad Észak-Korea Rádió (Chayu Pukhan Pang'song) minden este nyolc órakor kezdi meg adását, melyben északi disszidensek beszélnek sorsukról, menekülésük körülményeiről, illetve olyan prominens személyek bírálják a phenjani vezetést, mint Hvang Dzsang Jop (Hwang Jang-yop) egykori főideológus. A KB titkárból lett antikommunista előadón kívül dezertált katonák is gyakran kapnak szót, többek közt a már említett Csu Szong Il (Chu Song-il) nevű egykori tiszthelyettes is, aki 2004-ben megjelent könyvében a közelmúlt legrészletesebb beszámolóját adta a világtól elzárt ország belső viszonyairól. Az internetes rádióadást életre hívó disszidensek persze tudják, hogy Észak-Koreában hallgatóságuk csupán a hivatalos szervekre korlátozódhat, mégis egyfajta nyomásgyakorlásként tekintenek saját tevékenységükre. Annál is inkább, mert az utóbbi időben egyes műsoraik az Amerika Hangja rádió koreai adásában is helyet kapnak. És persze a harmadik országban – tehát Kínában – tengődő több százezer északi menekült tájékoztatásában is fontos szerepük van.¹⁶¹

A konzervatív Nagy Nemzeti Párthoz (Hannara Dang) ezer szállal kötődő Szabad Észak-Korea Rádió működése már önmagában is hiteltelenné teszi a kormányzat békülékeny északi politikáját. Ráadásul a déli országrészben élő északi menekültek közül egyre többen keverednek bele különféle köztörvényes bűncselekményekbe, ami szintén csökkenti a kormányzat északi mosolydiplomáciájának támogatottságát. Az elmúlt nyolc év során a szülői hatóságok már több mint ezer alkalommal indítottak eljárást észak-koreai menekültek ellen. Leggyakrabban lopás és csalás vétségében találják őket bűnösnek, de előfordulnak erőszakos bűncselekmények is. Egy rendőrségi tisztviselő nyilatkozata szerint ez egyértelmű bizonyítéka annak, hogy az északi menekültek egyszerűen képtelenek beilleszkedni a fogyasztói társadalomba.¹⁶²

¹⁶⁰ Forrás: Han Kyu-son: *Uichi'poda'nun sanghwang'e uichonhan pyonhwa*. (Nem az akarattól, hanem a helyzettől függő változás – koreaiul) In: Thongil Hanguk. 2004. július pp. 17-19.

¹⁶¹ Érdekes megemlíteni, hogy a rádióadó létrehozása előtt dél-koreai tisztviselők Magyarországon is felettébb érdeklődtek arról, hogy a Szabad Európa Rádió hallgatása mit jelentett a lakosságnak. A Szabad Észak-Korea Rádióval kapcsolatosan bővebben lásd: *N. Korean defectors strive to be heard in native land*. In: Korea Herald. 2004. május 3.

¹⁶² A rendőrségi adatok szerint a 2000-2004 között Szöulba érkezett 4080 északi menekült több mint 10%-a köztörvényes bűnöző. Forrás: Cho Dong-sok: *Kkuchun'han chung'a'ul poi'nun thalbukcha'dul'ui pomchwe*.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS EREDMÉNYEK

1, A német egyesítés tapasztalatai és a koreai félsziget

Az esetek eltérő nemzetközi jogi státuszának figyelembevételével érdemes felvázolni a német egyesítés tapasztalatait. A szövetségi kormány és a szakértők optimista előrejelzései lényegesen alábecsülték a várható költségeket. Az egyesítés mámorát ugyanis rövidesen beárnyékolta a nehézségek. Az öt új szövetségi tartományban – különböző tényezők eredményeképpen – a vártnál súlyosabb helyzet alakult ki. Elsősorban nyugatnémet mércével mérve a keletnémet gazdaság katasztrofálisan versenyképtelennek bizonyult, illetve az új tartományok gazdasági kapcsolatai a kelet-európai országokkal a vártnál gyorsabban omlottak össze. Ezeket a tényezőket súlyosbította az infrastruktúra gyengesége. A nehézségek egyik része tehát a túlzott optimizmusból, az egykori NDK területek valós állapotának nem ismeréséből fakadt. Más jellegű problémákat okozott az elavult ipari ágazatok kellő körültekintés nélküli, azonnali leépítése, amely tömeges munkanélküliséget eredményezett. A nyugati tőke vonakodott a magánberuházások végrehajtásától, így a központi költségvetés terhei tovább növekedtek, bár ezek leginkább csupán szociális kiadások voltak, az életszínvonal stabilizálása érdekében.¹⁶³ Mindez a német államadósság rendkívüli mértékű növekedését, illetve az állampolgárokra nehezedő adóterhek emelkedését vonta maga után. Azonban nagyon fontos, hogy megértsük azt is, hogy az egyesítés következtében felmerülő problémák egészen más síkon jelentkeznek, mint amelyek a megosztottság időszakában voltak tapasztalhatóak, mint amelyekkel küzdenek a koreai félszigeten.

Németország egyesítése óta több mint 15 év telt el. Az elmúlt évek során számos tanulmány látott napvilágot a német és a koreai megosztottság párhuzamairól és hasonlóságairól. A legtöbb elemzés azonban megállapítja, hogy a németországi átmenet

(Az északi menekültek által elkövetett bűncselekmények fokozatos növekedése – koreaiul) In: Se'gye Ilbo. 2004. augusztus 19.

¹⁶³ A témáról bővebben: Korte, Karl-Rudolf, Weidenfeld Werner: *Handbuch zur deutschen Einheit*. Bundeszentrale für politische Bildung. Bonn, 1993.

vértelensége a keletnémet pártvezetés belső összeomlásának következtében jöhetett létre, ami az észak-koreai nómenklátúra esetében nem tűnik valószínűnek.¹⁶⁴ Továbbá a két német állam és a koreai félsziget fejlettsége között is hatalmas különbségek mutatkoznak, az egykori NDK termelőüzemei ugyanis az egyesítés idején 70%-ban még működtek. A KNKD termelőegységeiről pedig nem mondható el ugyanez. A dél-koreai kormányzat tehát a lassú felzárkóztatás és a fokozatos integráció híve. Ennek jegyében fogadta el 1998-ban Kim De Dzsung (Kim Dae-jung) hivatalba lépő államfő kormányzata a magántulajdonú vállalkozások jogát arra, hogy maguk döntsék el, üzleti kapcsolatba lépnek-e Észak-Koreával.¹⁶⁵

Az elmúlt évek során kibontakozott gazdasági együttműködés volumene ugyan még nem túl magas, de a phenjani vezetés valutabevételeinek nagy része már a déli turistacsoportok beutazásából származik. A szöuli Egyesítési Minisztérium adatai szerint 1998 novembere óta 1 millió 320 ezer déli turista látogatott el az északi Gyémánt-hegységbe, állandó bevételhez juttatva ezzel a phenjani államkasszát. A turisztikai együttműködést koordináló Hyundai Asan vállalat által fizetett összeg ráadásul az elmúlt két év során 76%-kal emelkedett.¹⁶⁶ A szöuli kormányzat nagy várakozással tekint az északi Keszong (Kaesong) városnál működő ipari parkra is, ahol a legyártott termékek összértéke már elérte az 50 millió USD-t.¹⁶⁷ Jelenleg 8500 északi munkás dolgozik az üzemekben, déli mérnökök felügyelete alatt. Kétségtelen, hogy a gazdasági együttműködés folytatása előnyös feltételeket teremtene az északi országrész fokozatos integrációjához és a félsziget későbbi újraegyesítéséhez. A Bush-adminisztráció beiktatása óta tapasztalható politikai bizonytalanság, illetve az Egyesült Államok által bevezetett gazdasági büntetőintézkedések azonban nehezítik ezt a folyamatot.

¹⁶⁴ Lin Yu-fang: *The German Unification Model: Applicable to China and Korea?* In: *Issues & Studies*. 1992. május. pp. 88-109.

¹⁶⁵ Forrás: *The North Korea Policy of the Kim Dae-jung Administration*. Published by Ministry of Unification, Republic of Korea. 1998. pp. 12-16.

¹⁶⁶ Forrás: *N.Korea's Dollar Profits from Asan Trips Soar 76 Percent*. In: *Chosun Ilbo*. 2006. szeptember. 22. www.chosun.com

¹⁶⁷ Forrás: *Output of Kaesong complex exceeds US\$50 million*. *Yonhap News*. 2006. szeptember 24. www.yonhapnews.co.kr

2, A tudományos kutatás eredményei

a, A tudományos kutatás eredménye, hogy a koreai félsziget két államának háttérében egyazon modell és egyazon célkitűzés figyelhető meg: a gyarmati uralom miatti megalázottságból és elmaradottságból kitörve katonailag-gazdaságilag erős országot kell építeni, amely képes a nemzeti megosztottság felszámolására.

A koreai történelmi hagyományokból is táplálkozó eszmény másképp valósult meg a két ország részben. Északon Kim Ir Szen minden erőforrást a katonai-hadipari beruházásokra fordított, miközben szélsőséges személyi kultuszt és hatalomkoncentrációt épített ki. Délen viszont Pak Csong Hi tábornok-elnök saját hatalmát is alárendelte az exportorientált gazdaságfejlesztés sikerének.

b, A tudományos kutatás eredménye, hogy a koreai félsziget két államának belső helyzete alapvetően határozza meg a félsziget és a térség biztonságpolitikai viszonyait. Észak- és Dél-Korea kölcsönös érdekeltsége a kilencvenes évek végén korábban nem tapasztalt mértékű enyhülési folyamathoz vezetett, amely kiszámíthatóbbá tette a térség viszonyait.

A koreai háború időszaka, majd a terrorista módszerek alkalmazása után kialakult egy hullámzó intenzitású együttműködési folyamat, amelyben a félsziget mindkét állama egyaránt érdekelt volt. A phenjani nómenklatúra a kelet-európai szocialista országok és a Szovjetunió összeomlását követően elsőrendű célkitűzésként arra törekedett, hogy elkerülje a rendszer bukását és a felelősségre vonás lehetőségét. Ez a világpolitika realitásaiból kiindulva csak a Dél-Koreához fűződő viszony javításán keresztül vált megvalósíthatóvá. A fenti célkitűzés pontosan egybevágott az 1998-ban hivatalba lépett Kim De Dzsung dél-koreai államfő békülékeny észak-koreai politikájával: ennek eredményeképpen jöhetett létre a megosztott félsziget történetének első csúcstalálkozója.

c, A tudományos kutatás eredménye, hogy Észak- és Dél-Korea politikai viszonyainak alakulása napjainkban már jóval kevésbé függ a nagyhatalmak jóváhagyásától-hozzáállásától. A feszültségekkel terhelt politikai környezetben azonban az elhibázott vélemény-nyilvánítások és a végig gondolatlan hozzáállás hatalmas károkat tud okozni.

A koreai félsziget politikai viszonyait alapvetően határozza meg a szomszédos nagyhatalmak közelsége. A világ legnagyobb területű országa északon, a világ legnagyobb népességű állama nyugaton, a világ második legnagyobb gazdaságú országa keleten, valamint a világ elsőszámú katonai hatalmának közvetlen jelenléte a déli országrészben. A koreai félsziget külső agressziók sorát szenvedte el az elmúlt évszázadok során, s a második világháborút követő megosztottság is a nagyhatalmak döntése alapján jött létre.

d, A tudományos kutatás eredménye, hogy a sűrűn lakott kelet-ázsiai régióban a politikai konfliktusok katonai megoldásai nem kaphatnak létjogosultságot. Ezek ugyanis a 21. századi körülmények között iszonyatos károkat okoznának, s egy újabb hatalmas nemzeti tragédiát eredményeznének.

Miként láthattuk, az észak-koreai vezetés a nyílt agressziót (1950-53) követően is arra törekedett, hogy erőszakkal érje el a félsziget északi zászló alatti egyesítését. A világpolitika változásai 1988-tól lehetetlenné tették a phenjani vezetés számára a terrorista módszerek alkalmazását. Ugyanakkor a nyolcvanas évek végétől az észak-koreai hadiipar már önállóan tudott előállítani olyan hordozóeszközöket, amelyek az ABC fegyverek célbajuttatásához szükségesek. Az ország atomprogramjának felújítása, valamint a dél-koreai és japán nagyvárosok rendkívüli sebezhetősége kizárja a megelőző csapás lehetőségét. A katonai támaszpontok ellen végrehajtott célzott légitámadások megtorlásaként a phenjani vezetés olyan választ adhatna, amely többszázezer áldozatot követelne.

* * *

A külvilág így elsősorban a mérsékelt politikai erők megtalálásával és támogatásával tudja elősegíteni a koreai félsziget egységének helyreállítását.

I. MELLÉKLET

A szembenálló felek gazdasági mutatóinak összehasonlítása

kategória	Észak-Korea	Dél-Korea
terület	120 540 km ²	98 480 km ²
népesség	23 113019 fő	48 846823 fő
GDP/fő	1700 USD	20400 USD
elektromos áram termelés	18,75 milliárd kWh	342,1 milliárd kWh
elektromos áram felhasználás	17,43 milliárd kWh	321,1 milliárd kWh
kőolaj kitermelés	0 bbl/nap	0 bbl/nap
kőolaj felhasználás	25000 bbl/nap	2061 millió bbl/nap
export	1,275 milliárd USD (f.o.b.)	288,2 milliárd USD (f.o.b.)
import	2,819 milliárd USD (c.i.f.)	256 milliárd USD (f.o.b.)
külső adósság	12 milliárd USD	153,9 milliárd USD
repülőterek	77	107
vasútvonalak hossza	5214 km	3472 km

Forrás: CIA The World Factbook

www.cia.gov/cia/publications/factbook

II. MELLÉKLET

A szembenálló felek katonai erejének összehasonlítása

kategória	Észak-Korea	Dél-Korea
élőerő (valamennyi fegyvernem)	1 millió 170 ezer fő	690 ezer fő
harckocsi	3800 darab	2360 darab
tüzérségi löveg	12 500 darab	5180 darab
harci helikopter	nincs adat	600 darab
hadihajó	430	160
tengeralattjáró	90 (kb. 40 mini-tengeralattjáró)	10
vadászgép	870 darab	540 darab
tartalékosok száma	7 millió 480 ezer Pulgün Chong'nyon Kün'widae (Vörös Ifjúság Gárda) Sahwe Anchon-pu Yowon (Társadalom Biztonsági Minisztériumhoz tartozó erők) Nonong Chok'wide (Munkás-paraszt gárda)	3 millió 400 ezer

Forrás: Nemzetvédelmi Minisztérium (Szöul)

idézi: Chosun Ilbo. 2003. július 23. www.chosun.com

A két ország(rész) fegyveres erőinek összehasonlításából egyértelműen látszik, hogy a KNDK mind emberi erőforrások, mind technikai eszközök tekintetében felülmúlja a Koreai Köztársaság erőit. Ugyanakkor feltétlenül szükséges megemlíteni, hogy a harckocsik és a harci repülőgépek esetében a számbeli fölény ellenére a Koreai Néphadsereg eszközei sok tekintetben elavultak, tehát a minőségi követelmények terén súlyos hiányosságok vannak. Még napjainkban is főként T-55-ös harckocsik vannak rendszeresítve, valamint a légierő gerincét is a MiG-21-es, illetve a MiG-23-as típusok adják.

III. MELLÉKLET

A nagyhatalmak katonai jelenléte Kelet-Ázsiában

megnevezés	Kína	Japán	Oroszország	Egyesült Államok
hadsereg	320 ezer katona, 2000 harckocsi, 1800 páncélozott jármű, 40 Dong Feng ballisztikus rakéta	147 ezer katona, 1000 harckocsi, 1220 páncélozott jármű, 495 helikopter	14 szárazföldi dandár, 3900 harckocsi, 6400 páncélozott jármű, 85 harci helikopter	31460 katona, 116 harckocsi, 111 páncélozott jármű (Dél-Korea) 1600 katona (Japán)
haditengerészet	100 ezer katona, 926 hadihajó, 25 tengeralattjáró, 100 harci bombázó és, helikopter (Északi és Keleti tengeri flotta)	44 ezer katona, 193 hadihajó, 16 tengeralattjáró, 107 helikopter	50 ezer katona, 8 hadihajó, 8 tengeralattjáró, 95 támogató hajó, 20 bombázó, 45 tengeralattjáró elhárító repülő	5200 katona, 1 repülőgép hordozó anyahajó, 9 őrnaszád (Japán) tengerészgyalogság 20 ezer katona (Japán)
légierő	24 ezer katona, 1000 harci repülő és bombázó (A pekingi, shenjangi és jinani katonai kerület)	45 ezer katona, 49 F-2 vadászgép, 4 AWACS gép, 680 egyéb repülő	5 légi divízió, 42 ezer katona, 157 bombázó, 137 könnyű repülő, 51 támogató repülő (A szibériai és a távol- keleti katonai körzet)	9420 katona, 84 vadászgép (Dél-Korea) 14130 katona, 84 vadászgép (Japán)

Forrás: The Military Balance 2003-2004. International Institute for Strategic Studies (London)

IV. MELLÉKLET

Az észak-koreai titkosszolgálat által elrabolt japán állampolgárok

2002 szeptemberében Kim Dzsong Il észak-koreai vezető váratlanul elismerte, hogy a hetvenes évek végén és a nyolcvanas évek elején a KNDK titkosszolgálata elrabolt tizenhárom japán állampolgárt. A véletlenszerűen kiválasztott embereket a hírszerzők kiképzésénél akarták alkalmazni.

1977 novemberében Nigata megyéből egy tizenhárom éves kislány tűnt el. Jokota Megumi (Yokota Megumi) az iskolából tartott hazafelé amikor nyoma veszett. Több elrabolt japán állampolgár is beszámolt arról, hogy az észak-koreai fővárosban látták a feltűnően szótlan kislányt. A phenjani hatóságok állítása szerint Jokota Megumi a kilencvenes évek elején súlyos depresszióba esett, majd egy kórházban öngyilkosságot követett el.¹⁶⁸ A történet azonban itt még nem ér véget, sőt egészen váratlan fordulatot vett. A phenjani nemzetközi reptéren ugyanis 2002 őszén egy tizenöt éves kislány közölte a japán diplomatákkal, hogy ő az elhunyt nő lánya. Jokota Megumi és a lányaként bemutatkozó Kim He Kjong (Kim Hae-kyung) hasonlósága első ránézésre is feltűnő volt, ráadásul az elvégzett genetikai vizsgálat kilencvenkilenc százalékos valószínűséggel vérszerinti kapcsolatot mutatott ki. 2004-ben az észak-koreai hatóságok kiadták az elhunyt nő hamvait, de a tokiói szakértők szerint azok biztosan nem Jokota Megumitól származnak.

1978 júniusában Tokióból egy huszonkét éves pincérnő tűnt el. Tagucsi Jeeko (Taguchi Yaeko) két gyermekét egy napköziben helyezte el, és többé senki sem látta. 1991 májusában a japán hatóságok megdöbbentő bejelentést tettek. A napvilágra került információk alapján bebizonyosodott, hogy az elrabolt nő részt vett a dél-koreai légitársaság utasszállító gépét felrobbantó kémnő kiképzésében. Kim Hjon Hi (Kim Hyun-hee) a phenjani Idegennyelvi Egyetem japánszakos hallgatójaként került kapcsolatba a hírszerzéssel. A kiképzés során az elrabolt japán nő segítségével tökéletesítették nyelvtudását. - Nem kevesebb volt a feladata, minthogy igazi japán nőt faragjon belőlem. A cél az volt, hogyha bevetnek senki se feltételezze, hogy valójában észak-koreai vagyok. – írta a kémnő évekkal később. Kim Hjon Hi ismerte a japán nő elrablásának történetét is. - Sajnáltam őt, mégis úgy véltem, hogy egyetlen japán asszony feláldozása a nemzeti ügyért teljesen igazságos. Különösen ha arra gondolunk, hogy a japánok leigázták és negyven évig gyarmati sorban tartották hazánkat. – írta visszaemlékezéseiben. (Kim, 1994: 47-48) A phenjani hatóságok közlése szerint, az elrabolt nő 1986 júliusában autóbaleset következtében meghalt.

¹⁶⁸ Forrás: *Abductee's daughter recalls mom*. In: The Daily Yomiuri. 2002. szeptember 20.

1980 júniusában Mijazaki városból egy negyvenhárom éves szakács tűnt el. Hara Tadaki (Hara Tadaaki) sorsáról csak évekkel később kerültek napvilágra információ töredékek. A dél-koreai hatóságok megneveztek egy észak-koreai ügynököt, aki kapcsolatba hozható a japán férfi elrablásával. A japán elhárítás nemzetközi körözést adott ki az ügynök ellen, aki valószínűleg folytonosan visszaél Hara Tadaki személyazonosságával. A phenjani hatóságok szűkszavú közlése szerint az elrabolt férfi 1986 júliusában meghalt.

1983 őszén egy huszonhárom éves diáklány külföldön tűnt el. Arimoto Keiko a főiskola elvégzését követően nyelvgyakorlás céljából Londonba utazott. 1983 júniusában a lány azt írta szüleinek, hogy pár hónapon belül hazautazik. Augusztusban viszont a szülők egy Görögországban feladott táviratot kaptak, melyben a lány értesíti őket, hogy munkát talált és csak később fog hazautazni. A következő levelet már Koppenhágából kapták, melyben a lány csak annyit írt, hogy munkája miatt külföldön marad és átmenetileg nem lesz elérhető.

Arimoto Keiko további sorsára csak évtizedekkel később derült fény. Mint ismeretes, még 1970 tavaszán a japán Vörös Hadsereg Frakció (Sekigun-ha) kilenc tagja eltérítette a Japan Airlines egyik belföldi járatát.¹⁶⁹ A szemtanúk visszaemlékezései szerint a terroristák szamuráj kardokkal kényszerítették a gép személyzetét az úticél módosítására. A Boeing 727-es előbb a szöuli Kimpo reptéren szállt le, ahol az utasokat elengedték. A gép ezután az észak-koreai fővárosba repült. A phenjani Sunan reptéren a terroristák kereket oldottak, a gép személyzete pedig hazatérhetett. Az egyik terrorista felesége évtizedekkel később bevallotta, hogy részt vettek Arimoto Keiko elrablásában. A lányt egy munkaaajánlattal Koppenhágába csalták, majd egy észak-koreai ügynök segítségével Moszkván keresztül Phenjanba vitték.¹⁷⁰ Az észak-koreai hatóságok közlése szerint a lány 1988 novemberében szén-monoxid mérgezés következtében meghalt. A tragikus eseményt állítólag a fűtőrendszer hibája okozta. Az eset titokzatosságát fokozza, hogy a megjelölt napon egy másik fogva tartott lány is meghalt. A hozzátartozók véleménye szerint a két lányt megölték, mivel megpróbáltak levelet írni a családjuknak.

Az életben lévő öt japán között hazatérhetett az 1978-ban elrabolt Hitomi Soga is, aki Phenjanban férjhez ment egy dezertált amerikai katonához. Charles Robert Jenkins még 1965-ben hagyta el egységét a demilitarizált övezet déli részén, majd éveken keresztül a phenjani rezsim propaganda-figurájaként tevékenykedett. Hitomi Soga tehát hazatért Japánba, de Jenkins és gyermekeik továbbra is Észak-Koreában maradtak. Attól tartottak ugyanis, hogy amint elhagyják az országot, az Egyesült Államok kérvényezni fogja az egykori dezertőr kiadatását. Mivel Jenkins egészségi állapota folyamatosan romlott 2004 júliusában a család Indonézián keresztül Japánba távozott.¹⁷¹

¹⁶⁹ A témáról bővebben: Vágvolgyi B. András: *A nyugdíjas terroristák*. In: Népszabadság. 2000. április 8.

¹⁷⁰ Forrás: *Arimoto may have written her last letter under duress*. In: The Japan Times. 2002. szeptember 27.

¹⁷¹ Forrás: Jim Frederick: *The Long Mistake*. In: TIME Asia Magazine. 2004. december 6.

V. MELLÉKLET

A dél-koreai légitársaság utasszállító gépének felrobbantásával kapcsolatos bizonytalanság

1987 novemberében a dél-koreai légitársaság utasszállító gépe az Indiai-óceán fölött eltűnt a radarok képernyőjéről. A KAL 858-as járatán száztizenöt ember tartózkodott. Mint kiderült, a merényletet két észak-koreai titkosügynök hajtotta végre.

A meglehetősen egyértelműnek tűnő történettel kapcsolatos bizonytalanság alapja az, hogy a repülőgép katasztrófák közt egyedül álló módon a roncsok és a holttestek nem kerültek elő. 1990 márciusában a kérdéses területen ugyan találtak két ütött-kopott lemezdarabot, ám ezek csak újabb kétségeket ébresztettek. A két lemez ugyanis meglepő módon illeszkedett egymáshoz, sőt még az azonosításhoz szükséges felirat is szerepelt rajtuk. A szakértők szerint szinte lehetetlen, hogy a tengerbe zuhant repülőgép maradványai közül pont két egymás melletti darab kerüljön elő.¹⁷²

A hozzátartozók szervezete ráadásul úgy véli, hogy a terrorakció körülményeit vizsgálva nem szabad figyelmen kívül hagyni a belpolitikai tényezőket sem. 1987 tavaszára ugyanis az országban szinte pattanásig feszült a helyzet: tüntetők százezrei követelték a kvangdzsui diákfelkelés vérbefojtásával hírhedté vált katonai kormányzat lemondását. Cson Du Hvan (Chun Doo-hwan) tábornok-elnök az össznépi nyomás hatására végülis hozzájárult a közvetlen elnökválasztáshoz. A megmérettetés lehetősége azonban váratlanul érte a rivalizáló ellenzéki csoportokat, a kampányidőszak finisében pedig bekövetkezett a terrorakció. A tömegtájékoztatók ontani kezdte a valós és a valótlan információkat: a napilapok például megírták, hogy a kegyetlen terroristanő telis-tele van tetoválásokkal. A választás előtti napon ráadásul a kormányzat különgéppel hazahozatta a félelmetes elkövetőt, így a lakosság fenyegetettség-érzete kétségkívül hozzájárult Ro Te Vu (Roh Tae-woo) nyugalmazott tábornok győzelméhez.

A hozzátartozók szervezete tehát óvatosan körülírva azt sugallja, hogy a terrorakció hátterében egy kormányzati szintű összeesküvés húzódik. A feltételezés szerintük mindenképpen helytálló, hisz a hivatalos álláspontban több ellentmondás is fellelhető. A hatóságok például Kim Hjon Hi vallomásának kiegészítéseként bemutattak egy gyermekkori fényképet. A hetvenes évek elején készült fekete-fehér képen úttörőnyakkendős kislányok láthatók, amint a phenjani reptéren virágcsokorral köszöntik a szülői vöröskereszt tárgyalóküldöttségét. Többeknek azonban feltűnt, hogy a megjelölt úttörő lány fülkagylója egyáltalán nem

¹⁷² A KAL repülőgép eltűnésével kapcsolatos dilemmákról és az „összeesküvés elméletről” bővebben: Nada Mineo: *Kim Hyun-hee 'ui phakwe kongchak*. (Kim Hjon Hi titkos pusztítása – koreaiul) Chang Hae. Seoul, 2004.

hasonlít a terroristanőre. Sőt állítólag egy ismeretlen észak-koreai nő azt nyilatkozta, hogy a megjelölt lány ő maga. 2003 végén azonban egy nyugdíjas japán újságíró közölte, hogy anno ő is készített fényképeket a szülői küldöttség fogadásáról. A Jomiuri Sinbun című napilapban megjelent színes képen a kislányok sokkal jobban láthatók: a megjelölt úttörő lány fülkagylója valóban eléggé jellegzetes, a sorban mögötte álló kislány viszont kifejezetten hasonlít a terroristanőre.

A találgatások valóságtartalmától és az újbóli vizsgálat kimenetelétől függetlenül egyértelmű, hogy a történetek kulcsfigurája maga a terroristanő. Kim Hjon Hi őszinte bűnbánatot mutatva felvette a kereszténységet, majd a kormányzat legitimitásának élő bizonyítékává vált. Országszerte antikommunista előadásokat tartott, rendszeresen szerepelt különböző tévé műsorokban, önéletrajzi ihletésű könyvei pedig eladási rekordot döntöttek. Most már átlagos nő akarok lenni című írásának első kötete a nemzetközi kiadás alapján még magyarul is megjelent.¹⁷³ A kiszivárgott hírek szerint Kim Hjon Hi a jogdíjából luxuslakást vásárolt magának Szöul Kangnam nevű elit negyedében. A közvélemény rosszsallását megelőzendő pedig 850 millió vont - kb. 200 millió forintot - utalt az áldozatok hozzátartozóinak.

A kilencvenes évek második felében Kim Hjon Hi fokozatosan eltűnt a nyilvánosság elől. Mint a szülői lapok megtudták, a hétköznapi életre vágyó nő férjhez ment a biztonságára vigyázó kémelhárító tiszthez. A hagyományos koreai esküvőt követően a férfi leszerelt a szolgálattól, majd fivérével együtt üzleti vállalkozásba kezdett. 2002 végén az egyik legolvasottabb női magazin exkluzív interjút közölt az egykori terroristanővel, aki akkor már teljesen átlagos családayaként élte életét.¹⁷⁴

¹⁷³ Kim Hyun-hee: *Kémek iskolája*. J LX kiadó. Budapest, 1994.

¹⁷⁴ Csoma Mózes: *Kim Hjon Hi házassága*. In: Népszabadság. 2004. január 8.

VI. MELLÉKLET

A felek javaslatai a félsziget egységének helyreállítására

Az enyhülési folyamat ellenére a felek továbbra is eltérő nézeteket vallanak a megosztottság felszámolásának módjáról. A dél-koreai kormányzat javaslata Kim De Dzung elnök háromfázisú egyesítési formulájára alapozódik, ugyanakkor kisebb részletekben eltér attól. Kim De Dzung álláspontja szerint ugyanis az egyesítés első fázisa a történelmi csúcstalálkozóval már megkezdődött.

	A dél-koreai kormányzat javaslata	Az észak-koreai vezetés javaslata	Kim De Dzung elnök javaslata
Elnevezés	A „Háromfázisú egyesítés” terve a Koreai Nemzetközösség létrehozásához	Terv a „Koryo Demokratikus Konföderatív Köztársaság” létrehozásához	A „Háromfázisú egyesítés” formulája
Állapot	Három fázis: Megbékélés-egütműködés, konföderáció, Egyesült Korea	Egy fázis: Konföderatív állam	Három fázis: Konföderáció, föderáció, egyesítés
A három alapelv	Önállóság, béke, demokrácia	Önállóság, béke, „Nagy Nemzeti Egység”	Önállóság, béke, demokrácia
Első fázis	Megbékélés és együttműködés (egy nemzet, két állam, két rendszer, két független kormányzat) a két politika megbékélése, az együttműködés kiterjesztése, politikai bizalom teremtése, békés környezet	Egyesült föderatív állam (egy nemzet, egy állam, két rendszer, két autonóm kormányzat) A Legfelsőbb Nemzeti Szövetségi Gyűlés és a szövetségi bizottságok irányítanak a nemzetvédelmet, a külkapcsolatokat, valamint az egyesítési folyamatot	A Korea-közi konföderáció fázisa (egy nemzet, két állam, két rendszer, két független kormányzat) Észak- és Dél-Korea első csúcstalálkozásának megvalósítása, az egyesítési folyamat beindítása, békés környezet és együttműködés
Második fázis	A Konföderáció fázisa (egy konföderáció, egy nemzet, két állam, két rendszer, két független kormányzat) a gazdasági-társadalmi közösség révén a politikai integráció feltételeinek megteremtése, a Korea-közi csúcstalálkozó intézményesítése	A kormányzat teljes összevonásának lehetősége	A föderáció fázisa (egy nemzet, egy állam, egy rendszer, két autonóm helyi kormányzat) a szövetségi kormányzat intézi a külügyeket és a nemzetvédelmet

Harmadik fázis	Az egyesítés fázisa (egy nemzet, egy állam, egy rendszer, egy kormányzat) nemzetközösség garantált szabadsággal, jóléttel, emberi méltósággal		A teljes egyesítés fázisa (egy nemzet, egy ország, egy rendszer, egy központi kormányzat, vagy több helyi szövetségi kormányzat) demokrácia, piacgazdaság, szociális jólét, fejlett ország, pacifizmus

Forrás: Egyesítési Minisztérium (Szöul)
idézi: Korea Now. 2000. június 17. www.koreaherald.co.kr

FELHASZNÁLT IRODALOM

Albright, Madeleine: *Egy bevándorló külügyminiszter emlékiratai*. Geopen Könyvkiadó. Budapest, 2004.

Avarin, V.: *Harc a Csendes-óceánért*. Szikra. Budapest, 1950.

Byun Chong Su: *Khisinggurami'ui inyom'ul nokin chokhophai'ui hyumonithi*. (A Swiri című film ideológiáját felolvasztja a csokoládés sütemény humanizmusa - koreaiul) In: Shindonga. 2000. november.

Cheon Song W.: *The U.S.-led MTCR and Its Implications Concerning Korea's Security*. In: East Asian Review. 1997. tél.

Cho Dong-sok: *Kkuchun'han chungar'ul poi'nun thalbukcha'dul'ui pomchwe*. (Az északi menekültek által elkövetett bűncselekmények fokozatos növekedése – koreaiul) In: Se'gye Ilbo. 2004. augusztus 19.

Chosun Ilbo yonhyok. (A Csoszon Ilbo története – koreaiul) In: www.chosun.com

Chu Song-il: *DMZ'ui pom*. (A demilitarizált zóna tavasza – koreaiul) Sidae'chongsin. Seoul, 2004.

Defectors give details of North Korea's missile program. In: Missile News. Center for Defense and International Security Studies. 1997. november.

Donga Ilbo hoisa sogae. (A Donga Ilbo kiadójának bemutatása - koreaiul) In: www.donga.com

Faludi Péter: *A Koreai Munkapárt ideológiai álláspontjáról – a csucshe kérdéshez*. Magyar Külügyi Intézet 271/1986. [Budapest, 1986]

Faludi Péter: *Korea története II. 1945-1995*. Külkereskedelmi Főiskola. Budapest, 1996.

Faludi Péter: *Mit kell tudni a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságról?* Kossuth Könyvkiadó. Budapest, 1981.

Gerardi, Greg: *An analysis of North Korean ballistic missile testing*. Jane's Intelligence Review. Vol. 7. No. 4.

Geszty Júlia: *Rejtelmes kelet*. Singer és Wolfner. Budapest, 1937.

Hankyoreh sinmunsa yoksa. (A Hangjore kiadó története – koreaiul) In: www.hani.co.kr

Han Kyu-son: *Uichi'poda'nun sanghwang'e uichonhan pyonhwa*. (Nem az akarattól, hanem a helyzettől függő változás – koreaiul) In: Thongil Hanguk. 2004. július.

Han Suk-jung: *Imitating the Colonizers: The Legacy of the Disciplining State from Manchukuo to South Korea*. In: Japan Focus, 2005. július 10.

Hong Dae-sun: *Hwang'je kyong'yong, tarun kkol wigi te'cho*. (Császári menedzsment, eltérő forma, reagálás a válságra – koreaiul) In: Hankyoreh. 2006. április 10.

Hong Hyun-ik: *Strategic Cooperation between South Korea and Russia*. In: Korea Focus. 2002. május-június.

Horn Gyula: *Cölöpök*. Zenit könyvek. Budapest, 1991.

Howarth, Mike: *Japan Ready for Longer Military Reach*. In: International Defense Review. 1994. szeptember.

Hwang Il-do: *1982'nyon Aphurikha Gabong'eso Chon Doo-hwan amsal noryossta*. (1982-es merénylet-előkészítés Cson Du Hvan ellen az afrikai Gabonban – koreaiul) In: Shindonga. 2004. május.

Hwang Jang-yop: *Na'nun yoksa'ui chinri'rul poassta*. (Az igazi történelmet láttam – koreaiul) Hanul. Seoul, 1999.

Jim Frederick: *The Long Mistake*. In: TIME Asia Magazine. 2004. december 6.

Jo Seong-sik: *Hwang Jang-yop'kwa kukchongwon'un kojitmal kuman hara!* (Hvang Dzsang Jop és a titkosszolgálat fejezze be a hazudozást! – koreaiul) In: Shindonga. 2001. május.

Jong Je-kyong: *Wi'in Park Chung-hee*. (A nagy ember Pak Csong Hi – koreaiul) Jipmoondang. Seoul, 1992.

Jordán Gyula: *Tajvan története*. Kossuth Kiadó. Budapest, 2005.

Kang Jong-min, Hwang Il-do: *Miguk NRDC'ui hanpando hekpok'kyok simyl'reison*. (Az amerikai NRDC szimulációja a koreai félsziget atomháborújáról – koreaiul) In: Shindonga. 2004. december.

Kim Dae Jung. *A Political Profile*. Published by KOCIS. Seoul, 1998.

Kim Dae Jung. *A Profile of Courage and Vision*. Published by KOCIS. Seoul, 1998.

Kim Dae-jung: *Mass-Participatory Economy*. Harvard University and University Press of America. USA, 1985.

Kim De Dzsung interjú. In: Nemzetközi szemle. 1985. április.

Kim Dong Hyun: *Hamkyongpukdo'nun hebangguga twego issta*. (Hamkyongpukdo-tartomány vészkijárattá válik a szabadság felé – koreaiul) In: Wolgan Chosun. 1999. február.

Kim Hak-joon: *Korea's Relations with Her Neighbors in a Changing World*. Hollym. Seoul, 1993.

Kim Hyun-hee: *Kémek iskolája*. JLX kiadó. Budapest, 1994.

Kim Jong Il side'ui pukhan. (Észak-Korea Kim Dzsong Il idejében - koreaiul) Samsung-kjongjeyonguso. Seoul, 1998.

Kim Song-bo, Ki Kwang-seo, Lee Shin-chol: *Pukhan hyondae'sa*. (Észak-Korea jelenkori története - koreaiul) Woongjin. Seoul, 2004.

Kissinger, Henry: *Diplomácia*. Panem- McGraw-Hill-Grafo. Budapest, 1996.

Korte, Karl-Rudolf, Weidenfeld Werner: *Handbuch zur deutschen Einheit*. Bundeszentrale für politische Bildung. Bonn, 1993.

Lakatos Ernő: *Kitépett lapok egy naplóból*. Leopárd Kiadó. 1991.

Lin Yu-fang: *The German Unification Model: Applicable to China and Korea?* In: *Issues & Studies*. 1992. május.

Lee Byung-chol: *Kyong'yong dae'chun*. (A vezetés nagy törvényei – koreaiul) Padachulpansa. Seoul, 2004.

Lee Chong-sik: *The Korean Workers' Party: A Short History*. Hoover Institution Press. Stanford, California, 1978.

Lee Ju-chol: *1968'nyon chongwadae kisup'sakon'kwa Ulchin-Samchok kanchop chimtu sakon*. (Az 1968-as váratlan támadás az elnöki rezidencia ellen és a diverzánsok partraszállása Ulcsin-Szamchoknál – koreaiul) In: *Thongil Hankuk*. 1999. december.

Lee Jung-hoon: *The Missile Development Race between South and North Korea and the United States*. In: *East Asian Review*. 1997. ősz.

Lee Tong Won, Hyun-key Kim Hogarth: *Tasks and Times*. Jimoondang, Seoul, 2004.

Lee Yu Chu-hyun: *Kakha, hwiho'rul nerya'chusosa*. (Elnök főméltóság, kérünk szépen egy ecsetvonást – koreaiul) In: *Hankyoreh* 21. 2005. február 15.

Miyan'ma aungsan'myso phokpha'sagon. (A Mianmar-i hősi mauzóleumi robbantásos merénylet – koreaiul) Koreascope: www.koreascope.org/ks/kor/index.jsp

Nahm C. Andrew: *Korea – Tradition and Transformation. A History of the Korean People*. Hollym. New Jersey and Seoul, 1988.

Osváth Gábor: *A kínai írásjegyek használatával kapcsolatos dél-koreai vita*. In: *Koreai nyelv és kultúra*. Külkereskedelmi Főiskola. Budapest, 1995.

Park Soon-won: *Colonial Industrial Growth and the Emergence of the Korean Working Class*. In: *Colonial Modernity in Korea*. (ed. Shin Gi-wook and Michael Robinson) Harvard University Asia Center. Massachusetts, 1999.

Petrov, Leonid A.: *Restoring the Glorious Past: North Korean Juche Historiography and Goguryeo*. In: *The Review of Korean Studies*. 2004. szeptember.

Pu Ji: *Az utolsó kínai császár voltam*. Láng kiadó. Budapest, 1990.

Reiss, Mitchell: *Without the Bomb*. Columbia University Press. New York, 1988.

Rhee Sang-woo: *North Korea is not East Germany*. In: *Korea Focus*. 1996. március-április.

Seong Ki-young: *Nae son'uro mugisu kongjakwon chol'lassta*. (Saját kezemmel fojtottam meg az életfogytiglanra ítélt kommandóست – koreaiul) In: *Shindonga*. 2004. május.

Shambaugh, David: *Asia in Transition: The Evolving Regional Order*. In: *Current History*. 2006. április.

Shin Jae-min, Lee Gil-sung, Lee Jin-dong, Yeom Kang-Soo: *Uri'ga porin chong'sonyon'dul*. (Az általunk eldobott fiatalok – koreaiul) In: *Chosun Ilbo*. 2004. július 8.

Song Sung-ho: *Pukhan'ui kwonryok'thucheng nemak*. (Az észak-koreai hatalmi harc kulisszái mögött – koreaiul) In: *Wolgan Chosun*. 2004. július.

The North Korea Policy of the Kim Dae-jung Administration. Published by Ministry of Unification. Republic of Korea, 1998.

The Submarine Intrusion Incident: North Korea's Continuing Provocation and the ROK's Response. The Ministry of National Defense. Seoul, 1997.

Tok-do hom charyochib. (Tok-do információs gyűjtemény – koreaiul) Tok-do Chatgi Undong Honbo. (Tok-do Megtartásáért Mozgalom Központja – koreaiul) Seoul, 2001.

Ulchin-Samchok'jigu mujang'kongbi chimthu'sagon. (Ulcsin-Szamcshok területén fegyveres diverzánsok beszivárgása – koreaiul) Koreascope: www.koreascope.org/ks/kor/index.jsp

Vámos Péter: *Nemzet és azonosságtudat. Megjegyzések a kínai külpolitika értelmezéséhez*. In: *Nemzeti identitás és külpolitika a Közel-Keleten és Kelet-Ázsiában*. (szerk. N. Rózsa Erzsébet) Teleki László Alapítvány. Budapest, 2005.

Who is Roh Moo-hyun, 16th President-elect of the Republic of Korea? Published by Government Information Agency. Seoul, 2003.

PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK

Idegennyelvű publikációk:

1, Csoma Mózes: *Korean Management and Its Adaptability to Hungary*. In: Past, Present and Future Prospects of Korea-Hungary Relations. International Conference jointly Organized by the Embassy of the Republic of Korea, and the Institute for World Economics of the Hungarian Academy of Sciences. Budapest, 2001.

2, Csoma Mózes: *Hangukin'kwa kukche kyolhon*. (A dél-koreai közvélemény fenntartásai a nemzetközi házasságokkal kapcsolatban - koreai nyelven.) In: Korea Foundation Newsletter. Nov. 2004.

3, Csoma Mózes: *Hongari chwe'choro kiphi ittke hanguk'ul yonguhan hakcha'wa yoksa'ui soyong'doli sokeso sara'chyo kanun ku'ui choso*. (A magyar-koreai kapcsolatok egy elfeledett fejezetéről - koreai nyelven.) In: Korean Studies in the Era of Reconciliation and Cooperation. 2nd World Congress of Korean Studies. Published by The Academy of Korean Studies and The Peking University. China, 2005.

4, Csoma Mózes: *Khoria, choyong'han achim'ui nara*. (Korea, a hajnali csendesség országa – könyv műfordítása koreai nyelvre, valamint zárótanulmány írása.) Jipmoon Dang könyvkiadó. Szöul, 2005.

5, Csoma Mózes: *Hungarian Travellers about the Korean Independence Movement in the 1920s and 1930s*. In: Hungary, Central & Eastern Europe and Korea. The Sixth International Conference of Korean Association of Central & Eastern European and Balkan Studies. Budapest, 2006.

6, Csoma Mózes: *Manchukuk'esoui hangukin'dului muchang hangil tucheng*. (A koreaiak japánellenes fegyveres küzdelme Mandzsukuóban – koreai nyelven.) In: Cultural Interaction with Korea - From Silk Road to Korean Wave. 3rd World Congress of Korean Studies. Published by The Academy of Korean Studies. (megjelenés alatt)

Magyar publikációk:

- 1, Csoma Mózes: *Kim Ir Szen*. In: A 20. század politikusai. ELTE BTK Politikaelméleti Tanszék. Budapest, 1998.
- 2, Csoma Mózes: *Kim De Dzsung*. In: A 20. század politikusai. ELTE BTK Politikaelméleti Tanszék. Budapest, 1999.
- 3, Csoma Mózes: *Történelemhamisítás Kelet-Ázsiában*. In: Eszmélet. 52. [2001.]
- 4, Csoma Mózes: *A Korea-közi enyhülés belső tényezői*. In: Külügyi Szemle. 2002/2.
- 5, Csoma Mózes: *Vietnam – a nagyok árnyékában*. In: História. 2002/4.
- 6, Csoma Mózes: *Dél-Korea: a sajtóviszonyok szerepe a belpolitikai konfliktusokban*. In: Aspects of Korean Civilization 2. ELTE BTK Belső Ázsiai Tanszék. Budapest, 2004.
- 7, Csoma Mózes: *A remetekirályság öröksége – a koreai azonosságtudat belső és külső összetevői*. In: Nemzeti identitás és külpolitika Kelet-Ázsiában. (szerk. N. Rózsa Erzsébet) Teleki László Intézet – Külpolitikai Tanulmányok Központja. Budapest, 2005.
- 8, Csoma Mózes: *Az indokínai országok változásai*. In: A proletárdiktatúrákból a polgári demokráciákba. (szerk. Glatz Ferenc) MTA Társadalomkutató Központ. Budapest, 2005.
- 9, Csoma Mózes: *Észak-Korea – tényleges fenyegetés vagy politikai erőfitogtatás?* In: Új Honvédségi Szemle. 2005/4.
- 10, Csoma Mózes: *Dél-Korea: a pártpolitikai konfliktusok és a félsziget megosztottsága*. In: Külügyi Szemle. 2006/1-2.

ÖNÉLETRAJZ

Csoma Mózes
ZMNE doktorandusz

tanulmányok:

1996 –2002: nappali tagozatos hallgató az ELTE BTK Politikaelmélet-Történelem szakán.

1997 – 2000: vendéghallgató a Külkereskedelmi Főiskola Keleti Kommunikációs és Továbbképző Intézete *koreai* történelmi, politikai, és nyelvi kurzusain.
(Felsőfokú állami nyelvvizsga letétele *koreai* nyelvből.)

2002-2005: doktorandusz a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájában,
a doktori disszertáció címe: A koreai félsziget politikai viszonyai és azok biztonságpolitikai aspektusai

külföldi tanulmányutak:

2000. március - szeptember: a Korea Foundation ösztöndíjával hallgató a szöuli Yonsei Egyetemen.

2001. június - augusztus: önálló kutatómunka a szöuli War Memorial múzeum könyvtáraiban.

2004. március – 2005. április: a Korea Foundation ösztöndíjával továbbképzés és kutatás a Yonsei Egyetemen.

konferencia szereplések, oktatási tevékenység:

2001. április: részvétel a XXV. OTDK társadalomtudományi szekcióján. A bemutatott pályamunka a nemzetközi politika szekción *második* helyezést ér el.
(A dolgozat címe: Észak- és Dél-Korea közös érdekeltsége a feszültség csökkentésében)

2003. március: előadás a „Nemzeti identitás és külpolitika a Közel-Keleten és Kelet-Ázsiában” c. konferencián.
helyszín: Teleki László Intézet – Külpolitikai Tanulmányok Központja
(Az előadás címe: A remetekirályság öröksége.)

2003. november: előadás a „Koreai civilizáció aspektusai” c. konferencián.
helyszín: Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
(Az előadás címe: A dél-koreai sajtóviszonyok fejlődése a gyarmati uralomtól napjainkig.)

2005. február: előadás a „2nd World Congress of Korean Studies” c. konferencián.
helyszín: Pekingi Egyetem, Kínai Népköztársaság
(Az előadás címe: Hongari chwe’choro kiphi ittke hanguk’ul yonguhan hakcha’wa yoksa’ui soyong’doli sokeso sara’chyo kanun ku’ui choso.)

2005. december: előadás a Teleki László Intézet Külpolitikai Tanulmányok Központja „Bukott államok a nemzetközi politikában” c. konferenciáján
(Az előadás címe: Siker és bukás a koreai félszigeten)

2006. február- : megbízott előadó a Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok Tanszékén
(Az oktatott kurzus címe: Korea: egy nép, két ország)

egyéb tevékenységek:

2001. december: Kim De Dzsung dél-koreai államfő magyarországi látogatása alkalmával részvétel a koreai nagykövetség sajtóközpontjának munkájában.

2002. február - április: koreai nyelvi tolmács a Samsung SDI vállalat magyarországi beruházásán.

2003. augusztustól - : koreai nyelvi tolmács a Koreai Köztársaság kereskedelmi kirendeltségének üzleti tárgyalásain.